Müge Tuzcuoğlu

Ben Bir Taşım

Röportaj
3. Basım

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Müge Tuzcuoğlu

Ben Bir Taşım

Röportaj

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **417**

Ben Bir Taşım: Müge Tuzcuoğlu

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-605-4156-56-6**

© Evrensel Basım Yayın **2011** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım: Mayıs 2011 - İkinci Basım: Ocak 2012
Üçüncü Basım: Haziran 2012

Baskı: Ezgi Matbaası **Sertifika No: 12142**
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme - Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

Ben Bir Taşım

Bu ve buna benzer koşullarda yaşayan çocukların buluştuğu ve eğitim anlamında destek aldıkları bir proje var: Sarmaşık Derneği Çocuk Eğitim Destek Projesi. Kitabın maddi ve manevi bütün geri dönüşleri, aynı zamanda yöneticisi olduğum bu projedeki çocuklara aktarılacaktır.

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Müge Tuzcuoğlu'na Teşekkür Niyetine

Büyük politik sorunlar, hesaplar, stratejiler, taktikler, "bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki hâkimiyetinin" bitmez tükenmez labirentleri, yasalar, yargılar, kitaplar, toplantılar, tartışmalar, tartışmalar, tartışmalar arasında, bir de bunlar var!

Asıl bunlar var!

Hepsinin tam ortasında, hepsini hiç göz kaçırmaya, ağız büzmeye bırakmadan yalnızca ve özüyle kendisi hakkında konuşmaya zorlayarak durmaları gerekirken, belki çoğu kez konuya uygun manken gibi arada bir gösterilip sonra yerine gönderilenler ya da bir lafı güçlendirsin, bir iddiayı kanıtlasın, örnek olsun diye kullanılıp dosyasına kapatılanlar… Onlar var işte: Çocuklar…

En çıplak halleriyle, kendi sözleriyle ve hıçkırıklarıyla karşımıza dikilip bize her neysek o olduğumuzu hatırlatan, öğreten, her türlü perdeyi, örtüyü yırtarak apaçık görmeye zorlayan çocuklar…

Müge, bir Karadeniz çocuğu olarak politik bilinçle ve vicdan sızısıyla izlediği büyük özgürlük mücadelesini içinden görmek, bir ucundan onun parçası olmak üzere kalkıp Diyarbakır'a gittiğinde, akademik eğitiminin kendisine verdiği özelliklerin nasıl da yararlı olacağını belki de düşünmemişti.

Bu röportajlar/söyleşiler dizisi, her soru ve cevapta boğazımıza düğümlenen şeyin aslında bütün bir bölgenin, ülkenin, Ortadoğu'nun ve giderek Dünyanın temel sorunu olduğunu gösterebiliyorsa, bunun nedeni güçlü bir çalışma disiplinini bilinç ve yürekle birleştirmiş olmasıdır.

Okuduklarımızı tartışacak halimiz yok. Kimilerine gerçeği görmek ve anlamak için Van faciası, Uludere katliamı yetmemiş olabilir; o zaman bir de taş atan çocuklar'a bakın! Dönüp onlara, bir daha bakın. Neredeyse unutulmak üzere oldukları köşelerinde neler düşünüp konuştuklarına bakın.

Özgürleşme ihtiyacı, tarihte hiçbir zaman kolay karşılanmamıştır. Bir kez bu büyülü sözcüğü duyduğunuzda, bir kez kendi kelimeniz olarak bir cümle içinde kullandığınızda, ardından başınıza gelecek her şeyi çoktan kabullenmiş olmalısınız. O dile eşlik eden yürek bunu göze alır. Ama dışarıdan izleyenlerin pek çoğu, hangi dilde ve kim aracılığıyla söylenmiş olursa olsun, onun kendisi için de seslendirildiğini bilemez. Yabancısı olduğu bir toprakta, yabancı insanlar için anlamlı olanın, kendi varlığının özüyle ilgisini kolayca göremez.

O zaman insanlığın en katıksız, en çıkar gözetmeyen, en saf hali ile bu kelimeyi söyleyenlere bakılmalı. Çocuklara bakılmalı…

Yüzlerce çocuğun, yasalarda yapılan değişiklikle birdenbire terör suçlusu durumuna nasıl düşürüldüğünü bilmiyor olabilirsiniz. Her nereye olursa olsun, taş atmanın çocukluk keyfini yaşamamış olan kim vardır ki? Bedeli en çok komşunun kulağımızı çekmesinden ibaret bir yaramazlıktır bu. Ama bunun yıllarla ölçülen hapis cezalarına karşılık düştüğü bir başka yer, bir başka dünya var: Tıpkı Filistin'de olduğu gibi, Diyarbakır'da da kolunuzun kökünden kırılmasından, zindanlara atılmaya kadar uzanan siyasal bir karşılığı vardır artık taş atmanın. Çünkü taşı atan rastgele bir mahalle yaramazı değil, özgürlük isteyen bir halkın çocuğudur. Taş avuçlarından taşacak kadar büyük ve ancak yüz binlerce insanın kitle halinde kaldırabileceği kadar fazla bir özgül ağırlığa sahiptir.

Bunu artık devlet de biliyor. Görmezden gelerek, gözdağı vererek, hatta bazen çikolata ve oyuncak dağıtarak bunu önleyemeyeceğini de öğrendi.

Okuyunca göreceksiniz, çocuklar yaramaz, yoldan çıkmış, aile terbiyesi almamış olduklarından değil, doğrudan doğruya yaşa-

dıkları koşulları tümüyle ve kökünden eleştirmek için atıyorlar taşı. Evet, eleştirmek için! Daha okuldan başlayarak karşı karşıya kaldıkları zorlukları, evlerinde, mahallelerinde gördükleri ve yaşadıklarını, anne ve babalarının yıllardır çektiklerini, gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini anlatmak ve hepsini birden eleştiriden geçirmek için ellerini doğanın o sert parçasıyla birleştiriyorlar.

Müge'nin kitabına seçtiği adda olduğu gibi, artık atılan şey taş değil, kendisidir!

Bütün varlığıyla yaşadığı her şey, birikmiş bütün duygular, düşünceler, özlemler, hayaller onun içindedir. "Aha, budur işte!"

Onlara, büyük kentlerin sokaklarında yaşayan çocuklara baktıkları şablonlarla yaklaşanlar, "eğitimsiz, çaresiz, yoksul, işsiz, uyuşturucuya yatkın, dilenci" vs. çocuklar gibi görüp "kurtulmaları" için sokak çocuklarına uygulamaya çalıştıkları programları önerenler, umduklarından çok farklı bir gerçekle karşı karşıya olduklarını da taşın içine gizlenmiş bu insandan öğrenecekler.

Antropologlar, psikologlar, pedagoglar ordusunun halledebileceği bir sorun değildir bu. Öyle olsaydı, kol-kafa kırarken onları da bütün gücüyle seferber eden İsrail, Filistinli çocukları taş atmaktan vazgeçirebilirdi.

"Ben Bir Taşım" diyen insanın yüreğine bakabilmeyi başarmak, oradaki özgürlük ateşini, baskıya, sömürüye, horlanmışlığa isyanı görebilmek ve güç yetiyorsa işte bunları ortadan kaldırmak gerekiyor.

"Bağrına taş basmak" deyimini, acıyı dindirmek için bir başka acıya sığınmak, böylece teselli bulmak anlamında kullanırız. Şimdi ise, bağrımıza bizim bir parçamız, bizim özgürlük tutkumuz, bizim sömürüye, horlanmışlığa isyanımız olarak anlam bulan bir taşı basacağız. Teselli bulmak için değil, kendimizi de onun gibi bir taş olarak hissetmek için.

Aydın Çubukçu

Ocak 2012

SUNU

Yazmak, bir yönüyle anlama ve anlatma çabasıdır. Yazan her kişi, "bir şeyler anlatma" derdi ile beraber, anlattıklarının anlaşılması ve bir yerlere ulaşıp ulaşmayacağı kaygısını da beraberinde taşır. Özellikle savaşın, ölümün, acının, yıkımların, farklı dengelerin bir arada olduğu coğrafyalarda, yani sözün kimi zaman yetmediği yerlerde, yazmak; bu ikilemi çok yaşatır, yazan kişiye. Kalem ve kâğıdın; nasıl kullanılacağı, ne zaman devreye gireceği, nerede işlevli olacağı soruları çok baskındır.

Bu çalışmaya başladığım ve bitene kadar süren bir yıl boyunca, bu kaygıyı çok yoğun yaşadım. Kimi zaman yazılanların yetmeyeceği, bu yoğunluk içinde bir işe yaramayacağı, bir yere ulaşmayacağı duygusu hâkim olurken; yaşananların yazılması ve kalıcılaştırılması gerekliliği hep kalemimi dik ve kâğıdımı hazır tuttu!

Çünkü artık yaşananları anlatmak gerekiyordu. O süreç başlatılmalıydı.

Ve tabii ki gelecekten başlanmalıydı. Yani gelecek olan çocuklardan!

2 yılı aşkın bir süredir Diyarbakır'dayım ve çocuklar, bu sürecin en özel kısmını oluşturdular. Politikada, günlük yaşamda, insani ilişkilerde, umut'ta, heyecan'da hep çocuklar vardı. Kürt çocukları, en zor zamanlarımda, en umutsuz anlarımda, en dönüş kaygılarımda beni ayakta tuttular. Bu kadar karanlık içinde, sürekli gülen yüzleriyle aydınlık yarattılar. Ve eminim ki bu coğrafyanın geleceği için de kocaman ve en güzelini hak eden bir aydınlık yaratacaklar…

Bu çalışma için teşekkür edeceğim sadece onlardır. Her görüşmeden sonra alınlarından öptüğüm çocuklardır… Hâlâ hayranlık duyduğum, yaşamlarını benimle paylaşan, bu kadar cesur, bu kadar insan, bu kadar güçlü ve pırıl pırıl bütün çocuklarıma, gençlerime, arkadaşlarıma ne kadar teşekkür etsem azdır.

5 yıla yakın bir süre Evrensel gazetesinde muhabirlik yapma şansım oldu. Çok genç bir yaşta bu süreci yaşamış olmamın, bugünümde çok fazla etkisi olduğuna inanıyorum. Özellikle yazma konusunda… O yüzden daha geniş kapsamlı yaptığım böylesi bir çalışmaya, yine Evrensel ile başlamak istedim. Bu isteğimi geri çevirmeyen Evrensel Basım Yayın'a da teşekkürlerimi sunarım.

***

Kitabın ikinci baskısı yapılana kadar, yani sekiz ay içinde, Diyarbakır ve Kürt illerinde çocuklar açısından da birçok gelişme yaşandı. Görüştüğümüz çocukların hayatındaki değişiklikler, yine röportajın en altında okuyucuyla paylaşılacak.

Ancak iki olay var ki, Diyarbakırlı çocuklar ve gençler için dönüm noktası olabilecek iki ayrı hayat: Mustafa Malçok ve Mazlum Erenci. Mustafa, 15 Şubat 2010'da Dicle Nehri kıyısında bedenini ateşe verdi. Mazlum ise, cezaevinden çıktıktan sonra, dağa çıktı ve 29 Haziran 2010'da yaralandığı bir çatışmada ele geçmemek için el bombasını üzerinde patlatarak yaşamını yitirdi.

Yine Diyarbakır dışında, Evrim Demir, Fırat İzgin bedenlerini ateşe vererek, "barışın sesi" olmak istediler. Her çatışmanın ardından gelen ölüm haberlerinde, 1990 ve daha altı doğumlu çocuklarla karşılaştık…

Bu kitap onların dili olsun…

Cezaevinden çıkan bir arkadaşının röportajı, bu vesileyle, başka bir arkadaşının röportajıyla değiştirildi. Mustafa ve Mazlum'un arkadaşı, Mustafa ve Mazlum'un dili oldu, Dicle nehrinin kıyısında, Mustafa'nın bedenini ateşe verdiği yerde…

Bu ateş, gün geçtikçe harlanıyor… Diyarbakır hâlâ yanıyor... Çocukların yüreği hâlâ yanıyor... Kürt çocukları hâlâ yanıyor…

GİRİŞ

Taşın, suya atıldığı yerden başlayarak çıkardığı halkalar gibi yayılıyor bu coğrafyada savaş. Halka halka genişliyor tarih içinde, etki ve tepki meselesi. İlk halka silinmeden büyürken zamanla; beraberinde yeni ve küçük halkalar yaratmaya devam ediyor, taş derinlere indikçe. Bir halka; bir öncekinin gücünü taşırken, bir sonrakini de itekliyor, hiç birbirlerine değmese, hiç birbirlerine benzemese de. Taş, yere oturmadıkça halka yaratmaya devam ediyor; halkalar birbiri ardına suyu daha da dalgalandırıyor.

Ateş, düştüğü yerin çemberinde yanıyor. Yanan yer eskisi gibi değil. Sönmüyor. Değişiyor. Genişliyor. İlk yanan yerin dumanı, sonrakilerin koru; etrafını tutuşturmaya devam ediyor. Ateş, alabildiğine yakıyor, alabildiğini yakıyor. Ateş, yakarak ilerliyor.

İlk kurşunun yarası sızlıyor. Acısı, yaranın etrafından şiddetle bedene yayılıyor. Yara iyileşmedikçe bedeni sarıyor, iniltiyle. İlk yara uyuşmaya başlarken, bedenin geri kalanı yara boyunca ağrıyor, dayanılamayacak bir boyutta.

Kürt illerinde bugün yaşanan; son 30 yılın, son 87 yılın veya yüzyılın dalgaları olabilir ancak! Bugünkü politika, ekonomi veya kültür, geçmişin birikiminin veya yıkıntısının üzerine kurulabilir. Bireysel olarak da, toplumsal olarak da Kürtler, Mezopotamya civarındaki bin yıllık mirasın veya mirasyediliğin çatışmasını yaşamaktadır.

Atılan ilk taş,

Yakılan ilk ateş,

Açılan ilk yara,

Kürtlerdeki güçlü aktarım yoluyla bugüne aktarılmış, coğrafyadaki güçlü hareketler sayesinde bugüne taşınmıştır.

Kürtçe, bu toprakları mesken etmiş insanların ilk'lerinden; 90 yıl önceki katliamlar, binyıl öncesinin çatışmalarından; bugünkü taş, otuz yıl öncesinin ilk kurşunundan bağımsız değil yani.

Her kuşak bir sonrakine bir görev, yıkıntı, miras, değer bırakıp gidiyor. Her anne çocuğunun geleceğini yaratıp gidiyor. Her baba, yavrusuna bir gelecek bırakıp gidiyor. Kuşaklar, tarih olup, bugünü yaratıyor.

Son'lar, sonuç'lar, sonuncu'lar ilki ve başlangıcı anlamada bakılacak ilk yer olmalıdır. Sırasıyla öncekileri ve son'rasını görmek; sona bakmak, sonucu çözmek ve sonuncuyu anlamak ile olacaktır. Yani son delikten içeriye bakmak, karanlık ve aslında başlangıç olan aydınlık sonu gösterecektir.

Bu çalışma, Kürtlerin son 30 yılına, son 3 halkasına, son üç kuşağına sonuncu halkadan, yani çocuklardan bakmayı hedeflemektedir.

Son otuz yılı şekillendiren halka, karakteristik özellikleriyle diğer süreçlerden ayrılmaktadır. Kentler, politikalar, politikleşme oranı, ideolojik şekillenmeler, yeni toplum tahayyülleri ve bütün bunların etki gücü bu halkayı diğerlerinden ayırmaya başlı başına yetmektedir.

Bu çocuklar, yaratıldıkları taşlar ve ateşler ve yaraları kullanmaktadırlar.

Bu çocuklar yaratıldıkları taşları, bugün fırlatmaktadırlar, büyük bir öfkeyle.

Bu çocuklar, yaratıldıkları ateşleri bugün yakmaktadırlar, kentlerin ortasında.

Bu çocuklar, yaratıldıkları yaraları deşmektedirler, büyük bir acıyla.

Bu çocuklar, 30 yıllık savaşın üçüncü kuşağını yaratmaktalar. 30 yıl, politikada, ekonomide, kültürde ve haklarda nasıl bir gelişim-değişim yarattıysa, bu kuşakta, bugünkü çocuklarda da belirli bir etki gerçekleştirmiştir kuşkusuz. Bu bütün alanlardaki değişim gözlenebilir, ölçülebilir, anlatılabilir ve yazılabilir. Ki istatistikler, savaşın bu boyutunu ve sonuçlarını rakamsal olarak ifade etmektedir. Boşaltılan köyler, faili meçhuller, öldüren ve öldürülen insanlar, kaybedilen zaman-para… hesaplanabilir. Rakamlar yarıştırılabilir, matematik hesapları yapılabilir, bulunan-kullanılan formüller ispatlanabilir, gerekçelendirilebilir…

Toplumdaki değişimi ölçecek bir makinemiz ise yoktur. İnsanlık, acıları hesaplayacak bir bilimi henüz geliştiremedi. Dünyanın dört bir yanındaki savaşlar, işgaller, ölümler, kazalar, felaketleri teraziye koyacak, makineyle hesaplayacak bir mekanizmamız yok. Bütün bu yaşananların tek bir süzgeci oldu; vicdan! Ve ne yazık ki vicdan, Kürdistan savaşında matematik hesaplarının çok gerisinde kaldı.

Bir hesap 30 bin insanı çıkartıyor karşımıza. Başka bir hesap boşaltılmış yakılmış binlerce köy var diyor. Hesaplanan sayıların, kat be kat daha fazlasını arkasında bıraktığını ne kadar düşünebiliyoruz? Boşaltılan binlerce köyün göç ettirdiği onbinlerce insan… Ölen her bir insanın çevresindeki onlarca insan…

Savaşın yakıcı bir sonucu da kuşkusuz geride kalan insanların sayısıdır. Boşaltılan değil göçertilen insanların, ölen değil ölenlerin yakınlarının, cezaevlerindeki insanların değil cezaevlerindeki insanların yakınlarının sayısı… Bu çalışma, savaşın sayılarla hesap edilemeyecek bu sonuçlarına ifade alanı açmayı hedeflemiştir.

Toplumun; yaşamını, zorluklarını, dertlerini anlatacağı ve ortak noktada buluşacağı bir imkânı, mekânı yoktur. Buna hem toplumun kendisi, hem de sistem izin vermez ve bunun oluşmasını istemez. Çalışanlardan kadınlara, köylerden kentteki yoksullara kadar toplumdaki birçok kesim, kendini ifade etmede bir alan yaratamamıştır. Bu kesimler içinde, toplum içindeki yeri itibarıyla en geriye itilmiş "şanssız" kesimini çocuklar oluşturmaktadır.

Çocuklar, "sen küçüksün sus", "sen küçüksün bilmezsin", "sen küçüksün anlamazsın" replikleriyle karşılaşırlar. Kadınlar kimi örgütlenmeler ile, çalışanlar sendikaları-odaları ile, yerleşim yerlerindeki kimi bir araya gelişler buralardaki insanlara küçük de olsa bir ifade alanı açsa da; çocuklar için böyle şeyler fazla "ciddi"dir. Çocukların, kendilerini ifade edecekleri alanlar yoktur.

Yaratmak için ağzını açtıklarında ise kimi erişkin tepkileriyle karşılaşırlar. Halbuki çocuklar da bu dünyada yaşamaktadır. Çocuk da yoksuldur, ezilendir, göç mağdurudur, ölümü görmüştür. Algılaması, psikolojisi, olayların kendisinde etki edişi yetişkinden farklı olsa da, yetişkinin gördüğü ve yaşadığı travma çocuktan çok da uzak tutulamamaktadır. Bu, özellikle aktarımın güçlü olduğu Kürtlerde çok daha yoğun görülmektedir. Çocuk, büyüklerin yaşadığı olaylardan mahrum tutulmaz ve hatta kimi durumlarda olayların çözümünde kullanılır.

Bu çalışmada, söz, çocuklara verildi. Savaşı çocukların ağzından dinlemek için... Savaşın yoğunlaştığı 90'lı yıllar, doğum yılı olan çocuklarla görüşüldü.

Bir insan ölürken, doğan insanlar.

Bir çatışma yaşanırken doğan insanlar.

Cezaevleri dolarken doğan insanlar.

İşkenceler sırasında doğan insanlar.

Savaş ilk başladığında, yoksulluk bu boyutta değildi. Savaş ilk başladığında, gençler ölüyordu. Savaş ilk başladığında cezaevleri gençler ile doluyordu.

Bir de savaş ilk başladığında; bugünün çocukları, gençleri olacak insanlar dünyaya geliyordu. Onlar, annelerine babalarına, ninelerine dedelerine oranla daha farklı bir kuşaktı artık. Onlar savaşın sonucunu da yaşamak zorundaydı. Anneleri köyde yoksul değildi. Babaları köyde büyümüştü. Dedeleri cezaevi görmemişti. Ama bu çocuklar binler ile ifade ettiğimiz köy boşaltmanın sonuçlarını, binlerle ifade ettiğimiz ölümlerin travmasını, binlerle ifade ettiğimiz işkencelerin, cezaevlerinin, faili meçhullerin mirasında yaşayan bir üçüncü kuşak…

Bu çocuklar da kendini ifade etmeye uğraşıyor. Farklı şekillerde, farklı yollarla kendilerini göstermeye, ispatlamaya çalışıyorlar. Bu tarz; uzun süredir ülkenin gündeminde "taş atan çocuklar" olarak yerini alıyor. Yaşadıklarının binde birine bile karşılık gelmese de; en sert ve "tehlikeli" biçimdeki ifadesi, gerçekten de bu, alanlara, sokaklara yansıyan kısmıdır.

Ancak ifade biçimi sadece bununla sınırlı değildir. Toplum içinde gelmek istedikleri yer, üniversitede okumak istedikleri bölüm, yazdıkları yazılar, şiirler…

Kürt çocukları, Kürt gençleri bir şekilde bir şeyler anlatıyorlar.

Bu anlattıkları soruldu onlara. Göç, yoksulluk, çatışma, kayıplar etrafında geçen çocuklukları soruldu. Bu sürecin nasıl çocuklar, nasıl genç erkekler ve genç kadınlar ortaya çıkardığı, bu ortaya çıkan kitlenin ne istediği, sevip sevmediği, neye kızdığı, ne yapmak istediği…

Çalışma, Diyarbakır ile sınırlı tutuldu. Yalnızca hikâyenin farklılaşmadığını göstermek amacıyla ilçede yaşayan iki çocuk ve köyde yaşayan bir çocukla görüşüldü.

Çalışma yaklaşık 1 yılda tamamlanmıştır. Bu süreçte bir yandan görüşmeler yapılırken, bir yandan da çocuklar ile ilgili süreçler takip edilmiştir. Bu süreçte, savaş kimi zaman yoğunlaşmış, kimi zaman PKK tarafından ateşkes ilan edilmiştir. "Açılım" sürecinde, Habur'dan Barış Grupları Türkiye'ye geldi, daha sonra haklarında dava açıldı, geri döndüler. Çalışmanın ilk başladığı zamanlarda cezaevlerinde TMK mağduru çocuklar bulunuyordu, daha sonra yasa değişikliği ile çocuklar birer birer tahliye oldular –yasadaki eksiklikler ve hâlâ cezaevlerinde çocukların bulunduğu unutulmamak kaydıyla–. Bu zaman içinde çeşitli illerde, çeşitli olaylarda Kürt çocukları yaşamlarını yitirdi. Bu süreçler, çocukların anlatımlarından da anlaşılacağı üzere doğrudan yansıdı. Çalışma sırasında da görüşülen çocukların hayatlarında kimi değişiklikler oldu, bunlar da görüşmenin ardından okuyucuya aktarılacaktır.

"Çocuk" olarak tekrarlansa da; görüşmecilerin yaş düzeyi belli bir yaşın üstünde tutuldu. "Anlatmanın" yaratacağı etkiler

düşünülerek ve doğru ifadenin sağlanması için yaş sınırı yüksek tutuldu.

Sonra söz onlara verildi;

Babası gerilla olan,

Babası "faili meçhul" öldürülen,

Kardeşleri gerilla olan,

Babası cezaevinde olan,

Ailesini işkencede kaybeden,

Taş atan, gözaltına alınan, cezaevine giren,

Yoksul olan,

Savaşın üçüncü kuşağı çocuklar konuştu. Sayıları oluşturan olayları anlattılar. Bu olayların içindeki çocukluklarını anlattılar.

13 çocukla görüşüldü.

Uğur 12 yaşında öldürülmüştü ya! Canını alan 13 kurşuna karşılık 13 can ile görüşüldü. Yaşasaydı, yaşıtı olacak çocuklar ile… Öldürülmemeleri tesadüfe bağlı çocuklar ile…

Daha binlercesi olan çocuklar ile… Binlercesi olduğu için toplumsal olan, koca bir savaşın sonucuna işaret ettiği için ayakta olan çocuklar ile…

Ve taş yerine oturmadıkça, ateşi söndürecek ferahlık yaratılmadıkça, yaraya merhem bulunamadıkça bu çember genişleyecektir.

Dalga da, ateş de, yara da yayılacak…

Bugünün çocuklarından yarının çocuklarına…

O, bana yoksulluğunu anlattı.

Yakılmış köyünü, 7 yaşından beri çöplerden kazandığı ekmek parasını, okula gitmek için nasıl direndiğini anlattı. Küçük yaşına rağmen kendini büyük gibi hissettiğini söyledi sürekli. Yaşından kat kat büyük bir yüreğe sahip küçücük bir kız çocuğu o. Görüşmeyi yaptığımız parkta, gülerek anlattı yaşadıklarını, ben hayretle ve gururla donmuş bir şekilde dinlerken… Okula gönderilmeyen bir kız çocuğuyken, bugün Diyarbakır'ın en iyi liselerinden birinde üniversite sınavına hazırlanıyor…

Kaç yaşındasın?

Babam hastaydı o zaman, babaannem de geç vurmuş kimliği. 17 yaşındayım ama kimlikte daha küçük görünüyorum.

Köyde mi doğdun?

He köyde doğmuşum ama hiç hatırlamıyorum.

Kaç yaşında çıktın?

Ben bir yaşında yokmuşum o zaman.

Nasıl olmuş köyden çıkışınız?

Olaylar falan olmuş. Ramazanın birinci günüymüş. Annemgiller oruçmuşlar. Bütün köyü ateşe vermişler. Babam diyor, bomba atmışlar falan. Hepsi dışarı kaçmış. Askerler eve gelmişler. Yemeğe tekme vurmuşlar. O yemek hep dökülmüş. Bizim hayvanları falan hepsini dışarı atmışlar, bazıları yanmış.

Benim tek hatırladığım şey; hava soğukmuş, kar yağıyormuş. Demir bir leğen varmış. Ben onu tutup ağlıyormuşum öyle.

Köyde durumunuz iyi miymiş?

Tabii. Hayvan var, toprak var, ev var.

Sonra nereye gittiniz?

Sonra Diyarbakır'a gelmişiz. Önce aşağıda ev tutmuşlar. Bir sürü kişi, bir odada. Babaannem varmış, halam, annem, babam, biz.

Buraya geldiğinizde ne iş yaptınız?

Babam o zamanlarda hastaydı. İş yapamıyordu. Valiliğe falan gitmiş. (…)'de ev vermişler babama. Annemgil eşya alıp satıyorlarmış.

Bir tane benden küçük kız kardeşim varmış. İsmi Kürdistan'dı; kimlikte "Türkistan" diye vurmuşlar. Normal adı Kürdistan. Nüfusta Türkistan yazıyorlar. O zaman çok olaylar varmış. Kürtçe kaset dinlemek bile suçmuş. Babam, "kimlikte Türkistan olsun biz ona Kürdistan deriz" demiş.

O nerede şimdi?

O öldü. Diyarbakır'a göç ettiğimizde benle o tek gelmiştik. Birkaç ay geçmiş. O çok hastalanmış böyle falan. Kızamık mı ne olmuş. Karnı falan şişmiş. Doktora götürmüşler. İlaç alacaklar ama para yok, yarısını almışlar yarısını alamamışlar. O yüzden işte ölmüş.

Çok güzel bir çocuktu, en güzelimiz oydu, sarışın, teni bembeyazdı.

Kürdistan öldü yani?

Yok (gülüyor).

Ölümünü daha nüfustan düşmemişler (gülüyoruz).

Hatta dedim ben onun kimliğini alsaydım, adım Kürdistan olsaydı.

Şimdi kaç kardeşsiniz?

Yedi.

Sonra o odada yaşamaya devam mı ettiniz?

Babam zaten iş yapamıyordu. Babaannem de köye gidiyordu yazın, kışın burada kalıyorlardı. Köyden sebze falan gönderiyorlardı, ben burada satıyordum.

Ben 7 yaşındaydım iş yapıyordum.

Sonra babaannem öldü. Amcam zaten 10 yaşında gitmiş bir daha hiç gelmemiş.

Ben işte, çocuklara bakıyordum. Bir küçük kardeşim vardı, o çok şişmandı, ben hep onu sırtıma alıyordum. Şimdi çok koşsam ya da yürüsem ayaklarım sakat gibi oluyor, yürüyemiyorum. O zamandan beri çok ağrıyor.

Diğer küçük kardeşim bana "anne" diyordu. Annem köydeyken hep ona ben bakıyordum. Köye gidince anneye dedi "bu kim", dedim "teyzedir teyze".

En büyük benim ya, eve ben bakmak zorundaydım. Ev işi falan. Küçüklükten bana çok büyük sorumluluk yüklüyordular. Küçük çocuk gibi değildim.

Sonra işte 8-9 yaşına geldim. Ben diyordum okula gideceğim, babamgil yok dediler falan. Bir küçük kardeşimi yolladılar. Onu ben yazdırdım okula. O zaman çok korkuyordum babamgilden. Ben istiyordum okula gideyim. Onlar diyordu "okula gidip n'apacan, kızsın otur evde iş yap" falan. Ben diyordum "o zaman ben kızsam niye beni çarşıya gönderiyorsunuz, iş yaptırıyorsunuz?"

Bir sefer banyoya tam girecek, oturup ağlıyordum "beni okula gönderin" diye. Şimdi çok gülüyorum ama o zaman çok ağlıyordum. O zaman babam her kalktığında vuruyordu, çaat! Ben inadına inadına diyordum inadına gideceğim. En sonunda babam konuşmayacaksın, okul lafını etmeyeceksin diyordu.

En son 10 yaşına geldim, aklım başıma geldi, ben ömrüm boyunca hep bunlara mı çalışacağım, herkes okula gidiyor. Ben

daha Türkçeyi bilmiyordum. Arkadaşlarım falan hep okula gidiyordu. Oturuyordum bizim evimiz avluluydu, babam en sonunda kalktı, bir gün yine ağladım ağladım yemeğin üzerine. Annemgil falan kavga ettiler. Ben de okula gideceğim diye ağladım. Bodruma girdim, ondan sonra babam geldi, tekme tokat üstüme girdi. Vurdu vurdu... Sonra çıktı dışarı. Annem dedi "ne oldu?", dedim "hiçbir şey" olmadı. Hiç öyle söylemem. O gün yine oturup ağlamışım ağlamışım. Yine bir tokat çaktı.

Bir sefer köye gittik. Annem dedi tamam seni okula yollayacağım. İlk seneydi, bir sene boyunca her gün ağladım, dedi tamam yollayacağım, bütün işleri bana yaptırdı, köyde ne kadar iş varsa, su getir, … kandırdı işte. Okul açılmış herkes gidiyor, hadi dedi seneye olsun. Bu sefer anladım ki beni çok kandırıyorlar.

En son rüyamda gördüm. Önlük falan giymişim. Denizdeyim geminin içinde gidiyorum böyle. Saçlarım çok güzel olmuş falan. En sonunda o kadar ağladım ki babam çıkardı 20 milyon lira para, al ne yaparsan yap dedi. Otobüse bindim Diyarbakır'a geleceğim. Halam da vardı o zamanlar. Zar zor onu kandırdım. Sadece dedim "benimle gel velim olarak, beni kaydet". Getirdim neyse ki. Yaptılar.

Okul açıldı, hem korkuyorum hem heyecanlıyım. Girdim neyse ki hoca falan baktı bana, bütün herkes dalga geçiyordu benle.

Bir düğüne gittik. Halamın dayısının oğlunun düğünü. Lavaboya gittim. Kızlar, "okula başlamışsın duyduğum kadarıyla" dediler. Ben de sevine sevine "evet okula gidiyorum" dedim. "Kocaman kız olmuşsun iki sene sonra gelip seni isteyecekler, senin gelinin kaça gidiyor ilkokul bire gidiyor, önlük giyiyor" diye dalga geçtiler benle. Çok utanmıştım. O yüzden akrabalarıma falan hiç yüz göstermiyorum. Hiç gidip gelmiyorum.

Sınıf atladın mı?

İki sene atlattım. Kardeşimle aynı sınıftaydık. Atladım atladım, büyüğümün sınıfına gittim. O benle çok dalga geçiyordu. Ben ondan çok daha başarılı oldum.

…

Böyle anlatınca acayip oluyorum, tüm bunları ben mi yaşamışım!

Babamgil falan benle çok ilgilenmezlerdi. Ben diyordum kesin evlatlık alınmışım.

Sence niye?

Bilmiyorum. Kendi çocuklarıyla hep ilgilenirler. Diğer kardeşlerimi alır koluna takar, parklara lokantaya falan götürürdü. Bana hep iş yaptırırlardı. Annem çok tuhaf; kardeşlerimle ilgilenir falan, ben sanki üvey kardeş gibiydim. Ben anlamadım.

Sonra babam hasta oldu ve bana ne yaptılarsa yaptılar da benim kadar üzülen, ağlayan, onu düşünen olmadı.

Ne yapacağımı bilmiyorum. Hastaneye kendim için de hiç gitmemişim. Çok kötü geçirdiğim günlerdendi. Gözümün önünde yavaş yavaş hastalandı.

Düşmanım bile olsa ne olursa olsun, ben yardım etmeden duramam. Yerde ekmek durduğumda kaldırıyorum.

Bazen küçükken çöpleri de kaldırıyordum, onları da günah sanıyordum (gülüyor).

Tüm hastanelerle, doktorlarla konuştum, diyorlar "elimizden hiçbir şey gelmiyor".

O yüzden işte ben kesinlikle doktor olacağım diyorum. Hastaları iyileştireceğim.

Kaç yaşından beri çalışıyorsun?

7-8 yaşımdan beri. O civar.

Ne işler yaptın?

Ben her işi yaptım (gülüyor).

Eşya satıyordum. Demir satmıştık. Arabacılık yapmışım. Simit

falan da satıyordum. Çarşıdaki ağabeyler çok yardımcı oldu. Pijama falan sattım, "gel abla gel" diye.

Ben hiçbir zaman işi sorun etmedim. Gurur etmedim. Arkadaşlarım yanımdan geçerken bu yaşta nasıl satar derlerdi, sen utanmıyor musun diyorlardı. Ben ne diyeceğimi bilemedim o anda. O zamanlar küçüktüm cevabımı veremedim, şimdi olsa takır takır verirdim.

Alırdım araba, getirir götürürdüm falan. Bana diyorlardı helal olsun falan, başkası olsa yapmazdı.

Kendin için hastaneye gittin mi?

Kendim için hiç gitmedim. Hayır.

Var mı bir rahatsızlığın?

Yok herhalde.

Bir kere hastaydım. Başım çok ağrıyordu. "İki aylık ömrün kalmış" diyecekler diye korktum.

Hep dertti. Böyle elli senelik gibi yaşamışım gibi geliyor bana.

Niye öyle oldu. Nerede eksiklik vardı, nerede yanlışlık vardı?

İlk olarak köyümüzün yanmasıdır. Oradaki olaylar öyle oldu.

Sonra ailenin eğitimsizliğinden oldu.

Parasızlıktan oldu.

Cahillikten oldu. Ben onlar gibi olmamak için okula gittim. Geçen sene iki yıl önce baktım kavga falan ettik, kız kardeşlerim annem bir olmuşlar, ben de kendimi savundum. Ben hüngür hüngür ağlıyorum. Babamla annem oturmuşlar, verelim gitsin diye. Evlendirelim yani. Ben kazanırım gösteririm size dedim.

Şimdi durumum iyidir, çok gururlanıyorlar, seviyorlar da.

Köye gittin mi sonra hiç?

4-5 yıl çok olaylar vardı. Babaannem falan ilk kez gitti. Ev yaptılar.

İlk gidişini hatırlıyor musun?

O zaman küçüktüm. Ondan sonra evimize karakoldan askerler geliyordu. Ayakkabılarıyla falan. Demezler hiç insanlar müsaitler mi falan. Herkesi nezarete atardılar. Döverdiler falan. İlk köyümüz yandığında herkesi caminin altında dövmüşlerdi, siz dağdakilere yardım etmişsiniz diye. Babamı almışlar atmışlar sonra çıkarmıştılar. Yaşlı amcanın sakalını yakmışlar, çakmak yakmışlar sonra vazgeçmişler.

Neden, niye yapmışlar? Boşu boşuna. Barış yapsak daha iyi olmaz mı? Bu kadar insan! Hepsi kardeştir. Hem dağa çıkan, hem askere giden aynı yerden değil mi?

Oyun oynar mıydın çocukken?

Oyun oynardım.

Kardeşlerim küçüktü ya. Onlara bakan da ben… Onları yatırırdım. Kaçardım dışarı. On dakika sonra geri gelirdim. "Siz beni çağırdınız mı?" diye.

Arkadaşın mahallesine giderdik. Bakardım çocuklar uyanmamış, uyansa, beni çağırsalar duymasam, dayak yerdim. Halam evdeydi. Oyun oynadığımı bilse kızardı, gel iş yap diye.

Ne oynardınız?

İp oynardık, ben küçük olduğum için ipe dolanırdım. Çok oynamadım ama.

Bir bebek için çok ağlamıştım. Anneme dedim al, dedi almayacağım. Akşama kadar ağladım. Anne yüreği dayanır mı? Yine de almadılar. Susmak zorunda kalmıştım. Şimdi kardeşlerim ne deseler hemen alırlar. bana daha bebek almadılar.

Oldu mu oyuncağın?

Ben çalışmaya başladığımda, param falan oluyordu, zengin olmuştum (gülüyor).

Okula gitmiyordum o zaman. Bir tane bebek aldım. Ona yüz tane elbise diktim (gülüyor).

Şimdi okul kazanacağım, çok güzel bir ev alacağım. Kocaman bir oyuncak odası yapacağım.

Çevrendeki yaşıtlarının yaşamı nasıl?

Tabii ki benden daha da kötü olanlar vardır. Ama çok daha iyi olanlar da vardır. Köydekiler hariç, onlar hemen benden daha küçükleri evlendirirler. Annem babam, ben hep ailem için yapıyorum. Akşama kadar taş taşısam da zor gelmez. Yeter ki başımı okşasınlar. Ailenin desteği de çok önemli. Çalışmakla insan ölmez sonuçta. Ama aile desteği olsa, hem çalışırsın hem okursun. Bu desteği görmem için keşke böyle olmasaydı, bu olaylar olmasaydı. Bu olaylar oldu ya onlar üzerinde çok büyük baskı oldu. Eğitimsiz kaldılar.

Barış olması lazım. Bu insanların ne suçu var ki!

Ben diyorum bazen cumhurbaşkanı olacam, bunların hepsini çözecem (gülüyor).

Çok yoksulluk yaşadınız mı?

Evet, çok. Yoksulluk yaşamak çok önemli değil. Bunun üstesinden gelmeyi bilmek daha önemli.

Ama bunu yaşamanızın bir nedeni var…

Evet, köyümüzü yaktılar, evlerimizi yaktılar. Göç etmek zorunda kaldık. Geldiğimizde de iki kat üst var bir oda falan varmış. Başka hiçbir şey yok. Ne bir iş ne bir ev, herkes sokaklara döküldü. Ama yoktu tabii.

Herkes için kötüydü.

Çok çektik. Yoksul olmasak o gün babamı özel hastaneye kaldırırdım. Bütün kapılar açılırdı. Ama para yok. Ne bir akraba. Benim tek hedefim çok güzel bir yere gelip, bunların hesabını bir bir sormak. Başka çocuklar başka aileler yaşamasın istiyorum.

İleride inşallah barış içinde yaşarız. Çok güzel şeyler olur. Kimse yoksul kalmaz.

Neler yaşadınız?

Para yok. Evde yemek yok. Dışarı git mendil sat, su sat, Eskimo sat. Demiyorlar başına neler gelir. Ben çalışırken başıma çok şey de geldi valla. Bir sürü soytarı çocuklar var. Geliyorlar, karşına çıkıyorlar falan. Neymiş; "benimle çık". Hepsi soytarı zaten.

Dövmek istiyorlar.

Özellikle kız çocuğu olmak çok daha zor yani.

Yoksulluk olmasa, niye çıkayım, otururdum evimde, dersimi çalışırdım.

Aç yattın mı?

Tabii! Aç yattığımız da olmuştur.

Kardeşlerin?

Onlar da.

Eve geliyoruz hiçbir şey yok. Ya yoğurt, ya bir ayran yerdik. Köyde küçücük bir odada, doğru düzgün bir banyo yok, tuvalet yok. Tarladan gelirdik, bir ekmeğimiz yok, bir tas un alırdık akrabalardan.

Aç yatıyorsun, üstün açık kalıyor. Giyecek elbisen yok.

En fazla ne kadar süre aç kalmışsın?

2-3 gün.

Babam giderdi, yardım getirirdi. Valilikten sıcak yemek verirlerdi. O gün evde ekmek yoktu. Yemek de yok. Hadi baban gelecek

derdi annemgil. Sabahtan ikindiye kadar aç kalmıştım, onu beklemiştim. Neredeyse bayılacaktım.

Hep gelirdim eve, annem salça ekmekle beslerdi beni. O yüzden hep hastalanırdım. Babam derdi geçer, su dökün geçer bir şey olmaz.

Salçayı şimdi çok seviyorum, küçükten kalma.

Kahvaltıda ne yiyorsunuz?

Köydeyken bir tane bulgurdu, ortaya koyardık yerdik.

Burada?

Yoğurt var. Yumurta bazen alırız, bazen olmazsa almayız. Tırşik yaparız çok. Kızartma. Öyle...

Öğlen?

Bazen de eşya satıyorum ya, evde kimse yok ki yapa! Annem de bazen geliyor yardım etmeye falan. Evde var mesela sebze ama yapamıyoruz. Hem erkek hem bayan işi yapmak mümkün değil.

Kaç öğün yemek yiyorsun?

Ben iki öğün falan. Bazen bir simit yerim akşama kadar idare ederim.

Et alıyor musunuz?

Kırmızı et değil, tavuk eti alırız. Kırmızı et ancak kurban bayramlarında falan.

En son ne zaman yedin?

Kurban bayramında. Zaten çok sevmiyorum. Çok yemediğim için. Tadını unutmuşum (gülüyor). Çok düşkünü değilim. Annem tavuk alır, o da iyi tavuk almaz.

Kaç tane ayakkabın var?

Bir ayakkabı, bir de terliğim var.

Kardeşlerinin?

Onların da var.

Bayramdan bayrama alıyoruz.

Biz bu sene okuldaydık, ben kendime yeni ayakkabı almıştım. Bizim sınıftaki çocuğun ayakkabısı yoktu böyle. Yırtık pırtık. Fark ettim uzun süre, iki üç hafta almadı. Ben çalışıyordum ya. Okula bir milyon harçlık götürmezdim, öğlene kadar da bir şey yemezdim. Paramı topladım o çocuğa ayakkabı aldım.

İnanmıyorum…

Sonra kabul ettirdim ona. Ben aldım diye. Keşke daha fazla olsa da daha fazla yapabilseydim. Çok param olmaz, çok şeyim olmaz ama yaşlı falan teyzeler var böyle, hep geliyorlar yanıma, poşetleri dolduruyorum onlara, ne satıyorsam.

Onlar diyor "durumunuz var mı", "he çok iyiyiz" diyorum (gülüyor).

Yardım etmeyi seviyorum. Daha fazla insana yardım edeceğim, ama elimden gelmiyor.

Buzdolabı var mı evde?

Bizim çok eskiydi, hani bu dağıttılar ya beyaz eşya. Bize de verdiler. Biz evi de satmıştık. 23 milyara bir tane ev aldık. O ev çok iyi oldu.

Dolaba bakıyorum bazen diyorum, sen n'apıyorsun bununla (gülüyor).

Ne var dolapta?

Domates...

Salatalık...

Yoğurt...

Yumurta…

(Gülüyor)

Hamur yapıp fırına veriyoruz. Ekmeği öyle yapıyoruz.

Burada yaşayan herkesin durumu aynı. Önemli olan erkek çocuk olmak. Ben o kadar çok isterdim ki erkek olmayı. Erkek olsaydım ezilmezdim, daha iyi işler yapardım, aileme daha fazla destek olurdum.

Ben hep kardeşlerimden çok kendimi çalışayım dedim… Ben tek yaptım ki onlar yapmasın. Ben daha bu yaşta el arabasını alır eşya taşırım. Başımı da öne eğmem. Başım hep diktir. Çingene kızları bazen dalga geçiyorlar, "Koca kız olmuş eşya taşıyor" diye. Onlar makyaj yapıyorlar falan. Ben de onlara gülüyordum.

Kendime geçen sene mor bir tane ayakkabı aldım. İşten geldim yorgun argın. Kapının önüne atmışım. Sabah baktım kapının önünde yok, çalınmış. Terliklerle gittim okula. Hoca diyor oo hanım yazı getirmişsin. Bilmiyor, çalınmış.

Çalışmaya, yokluğa hiç isyan ettiğin oldu mu?

Çok etmişimdir. Özellikle okula gitmemeye… Okul çocukları hep önlük falan giyiyorlar. Niye ben gitmiyorum? Niye çalışmak zorundayım? Niye ben yapıyorum? Niye herkesin durumu iyi? Niye bizim değil? Çok üzülürdüm. Şimdi bile diyorum; niye bizim çok paramız yok da babamı daha iyi koşullara getiremedim, iyileştiremedim? Kendime bile kızıyorum.

Sekiz yaşında falandım, çalışıyordum, "iki milyar falan para toplayacağım, güzel eşyalar alacağım, zengin olacağız" diyordum. Şimdi hatırladıkça kendime gülüyorum. "Koltuk takımı alırız, bir de ev kiralarız, biraz da evde paramız olurdu, zengin olurduk" diye düşünüyordum. Bu benim hayalimdi. Öyle zengin olunur diye düşünüyordum (gülüyor).

İnşallah bu çevrede bir daha böyle şeyler olmasın. Hâlâ da umutluyum yani.

Ben yapacaaaam!

Taş atan çocukları izliyorsun değil mi?

Geçen akşam da gördüm.

Televizyonda mı mahallede mi?

Mahallede. Karton ellerinde yakıyorlar falan.

Kim onlar?

Kim olacak, benim yaşımda çocuklar. Kardeşlerim de. Onlar da gidiyor. Arkadaşlarını toplamışlar, el kadarlar.

Hani gidiyorlar; sonuçta bizim şartlarımızı görüyorlar. Bize yaşatılan şeylerin sonucudur. Haklarımızı savunuyorlar. Bugün anne babamız yapmamışsa, biz yapalım. Hakkımızı isteyelim. Onların isteğidir. İnşallah da gerçekleşir.

Geçen sene bizim sınıftaki kızlarla ben de gittim. Ateş falan yaktılar. Hatta ben oynadım falan, ateşin etrafında. Güzeldi.

Sonuçta istiyoruz ki; kimse bizim gibi yaşamasın, bizim çektiklerimizi kimse çekmesin.

Peki sen bir taş atmak istesen kime atardın, ya da neye atardın?

Bana bunu yaşatanlara. Yaşamak zorunda olduğum hayatı yaşatanlara…

Burada bir çocuksun. Diğer yerlerde yaşam çok farklı. Sen kendini onlara nasıl anlatırdın?

Benim en büyük hayalim; küçük bir icat olsun, inanmayanları bir günlüğüne bile olsa kendi yerime o günleri götürmek. O günleri görseler, zaten elbette inanırdılar.

Ben kendimi nasıl anlatırdım? Buradaki hayatı ancak içine giren bilir. Dışarıdan bakınca çok farklı. İşte taş atıyorlar.

Hani Demet Akalın dedi ya, "dağdan mı geldin Diyarbakır'dan mı geldin?" Ne biçim laf bu! Diyarbakır'daki insan değil mi? "Buradakiler görgüsüzdür, bilmiyorlar" diyorlar. Onlar yaşıyorlar, onların hayatında savaş yok. Ne kadar yoksulluk olsa bile buradaki kadar değil. Onların aileleri falan çocuklarının üzerine çok düşüyorlar. Eğitim alıyorlar. Buradakiler öyle değil.

Orada yaşayıp da bir gün alıp onları buraya getirdiğimizde, bu yaşadıklarımızı gördüklerinde anlayacaklarına eminim. Öyle de umut ediyorum.

Mesela bir grup çocuk geldi diyelim; ne yapardın önce?

Önce çöplüğe götürürdüm. Orada çocuklar, naylon toplayıp satarlar. Ben de küçükken yapıyordum. Alırdım, eve ekmek götürürdüm, şeker alırdım. Dondurma alırdım bir tane.

Onları götürürdüm, bakın işte çocuklara bakın. Nasıl gelmişler bu hale? Kim getirmiş? Bu hayatı yaşamak zorundalar mı? Onlar da sizin hayatınızı yaşayabilirlerdi ama izin vermediler.

Sonra?

Çok dağılan aile var. Köyde bütün evler yıkıldı, aileler parçalandı. Yaşadıklarımı anlatırdım

Ne anlatırdın ilk başta?

İlk başta köyümüzün yandığını anlatırdım. Diyarbakır'a gelip çalışmaya başladığımı. Şu anda kendimi sanki 30 yaşındaymışım gibi hissettiğimi anlatırdım. Bu kadar yaşlandığımı...

…

Anlatamıyorum.

Ne yedirirdin onlara peki?

Salça ekmek (gülüyor).

Zaten Diyarbakır'da en çok salça ekmek yeniyor.

Mesela devlet adamları büyükleri falan, mesela yemeklerden sıkılmışlar mı nedir, alıyorlar bir tane "ahtaporttur" nedir, kim bilir kaç paradır. Buradakiler ise bir tane ekmek bulamıyor. Biraz düşünmeleri lazım. Alıyorlar bir yemeği bir lokantada, 500 milyondan aşağı hesap gelmiyor. O parayla bir aile iki ayın hesabını yapabilir. Birazcık daha duyarlı olsalar.

Peki sen okula gitmek için diretmeseydin, mesela çalışıp koşturmasaydın ne olurdu?

Valla beni alırdılar, tanımadığım birine verirdiler. En fazla başlık paramı da alırdılar. Yüz milyardan aşağı olmaz (gülüyor).

Ondan sonra ben intihar ederdim. Gerçekten intihar ederdim. Yani günah olmadığını bilseydim…

Benim o yaşadıklarımı kimse yaşamaz umarım. O anda intihar ederdim. Ben okula gitmeyeceğim, beni tanımadığım birine verecekler, gidip köyde çapa yapacam, kaynana derdi koca derdi, bir yıl sonra çocuk getirecem… Onları mı çekecem? O gün kendimi öldürürdüm, olur biterdi.

Bunu yapmamak için ben okumayı seçtim. Çok iyi yerlere inşallah gelirim.

Ama yine de çok olaylar yaşadım. Babam, kardeşlerim hastalanırdı ben koştururdum. Babam olayından sonra derslerim çok etkilendi. Okula gitmiyordum, o hastane senin, bu hastane benim gezerdim. İsteseydim yapamazdım. Kimse yoktu onu hastaneye götürsün. Ben diyorum "doktor abi niye yapmıyorsun, niye etmiyorsun?" Diyorlardı ki "yok kızım ben seni seviyorum üzmek istemiyorum, iyileşmiyor sonuçta". Hiç ağlamadığım kadar o günlerde ağladım. Hep bu yoksulluk yüzünden. Zengin olsan bütün kapılar sana açılıyor. Her şey paradır.

Bu süreçte hiçbir yakınını kaybettin mi?

Babaannemi çok dövdükleri için ayağı sakatlanmıştı.

Babaannem çok çok çekti. O yüzden hem erkek oldu, hem kadın oldu. En sonunda da öldü o yüzden.

Her akşam ağlardı. O yaşadıklarını anlatıp ağlardı. Bize ninni gibi gelirdi. Hep bana anlatırdı, onun arkadaşıymışım gibi.

Biz o olayları yaşadık. Ben diyordum, keşke bir şey yapabilsem. Kardeşlerime hiç değilse... Elimden geleni yaparım. Hiç değilse Diyarbakır için. Ama ben okumasaydım evlenseydim, ne yapacam; olaylara seyirci olarak mı bakacam, çocuklarıma mı anlatacam? Kendimi öldürürüm daha iyi. Ben okumasaydım, kendimi öldürürdüm.

Savaş yine yoğunlaşıyor. Yine çoğalıyor bu olaylar. Köy yakmalar, öldürmeler…

Biz o zaman dedik, belki çözüm bulurlar yine olmaz ama hâlâ da oluyor. Onlar da bizim amcalarımız, dayılarımız.

Hep köyden bizim akrabalar gitti. Onlar biliyorlardı, görüyorlardı. Onların yaşadıklarını kimse yaşamasın diye.

Ama hâlâ da onlar diretiyorsa. Bu yaşananları görmüyorlar ve başkalarının yaşamasına vesile oluyorlar.

Bu günahın vebalini nasıl ödeyecekler?

Hayatları var orada. Birisi gidip onların hayatını mahvetse ne olur? Düşünsene şu anda Ankara'da bir mahalleyi yakıyorlar. Yer yerinden oynardı.

Onlar da insandır, hayattır. Nasıl yapabiliyorlar ki? Nasıl vicdanları el veriyor? Kendilerini o insanların yerine katsınlar. Göç ettirdiniz sonra ne olacak? Gidecekleri yerleri mi var? O çocuklara yazık değil mi?

Elbet bir gün cumhurbaşkanı olurum (gülüyor)!

Var mı başka söyleyeceğin bir şey?

Tek dileğim; herkesin barış içinde yaşaması. Elbet bir gün barış olacak. O çocukların yaşadıklarının hesabı sorulacak. Onlar kalemleriyle soracak.

Hep böyle gülecek misin?

Evet. İnadına inadına güleceğim.

Sanki üzülünce, yaşadıklarımı kabul edip yerime oturacakmışım gibi geliyor. Bana yaşatanlar da bana gülecekmiş gibi geliyor. O yüzden ben hep gülüyorum. Her zaman da güleceğim.

O gülerek hayatına devam ediyor. Her geçen gün, başı dik alnı açık çalışmaya devam ediyor. Ancak babası bu mücadeleye daha fazla ortak olamadı ve babasını kaybetti.

Şimdi ilmek ilmek ördüğü hayatını, üniversite ile daha da yükseğe taşıma gayreti içinde…

O, bana kaybettiklerini anlattı.

90'larda kaybettiği çok şey vardı. O henüz çocukken kaybettiği çok şey vardı. Babası, amcası, ninesi gibi yakınları; köyü, evi gibi geçmişi; dili, kimliği gibi varlığı… Bir parkın en kenarında otururken, bir oğul'u dinledim; kaybettikleri üzerinden aydınlık bir gelecek kazanmaya çalışan…

Kaç doğumlusun?

Kimlikteki doğum tarihim 1992'dir. Herhalde bir yaş küçük vurmuşlardır. 1991 doğumluyumdur.

Doğma büyüme (…)'liyim. Galiba en az 2-3 yaşına kadar köydeydim, evimiz ordaydı. Sonra köyün yıkılma olayları falan oldu. İnsanlar göç etmek zorunda kaldı. Ondan sonra biz merkeze geldik.

Köyün yakılmasını hatırlıyor musun?

Hatırlamıyorum ama köy yakıldıktan sonraki durumu hatırlıyorum. Merkeze gelmemize rağmen geçimimizi köyden sağlıyorduk. Her yaz köye gidiyorduk. Köye gittiğimiz zaman bir leğen fazla un bulunduramazdık. Her gün, her gün askerler gelirdi. Bir undan fazlası olsa, hemen döküyorlardı, "yok siz onlara yardım ediyorsunuz, yok onlara bakıyorsunuz".

Köy yıkıldıktan sonra, bizim ailemiz tek köye gidip geliyordu. Hâlâ anlatırlar, haksız yere yakılıp yıkılmış. Örneğin babam veya amcam haksız yere öldürülmüş.

Benim amcamın öldürülüşünü mesela kimse bilmiyor. Aileme gelen bilgiye göre, işten gelirken yolda kaza geçirip ölmüş. Doktorun açıklamasına göre, ölmeden önce kafasına darbe almış. Ondan sonra kaza falan geçirmiş.

Zaten babamızın üzerine de sürekli şikâyet gidip geliyordu. Babam günde kaç defa merkeze gider ifadesini verirdi. Herkes

bize karşıydı, babamgilin düşüncesinden dolayı, yaşam tarzından dolayı.

Zaten babam da şeyden dolayı galiba… Babam bir gün akrabalara gitmişti. Kapıdan çıkmışlar. Artık çıktıkları gibi taranmışlar. Kim tarafından bilmiyorum. Saldırıya uğradılar. Babam olay anında zaten öldü. Diğeri bacağından kurşun yedi, sakat kaldı. Bir diğeri yine o olayda öldü.

Orada yine kaybeden biz olduk. Diyarbakır'daki birçok ailenin bu hale gelmesinin nedeni, görüşlerimizden kaynaklı devletin yaptığı şeylerdir.

Babamın geçim durumu yoktu. Zengin değildi, bize miras bıraksın.

Amcanın vefatı kaç yılıydı?

Tarihi hatırlamıyorum. Annemle amcam evliydi. Amcam vefat ettikten sonra köylüler annemi geri göndermeye çalışmışlar. Zaten istemiyorlardı, amcam öldükten sonra kalmasını istemediler. Dedem de nenem de gelinlerinin gitmesini istemiyorlardı. Zorla alıp babam istememesine rağmen yengemi babamla evlendirdiler. Nasıl diyeyim, yani zorlu bir evlilik yaptılar. O şekilde annem köyde kaldı. Öyle oldu.

Ama amcamın kaç yılında vefat ettiğini hatırlamıyorum, biz yoktuk. En büyük ablam 25 yaşında. O doğduğu gibi, amcam çocuğunu görmeden öldü yani. 25 sene etmiş yani.

Babam da vefat ettikten sonra…

Baban…

Ben vardım, 2 yaşına kadar galiba gelmiştim. O zaman vefat etti. Köy yakıldıktan sonra. Merkeze geldikten sonra.

Geçim kaynağı falan yoktu. Annemin anlattığına göre, hiçbir akrabanın yardımı olmamış. Bir teyzem varmış. O gelip gidiyormuş, çocuğu yokmuş, bizleri çok seviyormuş. Bir nenem vardı, o

bize bakıyordu. Zaten o da babamın vefatından üç dört sene sonra galiba, vefat etti.

Annem bize baktı şimdiye kadar yani. Çalıştığı kadarıyla. Çevreden falan gelen yardımlarla. Sonra bizim ona yardımcı olmamızla.

Artık 10-12 yaşına geldikten sonra ağabeyim çalışmış. Yavaş yavaş kendimizi toparladıktan sonra, toparladık demeyeyim de, ağabeyim çalışıyordu. Ben çalıştım, bir büyüğü çalışıyordu. Bugünlere geldik.

Kendimizi topladığımız zaman akrabalar damlamaya başladı. Amcam gelip gitti, halam gelip gitmeye başladı. Bizi hatırlamaya başladılar, varlığımızdan haberleri oldu.

Hepsini anlatsam çok uzun sürer. Çok uzun sürer…

Sen kaç yaşından beri çalışıyorsun?

11 yaşından beri çalışıyorum, meslek öğrenmeye başladım. Derler ya "çocukluğunu yaşamadan büyüdü"; öyle hem okuyup, hem işi bir arada götürdüm.

Şu anki durumumuza en çok etkisi olan da ağabeyimdir. O gözünü açar açmaz çalışmaya başladı. Evin sorumluluğunu, babalık görevini o üstlendi.

Hatta bir ara (…)'da çalıştığı dönem, lokantada çalışıyordu. Bir gün bir servis götürmüş, kahve gibi bir yere. O kahve gibi yer de sadece polislerin bulunduğu yerdi. Polislerden biri sormuş "nerelisin?" diye. Ağabeyim de görüş bakımından babama, amcama çekmiş. Diyarbakır demiyor, "Kürdistan'ın başkenti Amedliyim" demiş. Polisler "sen nasıl böyle dersin" deyince, bunun hakkında soruşturma falan açıldı. O zaman da Kürt sorunu falan daha ön plandaydı. Ağabeyim de hemen geri geldi. Buradaki polisler geldi gitti. Ağabeyim kaç defa karakola gitti geldi falan. O olay da öyle kapandı.

Sen yaşadın mı böyle bir ayrımcılık?

Yaşadım. Bir sene (…)'da okudum. Ben bunu anladım ki

Diyarbakır deyince, insanın aklına gelen ilk şey; terörist, ya da ne bileyim gerici. Okula kayıt yapmıştık. Tanışma faslı vardı. Ben de kalktım "Diyarbakırlıyım" dedim. Baktım oradan öğrenci kalktı dedi, "niye polise taş atıyorsunuz?" Biri dedi "Diyarbakır köy gibi bir yerdir". Falan filan. Hocamız Allahtan hemen müdahale etti. Galiba Diyarbakır'da askerlik yapmıştı. Benim konuşmama gerek kalmadı. "Diyarbakırlılar öyle değil" falan diye anlattı.

Öyle bitti mi; bitmedi.

Markette çalışıyordum. 13 yaşında falandım. Diyarbakırlıyım diye kaç defa okulda kavga ettim, saldırdılar. Kendimi savunmak zorunda kaldım.

İyi insanlar da çıkıyordu karşıma. Bir kadına sipariş götürdüm, "kaç yaşındasın, niye çalışıyorsun" deyince; dedim "Diyarbakırlıyım. Hem okuyorum, hem çalışıyorum". Kadının gözleri doldu, "aferin hem çalışıyorsun, hem okuyorsun" dedi.

Ama eğer yüzde yirmisi iyiyse; yüzde sekseni önyargılı insanlardır. Diyarbakır dediğim zaman kapıyı suratıma kapatıyorlardı. Ben çok çektim.

Pişman mıyım; değilim. İnsanın olduğu şeyden pişman olmaması gerekiyor. Kimse kalkıp düşüncemi de değiştiremez. Ben neysem oyum. Çektim, çok da çektim, ama hiç değişmedi. Hep de aynı kalacak.

(…)'ta Diyarbakırlıyız diye saldırıya uğradık.

Nasıl olsun isterdin? Hem kayıplarla ilgili hem yoksullukla ilgili hem ayrımcılıkla ilgili, nasıl olsun isterdin?

Babamın ölmesini istemezdim.

Amcamın ölmesini istemezdim.

Sonuçta özgür bir devlet değil mi burası? Anayasaya baktığın zaman her insan kendi düşüncesinde özgürdür, söylemekte özgürdür. Benim babam Kürt olduğunu söylediği zaman, benim amcam Kürt olduğunu söylediği zaman, ben Kürt olduğumu söylediğim

zaman niye kendi milletimiz tarafından itilip kakıldık? Biz de kendi düşüncemizi söylediğimiz için niye öldürüldük? Böyle olmasaydı daha iyi yerlerde olurduk.

Hayat ne getirir belli olmaz ama herkes baskı altında olmasaydı, ülke bu halde olmazdı. Bu kadar yoksul ailelerimiz olmazdı. Bugün Diyarbakır'ın yüzde 80'i çeken insanlar olmazdı.

Ama itilip kakılarak, bu ülke bu hale geldi. Her zaman da geriye gidecek. Böyle kalacak, hiç ileri gidemeyecek.

Umudun yok mu?

Aslında umudum her zaman var. Her zaman hayata dair umudum var. Hâlâ da var. Bunun için çaba harcayanlar var. Acısı paylaşılmaya çalışılıyor. Bence düzelecek.

İnşallah düzelecek.

…

Düzelecek düzelecek!

…

Elbet bir gün düzelir.

…

Belki biz göremeyiz ama inşallah görürüz; ama düzelecek.

Peki çocukluğuna baktığında, ne görüyorsun. Ya da aklında ne kalmış oluyor? 90'lı yıllara denk gelen bir çocukluğun var…

Aklıma ne geliyor? Aklımda kalan ne?

Batıdaki bir insana sorsan ne kalmış aklında; ne der; "ailemle pikniğe gittik, şöyle yaptık, böyle yaptık" der. Ama ben baktığım zaman hep acı gördüm, hep yoksulluk gördüm, hep baskı gördüm. Gözümün önünde adam vurmadıkları mı kaldı, ne bileyim itilip kakılmadığımız mı kaldı. Güzel bir şey hatırlamıyorum. Bir tek ailemin olduğunu hatırlıyorum. Allahtan ailem dağılmadı. Kimisinin ailesi, baba amca öldürüldükten sonra dağılabilirdi, en güzel tarafı ailemin parçalanmamasıydı. İçimizden kötü insan çıkmadı.

Başka sorsan ne hatırlıyorsun diye; ezildiğimizi, çocukluğumuzu yaşayamadığımı hatırlıyorum.

Kendimi bildim bileli büyüktük. 10 yaşında da olsak, 12 yaşında da olsak, büyüktük. Çünkü hep çalışmak zorunda kaldık. Hep bir yük vardı üstümüzde. Bir çocuğun üstünde beş kilo yük varsa, bizde tonlarca yük vardı. Hep büyüktük, hep büyüktük…

Şu anda en çok hangi duygu var?

Aslında geçmişe duyduğum bir özlem var. Çok kötü şeyler vardı ama iyi şeyler de vardı.

Ben babamı hatırlamıyorum. Az buçuk hatırlıyorum. O da tek bir sahne. Evin içindeydik. Ben daha küçüktüm. Bir büyüğüm vardı. Babamın galiba kahvesi falan vardı köyde. Sabah gider akşam gelirdi eve. Akşam eve geldiği zaman beni ve bir büyüğümü hep kavga ettirirdi, şakadan. Ben vuramadığım için beni kaldırıp ağabeyimin üstüne bırakırdı.

Geçmişe dönük, belki benim babam da vefat etmemiş olsaydı, özgürlük olsaydı, biz de babamızla yaşardık. Daha çok anımız olurdu.

Benim babamla başka bir anım yok. Bir amcamla anım yok. Bir nenemle anım yok. Babam olsun, amcam olsun, dedem olsun, nenem olsun... Geçmişten kalan anı yok. Geçmişten kalan acı ve yoksulluk var. Ben de isterdim babamla gezeyim, sıkıntım olduğu zaman babamla gezeyim, onunla birlikte bir şeyler yapayım, sevineyim üzüleyim. Olmadı. Hiçbir anım da geçmedi. Ona duyduğum özlem var.

…

Öyle…

Bu yaşıma geldim Müge abla. Bazen okulda karne aldığımız günler oluyor. Arkadaşlarım ailesiyle birlikte geliyor. Mesela turnuvada birinci olmuştuk, hepsinin ailesi falan gelmişti. Bu yaşıma geldim; ben baktığım zaman özeniyorum. Karne aldığımız gün benle bir arkadaşım takdir almıştık, başkası alamamıştı zaten.

Arkadaşımın babası geldi, karnesini gösterdi, sevindi, saçını okşadı, ne bileyim bir şeyler yaptı. Ben kendime baktım; ne yanımda babam var, ne kimse var. Biri babasıyla geçse hâlâ özeniyorum, içimde bir burukluk var.

Öfke var mı?

Yok, öfke yok. Ben bugüne kadar ne yaşadımsa hiçbir zaman öfkeyle karşılamadım. Acı var, üzüntü var. Onlar yaşanmasın isterdim. Ona üzülüyorum. Ama kimseye karşı kin beslemedim. Biri kalksa beni öldürse, ona kızmam, ona üzülürüm. Şimdi içinde bulunduğum duruma üzüldüğüm gibi ona üzülürüm. Sadece üzüntü var.

İnsanın babasının olmaması çok kötü Müge abla! Yemin ederim. İstersen dünyanın en zengin insanı ol, istersen en fakir insanı ol ama baba özlemi her zaman çekilir. En küçük bir anında onu hissedebiliyorsun.

Geçmişte, biz hep ezildik ya onun tepkisi var üzerimizde. Çok şeyler gördük. Okula gidip gelirken dayak yediğim olmuştur mesela. O dayağı yediğim zaman arkamdan, ben birini dövsem hemen babasını alıp gelir. Ben babamı çağıramıyorum. Diyemiyorum ben de babamı çağırayım. Sevincim olduğu zaman diyemiyorum hele babam ne söyleyecek, ne diyecek. Onun şeyi de var üstümde yani.

Hiç taş attın mı?

Hayır. Ama düşüncemi savundum bir yerde. Onu çok iyi hatırlıyorum. Bir polise karşı düşüncemi savundum. (…)'tayken bize molotof atıldı gece. Molotofu atanlardan biri geride kaldı. Bizim arkadaş onu yakaladı. İçeri aldı, polisler gelene kadar. Biz başını tutmuşuz böyle. Polis geldiği gibi, olayı bilmelerine rağmen etrafa saldırıyorlar falan filan. Şimdi yalan söyleyemem. Öfkeliydim. Çocuğu tuttum böyle, o sinirle ters de tutmuş olabilirim, vurmuş da olabilirim hatırlamıyorum. Polislerden biri beni itti, "terörist" lafı da ağzından çıktı. Ben de itekledim mi, tekme mi çektim; ne olduysa orada oldu.

Bizim dilimize, Kürt oluşumuza veya Türk oluşumuza, hangi düşünceyse, kimse benim kimliğime laf söyleyemez, düşünceme laf söyleyemez. Onlar hâlâ arkamızdan bağırıyorlar teröristler falan. (…) halkı balkona çıkmış "siz terörist misiniz dağdan mı indiniz" diye bağırıyor. Ben kalkıp Türk insana böyle bir şey söyleyebilir miyim, söylemem. O insan Türklüğünü savunur, ben ona bir şey diyemem. Kimse de bana diyemez, sen niye Kürtsün Kürtlüğü savunuyorsun.

Peki senin yaşıtların, taş atanlar var yani. Neden atıyorlar sence?

Valla ben onu hiç anlamadım. Niye taş atıyorlar? Niye başka yolu denemiyorlar? Kafam basmıyor. Eğer savunulacak bir şey varsa, hakkını başka yoldan da arayabilir. O da düşüncesini öyle ifade ediyor ama derler ya kalem bıçaktan keskindir. Örneğin okusa, meslek sahibi olsa. Örneğin ben bugün bir avukatım; bir avukat mı kendini daha iyi savunur yoksa polise taş atan çocuk mu? Bize haksızlık yapıldığını göstersek daha iyi olur.

Neden attıklarını anlamadım hiç sormadım da. Ama bence okuyarak ya da başka yollardan da hak aranabilir.

Senin yaşamından alınan çok fazla hak var. Sen nasıl arayacaksın hakkını?

Ben nasıl alacağım biliyor musun; Allah izin verirse, ölmezsek, ben okursam avukat savcı, hâkim olduğum zaman... mahkemelerde eşit davranılmıyor… Biz bugün bir Kürt insanı mahkemeye çıktığı zaman eşit davranılmaz. İnsandır insan gibi yargılayalım denmez. İnsanlarımız işkence altında kalmış, akıbeti belli olmayanlar var, bir savcı veya hâkim veya avukat çıkarsam inan ben kendimi de savunurum.

Yani avukat olursam ben kendimi de iyi savunurum, yaşadıklarımı da, yaşayamadıklarımı da… Ben o günlere geldiğimde muhakkak o durumda insanlar da olacak.

Peki (…)'ın hakkını nasıl savunacaksın? (Cezaevinden çıkan bir arkadaşı)

…

Ya da köyü yakılırken oyuncak bebeği yanan bir çocuğun hesabını nasıl soracaksın?

…

O sorulmaz Müge abla. Onun gibi binlerce insan var.

Bu saatten sonra…

Sorulur ama inanmıyorum sonucu alınır mı alınmaz mı?

Belli değil.

…

Eziliyoruz ha! Ne yaparsak yapalım yine de eziliyoruz ha! İnşallah değişir de, inanmıyorum.

Peki diyelim ki hukuk okudun. Hâkim, savcı veya avukat oldun, kuş taşa çarptı adalet bakanı oldun. Çıktın kürsüye. Bütün Türkiye hatta dünyaya konuşma yapıyorsun. Ne anlatırdın?

İlk önce biri çıkıp bir şey anlattığı zaman derler ya reklamını yapıyor. Öyle yaklaşmayacaklarını bilsem, kendimi anlatırdım. Bugünlerden bugünlere geldim. Sonra memleketimi anlatırdım. Ülkemiz bu haldeyken bu hale geldi. İnsanlarımız bu kadar acı çekti. Niye uzlaşma yoluna gidilmedi? Ya da ben bu saatten sonra nasıl bir uzlaşma yapabilirim? Çekilen acı artık kapanmaz. Aklında, yüreğinde olacak. Bir nevi de olsa o acıyı kapatmaya çalışırım. En azından uğraşırım.

Olacak mı peki?

Hiç uzlaşma yoluna gidilmiyor. Kürtler kabul edilmiyor. Türk insanı, Kürt insanını kabul etmiyor ha.

Uzlaşmanın tek yolu var, Türk insanlarının Kürt insanlarını kabul etmesidir. Bu insanlar da bizim ülkemizde yaşıyor, bunları bunları istiyor denirse, kabul edilirse rahata erişilir.

Sen okula gitmeden önce Türkçe biliyor muydun?

Yok. Okula gidince öğrendim. Kürtçe konuşuyordum.

Türkçeyi nasıl öğrendiğini hatırlıyor musun?

Valla hatırlamıyorum. İlkokul sürecini ben hatırlamıyorum. Biraz da aslında, sonuçta öğrenmek zorundaydık. Bugün bir yere varmak istiyorsak. Sonuçta resmi dil Türkçedir. Öğrendim aha bugüne geldim.

Sonuçta kendi dilim Kürtçe.

Çok ağır şeyler anlattıkların. Benim aklım almıyor Anlayamıyorum, yaşamın böyle nasıl geçtiğini…

Böyle geldi, böyle geçti. Benim bu anlattıklarım devede kulaktır. Çok insan öldürülmüş, çok insan işkence görmüş, çok insan hayatını yaşayamamış. Bilmiyorum yani…

Bunların yaşanması…

Niye bunlar yaşandı? Niye bu hale geldik? Niye başka yollar seçilmedi, bu yollar seçildi? Geçmişe baktığın zaman hep ölüm, hep işkence, hep acı var. Benim de bazen aklım almıyor.

Örneğin amcam, eve gelemezdi. Eve geldiği zaman direk askerler eve baskın! Amcamın ömrümün birçoğu dağlarda geçti. Deniz Gezmiş dönemleriydi o zaman. Amcam da tam bir devrimciydi. O da o düşünce yüzünden çok dert çekti. Yiğit ama yiğit. O sıkıntılar olsun, pişmanlık yaşatmamış.

…

Bir insanın vücudundan 12 tane kurşun çıkartılır mı Müge abla ya?

Bir insana 12 kurşun sıkmanın manası ne Müge abla?

Babamın vücudundan tam 12 tane kurşun çıkmış.

12 tane kurşun…

Babam hep yakalı tişört, gömlek gibi giyerdi. O zamanın modası. Kimliği olsun, her şeyi o cebindeydi. Daha iki seneye kadar da

bizim evdeydi. Yine kimlik falan burada. Tam ortasından kurşun geçmiş. Tam kalbine denk gelecek. Annem bakardı. Doktorların anneme söylediğine göre vücudundan 12 tane kurşun çıkartılmış.

Bir sonraki gençlerimiz de bunları çekmez inşallah. Bunlar yaşanması zor şeylerdir. Çekilmesi zor şeylerdir.

Hatırlıyorum, babam yeni vefat ettiğinde, dün gibi hatırlıyorum. Annem her gece her gece ağlardı. Niye ağlardı bilinmez. Ama şunu hatırlıyorum, her gece salça ekmek verirdi. Salça var ya! Zaten yiyecek başka bir şey yoktu. Bir gün hatırlıyorum, annem temizlik yaparken, sordum anneme, "babam nerede?" Annem öyle bana baktı. Daha küçüğüm. İstanbul'da mı ne çalışıyor dedi. O ilk soruşumdu. Öyle bir süre geçti. Artık biraz büyüdüm. Sordum "niye hâlâ çalışıyor, niye gelmiyor?" Anlayacağımı anladı. "Baban vefat etmiş" dedi. "Öldürülmüş" demedi, vefat etti. Hatırlıyorum 2 gün boyunca ağlamıştım.

Bir süre daha geçti, artık her şeyi anlayacak yaşa gelmiştim. "Ölmedi öldürüldü" dediler. Artık yani neyi savunabileceğini söyledi; "senin baban ölmedi öldürüldü". Gerçekleri söyledi. O an, hani sordun ya öfke var mı diye, ben ömrüm boyunca bir tek o an öfke besledim. "Öldürüldü" dediği zaman çıldırmıştım resmen.

Benim babam nasıl öldürülür? Niye öldürülür? Sebep ne? Neden öldürüldü?

Bir araştırma yapmıştım o zaman. Kendi çapımda. Babam niye öldürüldü, nedeni neydi diye. Daha okula başlamamıştım. 6 yaşında falandım. Anneme soruyordum. Teyzeme soruyordum. Neneme söylettim. Senin babanın düşüncesi buydu, kendisi buydu, bu yoldaydı, bu amaçtaydı. Anladım o zaman neyin ne olduğunu... Niye bu hallerdeyiz...

O yaştan sonra benim çocukluğum bitti. Çektiğim acı etki göstermezdi bende. Yine sokakta oynardım ama o anlatılanlardan sonra ben çocukluk nedir bilmiyorum. Zaten sonra okul girdi, ben büyüdüm, çalışmaya başladım.

Sonra ne çocukluk gördüm, ne bir şey gördüm.

…

Benim miladım "baban ölmedi, öldürüldü" idi.

O zaman anlamaya başladım.

Haklılığı haksızlığı…

…

Bir insan bir insana bunları yaptı. Ben mi yanlış düşünüyorum, dünya mı yanlış?

Valla ama insanın aklı gerçekten almıyor.

Taş atmıyorsun. Peki sen taş olsan, kime atılmak isterdin? Bir çocuğun elindeki taş olsan kime atılmak isterdin?

Polise atılmak isterdim. Polise de değil; bunlara sebep olanlara. Belki öyle bir şey olmayacaktı ama bunlara neden olanlara atılmasını isterdim. Onca acıya, işkenceye, ölümlere sebep olanlara atılmak isterdim.

…

Ben amcamın, babamın döneminde yaşamak isterdim. O dönemde olmak isterdim. Onlarla beraber olmak isterdim. Onların çektiğini ben de çekmek isterdim. Şu an değil, o zaman yaşamak isterdim.

…

Var mı başka bir söyleyeceğin?

Dediğim gibi inşallah biz de görürüz. İnanmıyorum ben göreyim. Bu olaylar çözülür. Ama inşallah biz de görürüz bu olaylar çözülmüş. Temennim budur. Başka da diyecek bir şeyim yok.

Çocukluğunun bittiğini söylediği miladına, "hukukçu" kimliğini kazandığı miladını ekledi… Artık üniversitede, kalem kullanıyor…

"BELKİ YİNE BİR GÜN GELİR"

O, babasını bekleyişini anlattı.

Uzaklara giden babasını, onunla birlikte değişen yaşamlarını, aklının bir yerinde sürekli uzakların olmasını anlattı. Yaşamın çok zor olduğunu öğrendiği kadar, ne kadar derinlikli ve karmaşık olduğunu da öğrenmişti o. Çimlerin üzerinde otururken, hep bir hayali konuştuk; uzaklar...

Bugüne nasıl, hangi koşullardan geldin? Anlatabiliyorsan, baban ile ilgili kısımdan başlayabiliriz.

Ben 4 yaşındayken babam cezaevine girdi. Ve aslında tam ona alışmışken, cezaevine girdi. Sonradan cezaevine gidip görüyorduk ama tabii doldurmuyordu onun yerini. Hep bir özlem… Hani evde şöyle bir şey var; baba geldiği zaman ilk kapıyı açtığı zaman, bütün çocuklar etrafına toplanır ya mesela biz hep onu aradık, o anı bulmaya çalıştık ama olmadı.

Zaten cezaevinden çıktığı zaman da artık biz belli bir yaşa gelmiştik. Yani, sonradan tam ona yine alıştık derken, tekrar gitti. Gidince de bizi çok kötü günler bekliyordu. Çok kötü bir süreç geçirdik. Niye böyle yaptı? Çıktığı zaman, ona tam alışmadan gitseydi… Bizi alıştırdı, ona tam bağlandık ve gitti. Ne olacak şimdi? Bizi hiç düşünmüyor?

Halbuki bizi düşünerekten bunu yapmış; sonradan bunu anladık. Yani ben anladım, daha bir kardeşim tepkili.

Bizim için gitti. Bizim ve bizim gibiler için… Yine özlüyoruz onu. Bazen arkadaşlarım şey diyor, "babam böyle, babam böyle". İster istemez insan üzülüyor. Keşke hani benim de babam burada olsaydı da ben de babamı anlatsaydım.

Cezaevinde ne kadar kaldı?

9 yıl.

Sonra gitti… Öyle... Gidiş o gidiş... O kadar...

Hani bazen de konuşuyoruz telefonda. Çok soğuk bir ortam. Ne yapıyorsun, ne ediyorsun; o kadar. Yanımda olsaydı her şeyimi onunla paylaşabilirdim. Ki zaten öyle biri, çok anlayışlı. Çok bilgili böyle. Her şeyi konuşabildiğin biri. Her şeyimi konuşabilirdim onunla. Hep bir özlem var.

Hani diyoruz, belki yine bir gün gelir.

Gelse de sanki iş işten geçmiş olacak. Bizim de yaşımız ilerliyor. Ama kim bilir ne zaman gelir, o da var. Belki de hiç gelmez. Belki de görmeyiz onu. Oysa onunla paylaşacak birçok şeyimiz var. Yani vardı… Öyle diyeyim.

İstediğin güzel günler var, toplumsal olarak, bu fikre bağlanmışsın. Ve onu bekliyorsun. Senin için bir yandan da hani özel bir durumu da var bu işin. O günleri beklerken, bir kişiyi daha bekliyorsun. Öyle hissediyor musun?

Evet öyle. Yani gerçekten dediğiniz gibi. Yaparken onu da düşünerekten yapıyoruz. Çözüm olacak, o da gelecek. Herkes gibi. Bizim de evimize neşe gelecek. Hani o eksiklik artık bitecek. Tamam, yıllardır belki yalnızız, ne kadar yalnızız desek de evde bir boşluk var. Yani baba sevgisi. Yani var. Yani hiç bitmeyecek de… Bence insan yüz yaşına da gelse, yaşlansa da o sevgi olmadan yaşayamaz.

Öyle…

Kızıyor musun?

İlk başlarda çok kızıyordum ona. Niye öyle yaptı?

Şimdi de bazen kızıyorum. Ama haklı yani. O haklı gerçekten. Biz de haklıyız. Ama çoğunluk olarak o haklı. Sonuçta o da bizim için yapıyor. Geleceğimiz için bunu yapıyor.

Annen?

Mesela babam cezaevine girerken, hepimiz çok küçüktük. En

küçüğümüz 6 aylıktı. Ve ailemizden hiçbir destek de yoktu. Sadece annem yapıyordu. Bizi yetiştirdi. Baktı. Ve hani hiçbir zaman hiçbir arkadaşımızdan da eksik değildik. En önemli olan şey baba sevgisi zaten, o eksik olduktan sonra neyin de olsa artık faydası yok. Gerçekten annem çok güzel yetiştirdi bizi. Her yönüyle olsun. Zorlandığı günler oldu. Ağladığı günler oldu. İsyan ettiği günler oldu. Ama yine de dayandı. Biliyordu gelecek. Gelecek, o da yardım edecek ona. Geldikten sonra yalnız olmayacak. Ama geldikten sonra da değişen bir şey olmadı. Yine gitti. Yine bütün yük kadının üstüne kaldı. Yine yapıyor. Ama tabii şimdi biraz daha böyle ona karşı kızgın. Kızgın ona karşı. Belki de haklı olarak. Bunca yıl yaptı. Ama hiçbir karşılık yok.

Nasıl evlenmişler?

Görücü usulüyle. Uzak akrabalar. Ama işte her zaman anlatır; çok anlayışlı birisi diye.

O da annemi seviyor. Sevdiği için zaten orada (gülüyor). Ben öyle düşünüyorum en azından, bilmiyorum annem ne düşünüyor.

Nasıl hatırlıyorsun? Bazen sevdiğin bir insan gözünün önüne bir sahneyle gelir, senin nasıl geliyor?

Babam mı? Nasıl geliyor… Ya şimdi benim babam, normalde hani bir yerde oturduğu zaman bazen bakıyorduk dalıyordu bir yere. "Baba, baba" diyordum ama hiç sesim gitmiyordu ona. Böyle hep düşünen, kendi kendine konuşan biriydi. Hep o yönüyle hatırlıyorum onu. Bazen yanına oturuyordum, bir soru soruyordum ona, bazen hocalar okulda ödev falan veriyordu, takıldığım yer oluyordu, soruyordum ona, bu nasıl, diye. Yarım saat, bir saat oturduğum bile olmuş. Baba, baba yüz defa tekrarlamışım. Her zaman her zaman ama... Yolda yürürken, bir yere oturdu mu muhakkak şey oluyordu, böyle kendi kendine konuşuyor. Herhalde bu da şeyden kaynaklı; çok zeki oluşundan kaynaklı (gülüyor). Hani öyle diyorlar ya. Öyle o yönüyle hatırlıyorum.

Cezaevi sürecini hatırlıyor musun?

Evet, hatırlıyorum. Polislerin kapıyı çaldığı anı bile hatırlıyorum. Ama hemen uyumuştum ben. Annemle babam telaşlandı. Ben uyudum. En son gözümü açtığımda, silahlı adamları karşımda gördüm. Polisler falan. Annem onların yanında oturuyor. Evi tabii mahvetmişler. Sonra evi karakol yapmışlar. Bir odayı onlara vermişiz, bir odada da biz kalıyoruz. Evimiz o zaman iki odalı.

Sonra iki gün aradan geçti, annemi de götürdüler. Ondan sonra işte annem geldi. Annem çok ağlıyordu. Orayı hatırlıyorum. Herhalde orada işkence ederken, babamın sesini duymuştu. Eve gelen herkesi alıyordular, bırakmıyordular. Yatacak yerimiz yoktu. Beş gün ev gözaltında kaldı. Böyle yalvarıyorduk onlara, ne olur dışarı çıkalım. Ama bırakmıyordular.

Bir de yüzleri çok iğrenç. Bir insana baktığın zaman bir şefkat, sevgi görürsün. Ama onlarda o yoktu. Böyle baktığım zaman korkuyordum.

En son gidecekleri gün, bakkala gitmişlerdi. Hepimize gofret verdiler. Biz de hani çocuk. Böyle sevindik. Ama bilmiyorduk, acılar bizi bekliyor, zor günler bizi bekliyor.

Onlar gitti. Sonra işte biz yalnız kaldık evde. Baba yok. Böyle bir sene kadar ninem falan gelip kalıyordu. Ondan sonra artık o da gelmedi. Bizi yalnız bıraktı.

Sonra işte ilk görüşe gittiğimiz günü hatırlıyorum. Zaten 40 gün falan hiç haber alınamıyordu ondan. Sonuçta dediler, görüşe gidilecek. Bana dediler ki "sen gitme bu hafta". Ben ağladım. "Yok ben de geleceğim" dedim, ağladım. Neyse gittik. Böyle çok zayıflamıştı, sanki değişik biri olmuştu. Zaten sonra zamanla alıştım. Küçüğümüz, kardeşim, cezaevine giderken daha baba demeyi bilmiyordu, cezaevine götürüp getirerek baba demeyi öğrendi. Onu orada tanıdı.

Gidişini hatırlıyor musun?

Uzun bir süre değil zaten. Bundan bir yedi yıl önceydi. Daha önce de yapıyordu ama biz bunu bilmiyorduk, gidip geliyordu.

Sonra bize anlatmıştı. Bir daha gelmeyeceğim diye. Çok kötü olduk, ağladık.

Nasıl anlattı?

Çok rahat bir şekilde. İlk başta böyle şaka yapar gibi anlattı. "Siz de geliyor musunuz beraber gidelim" falan. Annem çaktı olayı. "Nereye?" falan. Dedi "ben gidiyorum, bir daha gelmiyorum". Biz de şaşırdık, belki şaka yapıyor. Birbirimize baktık. "Yok" dedi, "ben şaka yapmıyorum". Sonra kardeşim ağladı, "yok biz kabul etmiyoruz" falan.

Annem de "kabul etmiyorum" dedi, "beni düşünmüyorsan çocuklarını düşün. Ben demiyorum, gidiyorsan git, ama bunlar olmuyor, sensiz ne yapacak?" Dedi "biliyor musunuz, benim yüreğim ne kadar acıyor. Her gün biri şehit düştüğü zaman içim parçalanıyor".

Ondan sonra o gün tartıştık, ağladık, konuştuk. Sonra aradan iki gün geçti. Gitti. Giderken de biz diyorduk hani belki gelir. Bir umudumuz vardı. Sonradan gelmedi artık. Gelmiyorum dedi. Gelmedi.

Düşünüyordu dedin ya o zaman sence ne düşünüyordu?

Bilmiyorum. İşte...

Bilmem. Herhalde planladığı şeyleri düşünüyordu (gülüyor).

Orayı düşünüyordu, ya da ne bileyim. Oraya gidişi...

Ya şey bir ara onunla konuşmuştuk, demiştim ki "ben de katılırsam, sen izin verecek misin?" Bana dedi ki "tabii ki izin vereceğim, nasıl ki elalemin çocuğu giderken ses etmiyorsam, sen de gidersen sana da tavrım değişmez, aynı şey olur. Sen de gidersen sana da yol gösteririm. Senin ondan hiçbir farkın yok".

Sadece kendini düşünen biri değildi. Keşke bütün insanlar da onun gibi olsaydı. Belki bugün bu konumda olmazdık. Kürdistan'ın kaderi biraz daha farklı olurdu.

Gurur duyuyor musun babanla?

Tabii ki gurur duyuyorum onunla.

Bir arkadaşım var. O da biliyor babamın orada olduğunu. Şey diyordu, keşke benim babam da senin baban gibi olsaydı, yani diyordu her şeyimi verirdim ha öyle olması için. Annem de babam da, ailem de senin ailen gibi olsaydı. Ne kadar rahat anlatıyorsun. Başın dik. Güzel bir yol.

Peki sen hangisini tercih ederdin? Sana sorulsaydı?

Ya tabii ki babamın yanımda olmasını çok isterdim. Ama bugün hani günümüz koşulları onun oraya gitmesini gerektirdi ki o da gitti. Gitmesi gerekiyordu aslında. Hani iyi ki de gitmiştir bence. Zaten o gitmeseydi, belki de içimizden biri gitmiş olacaktı.

(Sessizce) ben veya kardeşim.

Keşke ben de onun yanında olsaydım. Onun yaptıklarını yapsaydım.

Peki bir şey istesem senden; karşında bir Türk genci olduğunu düşün. Onunla nasıl konuşurdun, nasıl anlatırdın ona?

(Gülüyor) Nasıl anlatırdım?

…

İlk önce yaşadıklarımı anlatırdım ona. Gerçekten hani bir baba veya bir anne, anne babası şehit olan birçok arkadaşımız var. Mesela eğer diyorlar ya yeryüzünde anne baba sevgisinden kutsal bir sevgi yok. Gerçekten bir anne veya baba evladını bırakıp oraya gidiyorsa, insanların bir şeyin farkına varması gerekiyor. Niye böyle? Karşımdaki bir Türk olmuş olsa bile ben hayatımı ona anlatırdım. Bugün babam hani oraya gitmişse, benim geleceğim için gitmiştir. Yarınlar için gitmiştir.

Diyecek ki sana, ne geleceği?

Aslında hani şöyle bir şey var. Karşındaki insanın da birtakım

şeyleri görmesi gerekiyor. Onlar bizi insan yerine koymuyor ki. Diyecektim ki kimliğim yok benim. Benim varlığımı inkâr ediyorsunuz. Beni insan yerine koymuyorsunuz. Benim dilimi kabul etmiyorsunuz. Tabii ki babam da bunun için gitmiştir oralara. Zaten bugün canını veren, bu yolda canını veren arkadaşlar da bunun için gitmiştir.

Peki o çocuğun da babası askerken ölmüş olsaydı?

…

Belki o da kendi açısından haklı.

Haklı ve doğruyu aramıyorum. Sadece nasıl iletişim kurardınız. Çünkü ikiniz de çocuksunuz. O babanın çocuğusunuz. İki babanın çocuğu…

İşte herhalde iletişim sorunu olurdu.

Kızgın değilsiniz. Öfkeyle konuşmuyorsunuz. Anlamaya çalışıyorsunuz birbirinizi. İki çocuk olarak yaşadıklarınızı paylaşmaya, anlamaya çalışıyorsunuz?

…

Çok zor.

Yani bilmiyorum ki.

Belki o da kendince haklı. Ama şöyle bir şey var; hani onlar bize gerçekten bir şeyler yaptılar ki, ya da rahatlık bu kadar insana batıyor muydu, onlar gidip canını veriyor. Hani diyorlar ya ruh çok tatlıdır; kimse kolay kolay ölümü göze alamaz. Ölümü kabullenemez. Eğer gerçekten bunlar bir şeyi göze alıp oralara gitmişse, onların anlaması gerekiyor. Bizi son noktaya getirdiler ki, biz bunu yaptık. Hani başka çaremiz yoktu aslında bizim.

Görüyorsun değil mi babanı?

Yani telefonla konuşuyoruz. O kadar.

Rahat söyleyebilirsin. Sorun yok.

Görmeye gitmiştim (gülüyor).

Nasıldı?

İyiydi. Çok iyiydi hatta (gülüyor).

Boş oturmuyordu en azından, bir şeyler için çaba gösteriyordu. Belki onu mutlu eden şey de oydu.

Gerçekten nasıl bir şey. Çok anlatmıyorsun. Artık bir alışmışlık vardır sende doğal olarak, olması da gerekiyor. Ama hani nasıl bir şey, ben onu düşünemiyorum.

Yeri geliyor, çok özlüyorsun onu. Bazen ona karşı öfkeleniyorsun; "niye böyle yaptı?" diye. Yeri geliyor onunla gurur duyuyorsun. İyi ki gitti diyorsun.

Arkadaşları sınırdan geçiş yaptığı zaman (Habur)?

Dedik artık kapılar açıldı tamamdır. Gerçekten artık bir şeyler olacak. Anneler ağlamayacak, çocuklar ağlamayacak. Ya da o özlem her şey bitecek. Her şey böyle gönlünce olacak.

Senin koşullarını yaşayan bir kuşak var. Yaşıtların, göçten ölüme kadar savaşın bütün sonuçlarını yaşadılar. Bunun hakkında bir şey söyleyebilir misin?

Onların bize bıraktığı şeyi bizim de devam ettirmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Eğer biz bunu yapmazsak nasıl olacak ki bu? Onların emeklerine saygısızlık yapmış oluruz. Onlar bir şeyler yaptı, bir şeyler hazırlayıp önümüze koydu. Eğer biz de onu yapmazsak, değil onlara, kendimize en büyük saygısızlığı yapmış oluruz. Onlar kim için yaptı? Bizim ve bizden sonrakiler için. Bence bizim de onların yolunda gitmemiz gerekiyor. Onların yaptığı şeyleri… Nasıl ki onlar bize bir şeyler bıraktıysa, biz onların sayesinde bazı şeyleri yapabiliyorsak, bizden sonrakilere bir şeyler yapmamız, bırakmamız gerek diye düşünüyorum.

Sen de istiyor musun gitmeyi?

İstiyorum. Hem de çok istiyorum. Ama olmuyor. Bazen istediğin şeyi yapamıyorsun.

Ya da yapmak isterken o işten çıkacak artı ve eksileri göz önünde bulundurman gerekiyor. Olumlu ve olumsuz sonuçları… Ben böyle bir karar veriyorum ama yaparsam, yapacağım işte ne kadar başarılı olurum, ne kadar fayda sağlarım, onu da düşünmem gerekiyor. Eğer bugün yaparsam belki de birçok şeyi kaybederim. En büyük zararı ben vermiş olurum. Eğer bugün oturuyorsam, hiçbir şey yapmıyorsam onun içindir.

Çok düşündüm. Böyle bazı günler oldu. Evden çıktım, bir daha gelmeyeceğim dedim. Ama olmadı.

Bir de bende şöyle bir şey var. Benim çok yakın bir arkadaşım gitti. Ben ondan etkilendiğim kadar babamdan etkilenmedim. Ondan çok etkilendim. Artık "benim de gitmem gerekiyor. Ben de gideceğim" dedim. Ben o gittikten sonra bu kararı verdim. Daha önce istiyordum. Ama sadece istiyordum. Hiç göze almadım. Ama o gittikten sonra ben de değiştim.

Ondan sonra eve gittim, giyindim. Bir anneme bakayım dedim, annem ne yapıyor diye. Anneme baktım. İçeri girer girmez, annem bana baktı, bana dedi ki "sen öyle bir şey yaparsan, sana sütümü helal etmem". Ben çok şaşırdım. Yani böyle var ya, böyle başımdan sanki sıcak su döktüler. Sesimi etmedim. Oturdum. Dedi "sen gidersen ben sana sütümü helal etmem. Sen nasıl öyle bir şey düşünürsün". O an anladım ki annelik gerçekten çok kutsal bir şey. Çocuğunun yapmak istediklerini anlayabiliyor, hissedebiliyor. Ondan sonra zaten annem öyle yaptıktan sonra oturdum. Gerçekten gidersem, büyük zarar vermiş olurum. Hem kardeşim tepki gösterir. Artık belki de partiyi, örgütü, belki de bizi de kabul etmez. Dedim ki önemli olan onu kazanmak.

Çok çelişki içinde hissediyor musun kendini? Biraz çaresizlik, biraz çelişki.

Yani var.

Bir yandan gitmek istiyorsun ama gitmek istemiyorsun da. Ne yapacağını bilemiyorsun.

Gidersem en büyük zararı ben vermiş olurum. Çok istiyorum ya partiye ben de gideyim. Ben de bir savaşçı olayım. Ben de destek vereyim. Ben de üzerime gelen şeyleri yapayım. Ne bileyim. Ama hani düşünüyorsun, onları yaparsan, arkanda bıraktıklarını kaybedersin. O zaman artı eksi birbirini götürür, hiçbir şey elde kalmaz ki!

Kaç doğumlusun?

92

Ne yapacaksın peki?

(Düşünüyor)

En zoru bu oldu galiba?

(Gülüyoruz) Bence de…

Her zaman şey demişim. Benim yapacağım meslek, daha önce yapmak istediklerime yakın bir şey olsun. Hukuku çok istememin nedeni de bu. Bir şeylerin ucundan tutabilmek.

Mesela hatırlıyorum, babam cezaevindeyken, durumumuz çok kötüydü o zamanlar. İyi avukat tutulması gerekiyordu ama maddi durum düşük. Ben o zaman şey demiştim, ben büyürsem ya da avukat olursam, ben öyle insanlara hiçbir ekonomik karşılık beklemeden, para almadan yapacağım bunu. O zaman belki de hukuku ilk böyle istememin nedeni de bundan kaynaklı. Topluma ya da ne bileyim, toplumu bilinçlendirme, insanlarına faydalı olma…

Şu anda baban n'apıyordur?

(...)

(Gülüyoruz)

Yani o da katılmıştı, görevdi (...) yapıyordu (gülüyoruz).

Bunu yazmayacağım ha…

Yazma. Bence de yazma (gülüyoruz).

Ben oraya gitmeden önce çok düşünmüştüm acaba babam ne iş yapıyor diye. Gittim gördüm, hıı, (...) mı yapıyor, dedim. Gittim gördüm hele n'apıyor bu (gülüyoruz).

Şöyle bir şey var, babamı herkes sever. Onunla biraz sohbet edersen, çok seversin onu. İnşallah bir gün tanışırsınız. Tanışmanızı çok isterim. Çok seversin onu.

Var mı söylemek istediğin bir şey son olarak?

Onların doğru yolda olacaklarına inanıyorum. Gurur duyuyorum, o ve onun gibileriyle. Bu yolda giden veya kalan artık kim varsa hepsini seviyorum ve hepsiyle de gerçekten gurur duyuyorum. Onlara çok şey borçluyuz. Bugün böyle duygularımı anlatabiliyorsam, belki de onlar sayesindedir.

O kadar.

Giden babasının gururlu kızı, şimdi dağları bol bir şehirde üniversite okuyor… Ve artık iki kişiyi bekliyor.

"ÖFKE VAR, ACI VAR, GURUR DA VAR AMA UMUT ÇOK AZ"

O, giden ablasını ve ağabeyini anlattı.

Aslında anlatacak o kadar çok şeyi vardı ki! Köyleri yakıldığında 4 yaşında başlamış savaş onun için… Hâlâ sürüyor! Gidenler arkalarında çok şey bırakır ya; ona da koca bir hayatın en güzel ve en onurlu şekilde yaşanması gibi koca bir miras bıraktılar, o bu mirası yaşatmaya uğraştı her cümlesinde.

Kaç doğumlusun?

91

Köyde mi büyüdün?

3 yaşıma kadar köydeydim. Sonra ilçedeydik. 6 yaşında (…)'a göç ettik.

Herkes gitmişti. Bir biz kalmıştık. Annemin anlattığı kadarıyla çatışma falan çıkmıştı. Geldiler köyü yaktılar. Her yeri yakıp yıktılar. Biz başka bir köye gittik. O köyde de bir süre kaldık. Babam yine cezaevindeydi o sıralarda. Annem tek başına mücadele ediyordu. Hepimiz küçüktük. Annem hâlâ daha söylüyor. Oradan sonra başka bir köye gittik. Orayı da yaktılar. Caddeye yakın başka bir köye gittik. Orada bir müddet kaldık. Babam cezaevindeydi o sıralar. Görüşe gitmiştik. Geldiğimizde köyün her tarafını yakmıştılar. Herkes camiye kaçmıştı. Köyleri her yeri yaktılar, yıktılar. Hayvanların çoğunu öldürdüler. Ama bizim eve karışmamıştılar. Annemgil dedi. Zaten oradaki evler sünger gibiydi. Yakınca her taraf tutuşuyor.

Kimse sahip de çıkmadı. Annem tek başına, kadın başına…

Bir araba ayarladık. İlçeye gittik. Bir iki yıl ilçede kaldık. Ağabeyim 6-7 yaşındaydı çalışıyordu. Paramız yoktu. Annem diyor "ben babanın görüşüne gideyim Diyarbakır'a" (ağlıyor).

Arkadaşlar geliyordu, "bir ihtiyacınız var mı?" diye soruyordular. Annem utanıyordu, "yok" diyordu. Sonra onlar kendileri anladılar, anneme biraz para verdiler. Annem gitti babamın görüşüne. Kırk gün gözaltında kalmıştı. Kimisi diyordu "öldürülmüş", kimisi diyordu "asmışlar". Herkes bir şey söylüyordu, haber alamıyorduk. Erkeklerin çoğunu toplayıp götürmüşlerdi. Bazı akrabalarımızı bıraktılar. Babam 1 buçuk yıl falan kaldı orada. Babamı da öldüreceklerdi güya. Babam diyor tam panzer üzerime geldi. Yani yakındı. Öyle öyle.

Ondan sonra babam çıktı. İlçedeyken, diyordular "illa korucu olacaksın", babam da kabul etmiyordu. Ondan dolayı (…)'ya göç ettik. 11-12 yıl orada kaldık. Orada büyüdüm.

O günlerden gözünün önünde kalan ne var?

Babam cezaevine girdiğinde, baktım annem ağlıyor. 4-5 yaşlarındaydım. Annem ağlıyordu, ablam ağlıyordu. Ben de makarna yiyorum, sobanın üstünde. Bir yandan makarna yiyorum, bir yandan ağlıyorum. Onu hatırlıyorum. Babamı bir ara serbest bırakmıştılar. Uyandığımda, babam karşımda falan. O anda orada sarıldım, ağladım. Onları hatırlıyorum.

Diyarbakır cezaevine gidiyordum geliyordum. Babamın arkadaşları olsun hepsi beni çok seviyordu. Açık görüşte ben gidiyordum, iş yapıyordum. Küçük olduğum için içeri alıyorlardı. Orası aklımda var.

Köyde ilk gerillayı gördüğüm zaman, dedim "bunlar kimdir?" Diyor "hevaller". Diyorum "onlar kimdir?". Diyor "onlar çok iyiler, dağda yaşarlar" falan. "Ayy" dedim "keşke benim babam da heval olsa". Sonra nenem dedi "sus kız, Allah korusun".

Sonra öyle öyle geçti. O zaman da köydeydik, yine asker falan köye gelmişti. Arama mı vardı ne, millet hepsi telaşa girmişti. … (akraba) mı yakalamıştılar, götürdüler onu. Birkaç ay geçti. Babamın cezası az kalmıştı, serbest bırakıldı. Yanımıza geldi.

Sonra ayrı eve çıktık. Zaten ağabeyim orada gitti. Yurtdışına çıkıyorum dedi, pasaportunu falan almıştı. Her şeyi böyle inan-

dırıcı falan. Ama annem inanmıyordu. Ona diyordu, "Gideceğim, sarışın bir gelin getireceğim. Halimizi görüyorsun, birinin çalışması lazım". Ondan sonra düğün günüydü. Bir akrabamızın düğünü vardı. Ailenin hepsi bizim eve geldiler. Fotoğraf falan her şey çekildi. Sonra akrabalar, ağabeyimi yolculadılar. Oradan gitti o.

4-5 yıl haber alamadık. Hiç aramıyordu. O kadar televizyon da izliyorduk, hiç rastlamadık. Bir gün evde oturuyorduk, telefon çaldı. Annem açtı. Kardeşimdir. Annem konuştu ağladı. Sonra ben konuştum, ben ağladım. Bayramdı aradı. Annem de dedi "biliyordum sen gitmiştin". O da dedi, "he valla seni kandırırız diyorduk ama sen çok zordun, seni kandıramadık". Öyle öyle. Biz kimseye de söyleyemiyorduk, gitmiş diye. Her şeyi içimizde tutuyorduk.

Sonra aradan 1-2 yıl geçmedi. Diğer ablam gitti. Onun gitmesiyle biz buraya geldik. O da yine aynı şekil akşam aradı, biz biliyorduk gideceğini, belli ettiriyordu. Akşam aradı dedi "arkadaşlarımda kalacağım". Annem dedi "yok gel falan", o da dedi "yarın işe gideceğim", öyle en sonunda bir şey söylemişti annem anlamamıştı.

Ertesi gün sorduk işe gitmemiş. Oraya buraya yok. Telefonla arıyoruz ulaşılmıyor. Zaten annem artık anladı o gün. Ağladı falan. Orada ben ağladım. Dedim "ben okula gitmiyorum, eve kim bakacak?" (Ağlıyor)

Ondan sonra buraya geldik. 2-3 yıl burada da çok zorluk çektik. 15 yaşındaydım. Buraya da zaten kolay kolay alışamadım. Okula gitmek istemiyordum. Ortama alışamadım. Nefret etmiştim. Zor kendime geldim. Herkesin morali de bozuktu zaten. Ağabeyim kendini üzüyordu, herkes gitti ben kaldım, benim sırtım yok gibisinden.

…

Kaç kardeşsiniz?

9 kardeşiz.

Kızıyor musun kardeşlerine?

Bazen kızıyorum.

Hatırlıyor musun peki?

Hatırlıyorum onları. Ağabeyim beni çok seviyordu. Çok iyi anlaşıyorduk. Bizim toplum içinde parmakla gösterilecek kişiydiler. Kardeşlerim olsun, akrabalarımız olsun. Bizim bu toplumumuzu değiştirmişlerse, onlar değiştirmişler. Kitap okuyun, kendinizi geliştirin, böyle durmayın, okuyun, bir şeyler kazanın. Sürekli kitap getiriyordular, kitap okuduğumuzda o kitap üzerine tartışma yapıyorduk. Çocukla çocuk, büyükle büyük, yaşlıyla yaşlı. Diğeri de zaten 5 yıl oldu gitti. Onu iyi hatırlıyorum. O biraz sessizdi, içine kapanıktı, fazla konuşmuyordu. Büyüğü gideli 10 yıl oldu.

Benim halamın oğlu da aynı şekil, bizde kalıyordu, çok seviyordum onu da. Arkadaş çevreleri vardı. Bazen etek giyiyorduk, eteğe kızıyordular. Ablam bahçe işine gidiyordu, şalvar falan giyiyordu, "hele bak şalvara, şalvar niye giyiyorsunuz?" Eşarbını başından çekiyordular, ablam atmıyordu.

Senin tanıdığın akrabalarından kaç kişi var giden?

17-18 kişi var. İki kişi de şehit.

Cezaevinde olan kaç akraban var?

Halamın oğlu, iki akraba, bir tanesi geçenlerde çıktı. Kuzenlerimdir, babamdır girip çıktı. Amcam, amcamın kızları, başka kim vardı, halam, halamın kızı, köyden birkaç kişi daha. Halamın kocası da girdi. Halamın kaynı da girdi.

Gözaltına alınanlar oldu. Kızları... Bir ara götürdüler. Serbest bıraktılar.

Çünkü sen hep gidenlerden bahsediyorsun…

Bilmem.

Bazen unutamıyorum. Sürekli aklımın bir köşesinde.

Mesela ben anneme bir şey olduğunda sürekli diyorum ben gidiyorum.

…

Yakın bir akrabam da iki sene oldu gitti. Geçen telefonda konuştuk. Kardeşimden sonra gitti o da. İkisi birbirine söz vermiştiler. 10-12 arkadaştılar. Kardeşim gitti. Sonra … gitti. Akraba geliyor, o gitti. Diğer arkadaşı gitti. Küçük kardeşim gitti. Arkadaşları bayağı vardı.

Yani sorumluluk da yüklüyorlar.

Gitmelerini anlıyor musun, kabul ediyor musun?

Bazen. Her zaman değil. Diyorum bir tanesi tamam gitti de, hani ikincisi. Gerek yoktu. Öyle düşünüyorum.

Nasıl hissediyorsun peki, bir eylemde, televizyonda?

Köyde de mesela gördüm; onlar, benim kardeşim gibi. Gördüğüm zaman sarılıyorum, öpüyorum. Konuşuyoruz, sohbet ediyoruz. İlk gördüğümde zaten elim ayağım titriyordu, o kadar heyecanlanmıştım. İlk gördüğüm arkadaş komutandı, o da geçen yıl şehit oldu. Bir tanesini önceki yıl gördüm, o da şehit oldu. Geçen yıl çatışma çıktı ya hepsi orada şehit oldu.

Geçen bayram köydeydik, çatışma çıktı. Helikopter falan gidiyordu, ses bombası falan attılar. Herkes ağlıyor, annem ağlıyor, halam ağlıyor. "Ağlamayın şöyle böyle", teselli ettik. Şehit olan (…) mezarına gitmiştik. İşte mezarlıktayız. O akşam baktık köpek havlıyor, anladık gelmişler. O hızla koştuk. Geldik. İçerideler falan. Gittik sorduk onları. Bizde bir şey yok dediler. Öyle öyle onlarla konuştuk.

Tabii gördüklerimin çoğu da şu an şehit olmuş. 5 yıl içinde kaç kişi şehit olmuş! Tanıdıklarım sadece.

Halamın oğlu şehit edildiği zaman... Birkaç defa öyle haber geldi, biz inanmadık. Düğündeydik. Düğünden hemen sonra geldik.

Diyorlar işte (…) şehit olmuş falan. Herkes gelmişti bize. Onlar biliyordular, biz tam bilmiyorduk. O sefer kendi kendime içime kuruntu düştü. Biz yasa girdiğimizde kapanıyoruz. Etek falan giydim, uzun kollu giydim. Et almaya gittim, geldim baktım herkes ağlıyor. (…) şehit olmuş falan. Sonra biz de gittik. Arabalara bindik. Bir iki saat falan geçti. Hayatta sigara içmemiştim, o gün orada tütün içtim. Beklemek hakikaten de çok kötüydü. Herhalde askerle beraber getiriyorlardı. Bu sefer gençler falan hepsi sinirlendi, taş maş aldılar. Bırakmayın gelmesinler, niye geliyorlar. Ondan sonra zaten gerillalar da gelmişti. Onlar da çok öfkeliydi. Birkaç tanesi de pusudaydı.

Sonra baktık annemgil geliyor. Konvoy geliyordu işte. Bayağı bir büyüktü. Çok uzundu. Başı bizim köydeydi, sonu başka köydeydi. Öyle geldiler. Dolmuştaydılar. Cenaze tabutla beraber. Dolmuşun arka kısmındaydı. Halam ağlıyordu falan. Arabanın içinde gördüm önce. Ondan sonra kardeşi oradaydı. O da işte birbirimize sarıldık ağladık. Sonra getirdiler camiye. Orada bırakmıyordular gidelim görelim. Bir tek annem gitti gördü. Annem diyor gittim öptüm sarıldım, elini yüzüme getirdim. Beyni gitmişti, balon gibi olmuştu. Erimişti. Burnu kırılmıştı. Yüzü gözü mosmor olmuştu. Zaten otopsi de yapmıştılar. Her yeri yırtılmıştı. Bir tane kurşun burasına (şakağına) vurmuştular. Önce işkence yapmıştılar. Sonra vurmuştular herhalde.

Bu sefer kadınlar çok ısrar ettiler. Onlar da içeri gittiler gördüler. Ben hiç görmemiştim. Sadece resmini görmüştüm. Annesini görmeye gelmişti. Gördüğüm gibi zaten tanıdım. Ben dokunamadım. Öyle baktım. Hiç belli değildi, sanki uyuyordu. Hiç ölüye benzemiyordu.

Gece 2'ye kadar biz oradaydık. Artık defnedileceği gün işte, sabah dört buçuk-beş gibi askerler panzerlerle falan geldiler. Muhtarı tehdit ediyordular, "çabuk defnedin, kimse slogan atmasın yoksa müdahale ederiz olan köye olur, emir vardır köyü tararız", bilmem ne. O anda öyle bir ruh halindesin ki biri sana dese ki, "al kendini canlı bomba yap bunların içinde git patlat", gidersin. O kadar ki kin nefret duyuyorsun onlara karşı. Ben sürekli halamın

olduğu yerden kaçıyordum. Çünkü dayanamıyordum. Sürekli ağlıyordu. Bu ikinci oğlu şehit edişi.

Küçüğünü yine kendi eliyle yıkadılar. Mezara koydular. Büyüğünü biz göremedik bile. Bırakmadılar gidelim oraya. Kırk gün boyunca orada yerdeydi. Kırk gün sonra biraz toprak attılar üstüne. Öyle kaldı o da orada. Başka bir köydeydi o. Bir oğlu daha dağda, bir oğlu da cezaevinde, kocası aranıyor, kendi mahkemesi devam ediyor.

Sabah artık tabuta kattılar, mezarı açtılar. Sonra tabutu aldılar. Mezara doğru yola çıktı. Zılgıtlarla, sloganlarla. Öyle yola çıktı. Tabuttan çıkardılar, mezarın içine koydular. Bir akraba, "niye üstüne toprak atıyorsun?" diye ağlıyordu.

İki üç ay boyunca sürekli rüyamda görüyorum. Onu mezara katıyoruz, mezardan çıkarıyoruz. Çok etkilenmiştim. Aklıma geliyordu, oturuyordum ağlıyordum böyle.

Öyle öyle.

Bir düğün olduğunda, mesela bizim annelerimiz ne o düğünde eğlenebiliyorlar. Aksine düğünleri sevmiyorlar. Çünkü düğünlere gittikleri zaman sürekli onların çocukları akıllarına geliyor ve sürekli ağlıyorlar. Aksine öyle yerlerde daha gözü yaşlı oluyorlar.

Onların hepsini anlatmanı isteyeceğim. Bu yaştaki gençler çok şey yapabilecekken başka şeyler yaşatılıyor. O anlamda nasıl değerlendiriyorsun? Bu yaşına bu kadar şey sığdı mı?

Bence daha fazla sığmış. Yani hemen hemen. Yaşıma göre. Kimilerine göre daha fazla şeyler yaşamışım. Ne bileyim. Birçok şeyi gördük, yaşadık, hissettik, ağladık.

Peki o ortamda bir çocuk olmak nasıl bir şey?

Çok zor.

İki gün önce arkadaşlar şehit olmuştular ya. Annem tutamadı kendini ağladı, o ağlayınca biz de ağlıyoruz.

…

O konuyu açtığı zaman, ben konuyu değiştiriyorum. Hani unutsun aklına gelmesin. Oyalıyorum falan. Sonra yine aynı…

Ben mesela babamın ağladığını hiç görmedim. Ablam giderken işte, sofranın üstündeydi babam. Yemek yiyordu. Konusu falan açıldı. "Ölseler belki cesedini bile alamayacağız, belki bir yerlerde çürüyüp gidecekler" falan. Gözleri doldu. Babamın gözünden yaş geldi. İlk defa orada gördüm.

Babam yine anneme göre iyi. Babam daha biraz neşeli. Ama annem öyle değil.

Sen nasılsın?

Ben annemi öyle görünce üzülüyorum. Ben de üzülüyorum ama yine de insanın aklına geliyor. Bazen bakıyorsun böyle, yan yana geliyor iki kardeş, benim de aklıma geliyor. Üzülüyorum o anda. Ben de kardeşimle şöyle yapardım böyle yapardım.

Bir gün olacak diye yine düşünüyor musun?

Umudum var. İnşallah. Dua ediyorum yani.

Peki hiç hayalini kuruyor musun?

Gelseler; beraber şöyle yapacağız, böyle yapacağız. Evlendireceğiz. Çoluk çocuk sahibi olsunlar.

Şöyle bir şey var, akrabalar olsun falan aileyi suçluyorlar. Evlendirseydiniz belki gitmezdiler. Annem de diyor, yok ne alaka. Onlar kendi kafalarına koymuştular. Ne bir dertleri vardı, ne bir şey…

Sence suç kimde?

(Kızarak) Suç kimsede değil. Onlar kendi iradeleriyle gittiler.

Genel olarak soruyorum. Sadece kardeşlerin için değil, 19 yaşında bana ölümü anlatıyorsun!

(Yine kızarak) Suç kimsede değil. Ortada suç yok. Onlar kendi istekleriyle kalkıp gittiler. Ne kimse zorladı, ne kimse kandırdı. Ne kimse onların aklına girdi.

Bu halk için gittiler onlar.

Biz sürekli içindeydik ya, görüyorduk. Köye sürekli geliyordular. İnsan etkileniyor. Onları görünce insan ister istemez etkileniyor.

Ben kendi açımdan söyleyeyim, ben görüyorum etkileniyorum.

Görmeyen bir insan belki biraz zor ama…

Peki savaş devam ediyor ya, bunlar görülmediği için devam ediyor olabilir mi?

Bunlar görülse bu savaş devam etmez. Zaten bilmeyenler, hepsi medyanın kurbanları. Medya yalan dolan iftiralar atıyor sürekli onların üstüne. Öyle anlatınca zaten millet de nefret ediyor. Oysa ki görseler bilseler hiçbir sorun kalmaz ortada.

Bazen arkadaşlarla tartışıyoruz falan, artık bir yerden sonra sinir oluyorum. Siz bir şey görmemişsiniz, yaşamamışsınız, savunmayın onları bana…

Ben biliyorum. Onların yaşantısını görmüşüm yaşamışım.

Burada çocuk olmak, buralı bir çocuk olmak nasıl bir şey?

Buradaki bir çocuk ile batıdaki bir çocuk arasında dağlar kadar fark var. Buradaki yaşamış, görmüş. Kendi yaşından daha çok şeyler görmüş. Batıdaki 20 yaşında olsun, buradaki çocuk 7 yaşında olsun, onun kadar bir şey görmemiştir. Buradaki çocuklar ateşin içindeler, savaşın içindeler. Ama orada öyle bir şey yok, öyle bir sorun yok.

Hani diyorlar ya acılar insanı olgunlaştırır, gerçekten de öyle.

Aslında buraya geldiğimiz zaman böyle oldum. Kardeşim de gitti. Nefret ediyordum buradan. Psikolojim bozulmuştu. Biri benim hakkımda iyi bir şey söylediğinde dahi ağlıyordum.

Peki nasıl dayandın? Nerden güç aldın?

Bir şeyden güç alamadım. Artık biliyordum, burada kalacağım. Bir yerden sonra kabulleniyorsun. Ben de yavaş yavaş alışmaya çalıştım.

Bu iki yıldır kendime gelmişim. Biraz rahatlamışım. Hem aile konusunda olsun, hem maddi konuda olsun. İki yıldır rahatlamışım.

Bu anlattıkların o kadar olağan olmuş ki senin için. Günlük yaşamın bir parçası olmuş...

Yani.

Ben olsun, ailem olsun.

İşte bir ara da yine bir akrabamın gidişinde ben çok kötü oldum. Nişanlıydı, düğün arifesinde gitti. Benden küçüktü, benim kız kardeşim gibiydi. Çok samimiydik. Buraya gelmiştim. 7-8 ay onu görmemiştim. Güya gelip beni alacaktı, beraber çarşıya gidecektik. Aşağı gitti. Gidiş o gidiş. Daha gelmedi. Öğlen aradı. Ben gideceğim gelmeyeceğim diye. Sonra bayramda köye gittim. Annesi beni gördü, 15 dakika sarıldı bana ağladı; "Benim kızımın ablası gelmiş, arkadaşı gelmiş kızım burada değil."

Artık köye de gitmek istemiyorum. Her gittiğimde böyle hayali gözümün önünde.

Bir ara dediler şehit olmuş falan. Sonra yalanlandı. Öyle bir şey yok. Yaralanmış ayağından.

O da hep ailesi yüzünden. Babasının iki tane eşi vardı. Diğer eşi kıza hakaret ediyordu sürekli. Hepsi kıza bağırıp çağırıyordu, kavga ediyordular.

Köy hayatı çok farklı. Her şeye daralıyorlar. İnsan korkuyor bir şey demeye.

Senin en büyük hayalin nedir?

En büyük hayalim, mesela hani isterdim ki bu dava hallolsun da, hepsi sağ salim evlerine gelsin.

Olacak mı sence?

Bilmiyorum.

…

Çok iyi dayanıyorsunuz…

Buradakiler acıya alıştıkları için... Ne kadar görsen o kadar dayanıyorsun, o kadar olgunlaşıyorsun.

Bazen düşünüyorum da Allah korusun, hani benim kardeşlerime bir şey olursa, acaba ne olur? Annem diyor, "kendime direk bombayı bağlıyorum, gidiyorum!" Bazen düşünüyorum, gerçekten de böyle bir şey olsa, nasıl dayanırız…

…

Annem babam gitmiştiler yanlarına. Ben fotoğraflarını gördüm. Değişmişler. İnsan yıpranıyor ister istemez. Bir arkadaşı tanıyamadım. Bayağı bir gitmişti. Ağabeyimi on yıl aradan sonra ilk defa gördü. Başını yıkamış. Onunla yatmışlar, annemle babam ortalarına almış. Ablamın sadece iki gün yanında kalabilmişler.

Sürekli telefon bekliyor musunuz?

Bayram olsa. Newroz'da hani diyoruz belki arar. Gözümüz telefonda.

Ben onun sesini bazen hâlâ tanıyamıyorum. Çok hatırlamıyorum sesini. Bir ara baktım arıyor. Ben tanıyamadım. Merhaba nasılsın dedi. Dedim kimsiniz, aldım kapattım telefonu. Sonra tekrar aradı. Dedim kimsin niye beni arıyorsun, dedi beni tanımadın mı? Dedim hıı tanıdım (gülüyoruz).

Öyle konuştuk ne yapıyorsun ne ediyorsun. Aile hakkında biraz konuştuk. İlişkileriniz nasıl? Nasıl geçiniyorsunuz? Tartışıyor musunuz, seni sıkıyorlar mı? Bir ara dedi bana mektup şeklinde veya defter şeklinde günlük tut. Arkadaşlarını, yaşadıklarını olsun, derdin olsun, anlat böyle, bir deftere yaz bana gönder dedi.

Yazıyor musun?

Şu anda tutuyorum.

Şu anda en çok ne hissediyorsun? Bütün bu anlattıklarından sonra…

Valla umudum az ama... Öfkem var. Acım var. Gurur da var. Umut da çok az.

Çünkü hani gündemi de takip ediyorsun. Ne bileyim, görülmüyor umut.

Mesela bu uçaklar falan kalkıp gidiyor ya, kalbimiz pat pat pat. Annem diyor gitmeyin, vurmayın şöyle böyle. Geçiyorlar gidiyorlar, bağırıyorum, diyorum "kendi başınızı yiyin inşallah". Onlar her zaman kalkıp gittiğinde dahi sen psikolojik olarak etkileniyorsun.

Bazen düşünüyorum, diyorum "acaba onlar nasıl dayanıyorlar"!

Başka bir yerde doğmuş olmak ister miydin?

Başka bir yerde doğmuş olmak…

Yoksa her şeye rağmen burayı mı tercih ederdin?

Bilmiyorum.

…

Başka bir ailede olmuş olsaydım, başka bir anlayışa, başka bir kültüre sahip olmuş olsaydım belki olurdu, ama bizim kültürlerimiz çok farklı, inançlarımız, geleneklerimiz göreneklerimiz, yaşayış tarzımız olsun. Birçok insana göre çok farklı.

Şu anda sana sorsalar, tekrar doğacaksın. Ne derdin?

İstemiyorum.

Tekrar bu acıları yaşamak…

Çünkü hakikaten de çok zor. Ailemin yaşadıklarının çeyreğinin çeyreğini yaşamamışım. Asıl fedakâr olanlar onlardır.

Ama senin yaşında da onlar yaşamamıştı. Sen çocuk olarak yaşadın. Senin yaşıtların bu geleceği oluşturacak. Sen bunları yaşayarak büyüdün. Nasıl bir gelecek olacak sence bu?

Bence hani öyle bir şey olsaydı, benim yaşadıklarımın yarısını dahi bilen olsaydı, gören olsaydı, çok farklı olurdu. Belki bu dava çoktan da hallolurdu. Hiç böyle bir şey de olmazdı. Bizim insanlarımız kendi dillerine, kendi kültürlerine sahip çıksaydılar. Hep beraber topyekûn bir şekilde destekleseydiler, bunların hiçbiri de olmazdı bence.

Bu çocuklar nasıl bir gelecek kuracak sence?

Bence daha güzel. Daha bilinçli.

İnşallah bu dava hallolur da, bütün herkes evlerine döner sağsalim. Ailelerinin içine. Yine koca bir aile olurlar.

Telefonla konuştuğumuzda kapattığımızda şey diyorlar, "Güneşli yarınlarda buluşmak dileğiyle". O söz beni çok etkiliyor. Acaba biz o güneşi görebilecek miyiz?

Bazen annem diyor, hani ben görsem onlar gelmişler. O zaman Allah diyor canımı alsın. Başka ne isteğim olur ki! Canlarından bir parça orada ölümle burun buruna. Ben ne kadar şey yapıyorsam benim on katımı annem düşünüyor. Onun için annemin yanında hayatta hiç üzüldüğümü bile belli etmem.

Ağabeyimi evlendireceğiz diyoruz. Acaba diyorum nasıl olur. Kimisi ağlayacak kimisi gülecek. Mesela halamın oğlunun kardeşi evlendi. Çoğunluk ağlıyordu. Düğün yerimizde bayramlarımızda bile eğlenemiyoruz. Bayramın ilk günü dahi bizim köy sen gel gör, yas gibi. Herkes ağlıyor, ağıtlardır şudur budur.

Benim tek isteğim onların yanına gitmek. Görmek. Konuşmak. Sohbet etmek. Düşünüyorum acaba ben onları ilk gördüğümde nasıl olacak? Ya düşüp bayılacağım, ya hüngür hüngür ağlayacağım. Annem geldiğinde anlatıyordu, hüngür hüngür gözyaşlarım akıyordu.

Benim kardeşlerim gerçekten çok değerliydiler.

Herkes tarafından sevilen insanlardı.

Bazen böyle rüyalarıma falan giriyorlar.

…

Ağabeyini yitirdi. O, yarını bekliyor şimdi… Ülkenin batısında bir üniversiteyi kazandı, korkarak gitti… Şimdi anlamlandırmaya uğraşıyor, söz verdiği günlüğüne yazarak, satır aralarında…

"İÇİM YANSIN, ÖYLE BİR YANSIN Kİ VERYANSIN ETSİN"

Onlar, kaybettiklerini anlattılar.

Savaşı beraber başlamış, savaşa beraber başlamış iki genç kız onlar. Bir parkta sohbet ederken, havanın soğukluğu mu, yaşananların soğukluğu mu bilinmez; üşüdük. "Yansın" demişti biri, yakılan köyündeki ilk oyuncak bebeği gibi "yansın, öyle bir yansın ki, veryansın etsin"! Öyle bir veryansındı ki cevapları, 90'ların nasıl iki genç kadın yaratacağını gösteriyordu. Yanan köyleri, yanan iki yüreğe dönüşmüştü. Kaybettikleri kardeşleri, babaları öyle bir dil yaratmıştı ki, yangını anlatıyordu.

Nerede doğmuşsun?

92- Köyde doğdum. 1992 doğumluyum. Köyler istila edildi ya devlet tarafından, yıkıldı yakıldı, ayrıldık oradan. Ben bir yaşındaydım, köyden geldiğimizde. Kış aylarıymış, o zaman ben zatürre geçirmişim galiba. Evler yakılmış, sıcak yer yok, annem anlatıyor. Hastalıktan şişmişim. Sadece ağlıyormuşum. Parasızlık hani! Babamızı da o zaman kaybetmişiz. Anneme bir köylü tarafından bir miktar para gönderilmiş. Annem de en son parasıyla beni sağlık ocağına götürmüş.

Bu sabah anlatıyordu, ben bayağı duygulandım, ağlayacaktım neredeyse. İşte hastaneye götürmüş. İğne falan yazmışlar. İğneleri uyguladığımızda, annem bir ay sonra yürüyemediğimi anlattı. Sakat zannetmişler. Hep yerdeydim, hiç yürüyemiyormuş. Bayağı bir zorlanmış beni iyileştirene kadar. En sonunda bu yaşa kadar geldik, çok şükür. Bu çok üzdü beni, bayağı bir ağladım.

Köyünüz boşaltıldığı için mi çıktınız?

Evet. Burada annem bayağı bir yalnız kalmış. Kimse ona destek olmamış. 4 çocukla 22 yaşında dul bir bayan ne yapabilir ki!? Gece bizi bırakıp fabrikaya gidip çalışıyormuş.

Babamın olması çok iyi olurdu ama işte o dönemlerde babamı da kaybettik. Annem yani direnmiş. 22 yaşında zor. Hangi bayan olsa bizi bırakır giderdi. Ama annem öyle bir şey yapmamış.

Siz?

89- Benimki çok daha değişikti. Zaten o yeni doğmuştu o zamanlarda, ben biraz daha büyüktüm. Bizim çocukluk tam olayların yaşandığı bir döneme rast gelmişti.

Biz bir aileydik ama hiçbir zaman küçükken birlikte değildik.

…

Biri köydeydi, biri Diyarbakır'daydı, biri (…)'di.

…

Çocukluğumuzun çoğu resmen sürgünde geçti.

…

Doğa aynen böyle bir sessizlik içindeydi. Herkes birazdan ne olacağını bilmeden, kendi işine koşuşturuyordu. Sonra bir gürültü ile her şey bitiyor. Herkes bir yöne doğru bakıyor, acaba ne oldu diye? Biz de öyle olmuştuk aynen. Daha çok küçüktüm ama hiç unutmuyorum. İnsanın hayatında derin bir yara olmaması gerekirdi, o küçük yaşta olmaması gerekirdi ama vardı işte.

Bizim evimiz o zaman yakıldı zaten. Bir ağabeyim o dönem sakatlık da geçirdi. (…)'e mecburen gidiyorduk. Zorunlu göç ettiriyorlardı bizi. Orada babam bana bir tane oyuncak bebek almıştı. Ben hatırlıyorum, ilk köye geldiğimde annemler yoktu, bizi yalnız göndermiştiler, çünkü babam gelemiyordu. Hatırlıyorum o zamanlar teyzem bize bakıyordu. Gelmiştim teyzem çoraplarımı falan temizliyordu. O bebeğim vardı benim. Ben bebeğimi herkese gösteriyordum, "benim bebeğim var, sizin bebeğiniz yok, işte bakın" diye. Aradan zaman geçti. Ailemiz falan da köye döndüler. Sonra bir gün, aslında her iki durumun ortasında biz kaldık. Bir taraftan gerillalar, bir taraftan devlet. O çatışmanın ortasında bir aile, bir hayat orada vardı.

Evimiz yakıldığı zaman orada bebeğim yanmıştı.

Ve ben onu hiçbir zaman unutmuyorum (ağlıyor).

Çünkü o benim ilk defa sahip olduğum bir şeydi. Ve onu öyle kaybetmiştim.

Şu an 21 yaşındayım ve ben onu hiçbir zaman unutmadım. Artık dayanamadım, 2 yıl önce gittim küçük bir bebek aldım. Aynen onun gibi. Hiç yerini doldurmuyor ama hep bana onu anımsatıyor. Onu gözümün görebileceği bir yere yerleştirmiştim ve o hep benim hayatımın bir yerinde oluyor, hep orada var. Bazen diyorum kimsenin hakkı yoktu böyle bir şeye. Sonuçta o zaman bir çocuktum ben. Ben onu yaşamak istiyordum, onunla öyle ayrılmamalıydım. Benim içimde o bir hasret kalmamalıydı. Eğer onun gerçekten bir gün kim olduğunu bilseydim ve o insanı görseydim, o bebeğimi yakanı görseydim, belki onu ben öldürebilirdim. Halen de öyle düşünüyorum. O insanı ben öldürebilirdim. Çünkü o benden en çok sevdiğim bir şeyimi almıştı. O çocuktan çocukluğunu çalıyorsunuz. Bu durum karşısında ne bekliyorsunuz ki? Ne verdiniz ki ne bekliyorsunuz? Tabii ki öfke olacak içimde onlara karşı! Tabii ki bir kin, bir nefret olacak. Çünkü onlar dolaylı veya dolaysız olarak benim canımı acıtmışlardı bir keresinde. İsteseler de onu artık hiçbir şekilde oradan silemeyecekler. Hep orada kalacak.

Bazen bakıyorum küçük bir çocuğun elinde bir şeylerini almaya çalışırsanız ne kadar direniyorlar. Ama biz direnemedik ona. Onlar bizi bir alevin ortasında bıraktılar. Etrafımız çember ve o çemberin içerisinde bizler, her taraf yanıyor. Ancak kendimizi kurtarabilmekle yetinebildik. O kadar insan, o kadar hayvan, o kadar mal mülk hepsi talan oldu. Bir hiç uğruna. Sırf içlerinde besledikleri o kinli düşmanlık yüzünden onlar hep hayatları söndürdüler, hep ocakları yıktılar, ve bu ister istemez bizim şimdiki hayatımıza yansıdı, halen de yansıyor.

Bizden sonra bayağı bir kardeşlerimiz doğdu, bakıyoruz onlarda da farklı bir şey yok.

2004 mü 2006 mı, köye dönüş yasası çıkarılmıştı. Köye gittiğimiz zaman o kadar değişik duygular içerisindeydim ki! Allahım

diyordum, yıllar öncesinde nasıl gitmiştik, şimdi biz buraya nasıl geliyoruz! Biz burada her şeyi bırakıp gittik, bir daha buraya dönmememiz gerekirdi ama bakıyorum o kadar yıl aradan geçmesine rağmen biz burada hiçbir şekilde düzen kuramadık. Her yerde bir eksiklik vardı. Oraya gittik, yine de değişen bir şey olmadı. 15 yıl önce neler yaşandıysa, halen aynı şeyler yaşanıyor.

Bu kadar açık net şekilde yaşanmasa da bunu derinden derinden yaşatıyorlar zaten.

Kaç yaşındaydın buraya geldiğinde?

89- 5 yaşındaydım.

Başka ne kalıyor içinizde? Öfke mutlaka var, kin mutlaka var dedin ya, başka ne var?

89- Her şeye rağmen yeniden bir yaşama sevinci var. Çünkü geçmiş bize geleceğin köprüsünü kurmada sağlam bir zemin oluşturdu. Oluşturuyor da halen... Eğer ki o günleri unutursak zaten gelecekte bir şeyler yaşamanın anlamı yok. O günler bizi geleceğe hazırlıyorlar. O günlerin boşluğu doldurulmuyor. Ki doldurulabilseydi, bugün bu koşullar yaşanmazdı. Gerçekten de hem kendimiz hem bölge insanı için bu kadar baskı, bu kadar zorluk olmazdı. Belki herkes öfkesini bu denli dile getirme coşkusu içinde olmayacaktı.

Herkes bugün geçim sıkıntısı düşünme derdinde kalabilirdi. Ama değil. Bunları bastıran daha derin duygular var, daha derin düşünceler var. Ki bunlar hep geçmişten geliyor. Ki biz de zaten bunun etkisindeyiz. Artık geleceğe sıkı sıkı sarılma, bir umudumuz var bizim. Zaten bu umudumuz da olmasa zannetmiyorum hayat yaşanabilir olsun.

Peki bu koşullarda yaşamış, savaşı birebir yaşamış, bu çocukluğu yaşayan bu kuşaktan nasıl bir gelecek doğacak?

89- Aslında belki düşününce çok da istikrarlı bir karar olmamakla bağlanabilir ama hani böyle bir geçmişten nasıl bir gelecek

yaratabilirsiniz ki? Eğer ki geçmişe bağlı kalınırsa... Çünkü insanlar buraya geldikleri zaman inanılmaz bir yoksulluk vardı o insanlarda. Yani o kadar yoğun bir göç oluyordu ki, insanlar barınacak yer bulamıyordular. Barınacak yer varsa, yiyecek bir şey yoktu. Ki insanlar açlıktan ölüyorlardı o zamanlarda. Sırf arandıkları için hastaneye gidemediklerinden dolayı insanlar orada can çekişe çekişe ölüyordular. Bunlar göz ardı edilemez.

Tabii o geçmişin verdiği bir öfke ile günümüz gençliği kendini bir nevi gösteriyor zaten. En ufak bir şeyde, içindeki o duyguları zaten bastıramıyor. Çünkü onların yaptığı bir etki, bizdeki bir tepkiye neden oluyor. Ve biz bunu artık bastıramıyoruz. Hani ne kadar sağduyulu düşünülse de insan bastıramadıktan sonra…

92- Ben bunları birebir yaşayan bu genç kuşaktan hiçbir şey beklemiyorum gerçekten. Biri der, "bu olayları bırakacağım, sadece geleceğime yöneleceğim" ama bir noktadan sonra o kişinin sabrı kalmıyor, birebir gitmek zorunda. Bir şeyleri durdurmaları gerekiyor ki bu kuşak gelecekte bir yerlere gidebilsin.

Mesela ben kendimi örnek versem, hani bir zaman sonra desem "ben bunları yapmayacağım, kendi geleceğime yöneleceğim" ama haksızlıklar hep böyle had safhada yani. Gördükçe bir nevi ben de gitmek zorundayım, gidip onlara yardım etmek zorundayım. Onlar da insan. Biz asla demiyoruz, bir Türk aramıza geldiğinde biz onları asla dışlamayız, ama niye biz Batıya gittiğimizde Kürt kimliğimizle bizi dışlıyorlar. Adil değil bu.

89- Çok ağır bir şey bu.

92- O yüzden insan bir zamandan sonra nereli olduğunu söylemekten korkuyor, çekiniyor. Ben Batıda bir üniversiteyi kazanırsam, orada ben Kürdüm dediğimde, milliyetçi çok insan var. Faşistler beni mahvedebilirler orada. Niye hep kendi bulunduğum ilde bir üniversite okuyayım? Bu korkuyu yaşamak istemiyorum. Başka yerler de görmek istiyorum ben. Burada tıkılıp kalmak istemiyorum. Madem ki bir ülkeyi, bir toprak parçasını paylaşıyorsak onlarla, biz onları kardeşçe görüyorsak, onlar da öyle görmek zorundalar. Ama onlar hâlâ direniyorlar. Öyle olmamalı. O yüzden

ben bu kuşaktan bir şey beklemiyorum. Bir sürü nereye gidiyorsa, onlar da gidiyor, genç kuşak da gidiyor…

89- Çünkü sürünün başını iyi yönlendirmediler. Eğer iyi yönlendirselerdi, baş nereye giderse sonu da oraya giderdi.

Sürünün başı iyi yönetilmemekle neyi kastettin?

89- Geçmişe yine gideceğim. Çünkü geçmişle gelecek birbirlerini bağlıyorlar, birbirlerine zemin hazırlıyorlar. Eğer geçmişten gençlere bir şey verilseydi, gençler belki bugün, hani günümüz olaylarını görmezlikten gelemeyiz. Çocuklar küçücük yaşta onca hapis cezasına maruz kalıyorlar. Bu çok mu adil bir şey? Bunun sebebi ne peki? Sırf orada bir taş attığı için mi? Tabii ki değil. O taşı herkes atabilir. Sırf içinde biriktiği bir şeyden ve Kürt olduğu için o kadar hakarete maruz kalıyor.

O taşı ne düşünceyle attığını kimse biliyor mu? Kimse onu anlamaya çalıştı mı acaba? Onun o içinde barındırdığı düşünceler, onu hiçbir şekilde bastırabilir mi? Tabii ki bastıramaz. O bir şekilde bunları dışarı yansıtmak isteyecektir. Ki istiyor da... En ufak bir şey olduğunda, doğru çok hoş bir şey değil; sonuçta kendi memleketimizin kaldırımlarına, esnafına, hastanesi olsun hepsine saldırıyorlar, bu tabii ki hoş bir şey değil ama kalkıp da onu tümüyle haksız göremem. Bütün suç sende diyemem. Suçun yarısını biz üstleniyorsak yarısını da karşı taraf üstlenmeli. Elimizi taşın altına hep birlikte sokacağız ki…

Suç kimde? Suç diye birkaç kişi daha söyledi…

89- Biz ya da bizler kendi düşüncelerimizi ifade ettiğimiz için suçlu duruma düşüyoruz. Onlar bizim düşüncelerimizi bastırdığı için biz onlara suçlu gözüyle bakıyoruz. Çünkü onlar bizi bastırmak istiyor. Oysa ki hatanın yarısı bizde, yarısı onlarda. Tümüyle onlara yüklemeyelim, tümüyle kendimize de yüklemeyelim.

92- Ama en fazla sömürülenler de bizleriz yani. Çoğunluğu onlarda…

89- Pay oranı eşit. Ama görülmeli bu. Gerçekten de görülmeli bu. Bugün kalkıp da, belki çok fazla bir yere gidecek ama, bugün kendi irademle seçtiğim bir insanı eğer ki sen yerinden ediyorsan, bu o insana yönelik bir hakaret değil, bana da bir hakarettir. Bu o insanı oraya getiren bir halka karşı bir hakarettir. Ve sen insanlardan bunu bastırmasını bekleme. İnsanlara neler yüklediklerine bak! Düşüncelerine bak! Yaşayış tarzına bak! Kalkınmasına bak! Ekonomik durumuna bak! Suç oranına bak! Adaleti ne kadar verebiliyorsun? Eşitliği ne kadar sağlayabiliyorsun? Sen bunlara düşünce özgürlüğü ne kadar tanıyabildin ki, sen kalkıp bunlara hâlâ bu hakareti yapabiliyorsun?

Bugünlere kolay gelinmedi. Evet her iki taraftan da kayıplar yaşandı, ama bizim taraf kadar kayıp yaşanmadı. Çünkü bizim hem sivil insanımız, hem dağdaki gerillalarımız… Biz onlara da sahip çıkıyoruz. Gerillamız diyoruz çünkü onlar bizim içimizde. Bugün benim kardeşim, onun ağabeyi, onun babası. Çünkü bu hepimizin ortak direnişiydi. Ve herkes buna inanıyor. Bu herkesin ortak değeri. Bu görmezden gelinemez. Eğer ki sen kalkıp bölgeler arası ayrımcılık yapıyorsan, bu zaten onda bir öfkeye dönüşüyor.

Tekrar dönelim mi 5 yaşından sonrasına? Bireysel olarak sen bu saydıklarını ne kadar yaşadın?

89- Zaten köyümüz yakılmadan önce (…)'e mecburen gidip gelebiliyorduk. Babam rahatlıkla gidip gelemiyordu. 2 yıl orada kaldık. Orada düzenimizi kurmaya falan çalıştık ama olmadı, olmayınca mecburen biz çocuklar yine köye döndük.

İşte aile orada kaldı. Köyler yakıldıktan sonra ailemizin çoğu ilçede kaldılar, tekrardan biz (…)'e gittik. Daha uzun bir süre kaldık. Artık memleket hasreti olsa gerek yeniden buraya sürükledi bizi. Buraya geldiğimizde bir yerden hem yoksulluk vardı, çünkü bütün mal mülk yakılmıştı. Yeniden bir hayat kurmak için insanlara maddi olanak gerekiyordu ve bu yoktu. Ne bizde vardı, ne de bizim arkadaşımızda vardı. O zamanlar ailenin bütün fertleri de henüz küçük. Eli iş tutabilecek kimseler yok. Ufak tefek bir yer

bulduk, bayağı bir insan bir yere sığındık. Çünkü mecburduk. Birbirimizin bazı şeylerini görmeyecektik artık.

Öyle böyle derken, birkaç yıl sonra artık yeniden hayatımızı düzene soktuk derken, olmadı!

Aile artık büyüyen gençleri zaptedemiyordu. Çünkü hazmedemiyordular. Yerinden yurdundan edilmiştiler ve büyük bir çıkmazın içine düşmüştüler. Ne yolun sonu görünüyor, ne başı görünüyor. Ortada kalmış, ne yapabilir ki? Dayanamadılar.

Biri kalktı gitti zaten.

Aile henüz bir şeye alışmamışken, yeniden bir olay yaşandı. Aradan iki yıl geçmedi, ağabeyim bir bombalı saldırı sonucu hayatını kaybetti. Hiçbir şekilde o da aydınlanmadı. O da hayatımızda bir sır olarak kaldı.

Diyarbakır'a geldikten 2 yıl sonra oldu. O yıllar nasıl diyeyim Hizbullah dönemiydi. Hiç de anlaşmayan iki zıt düşünceydi. 95'lerde burada en yoğun olan düşünce, o iki düşünceydi. Bizim de kaybımız oldu ama her taraftan kayıp haberleri geliyordu.

Ablan gittiğinde kaç yaşındaydın?

89- Ben o zaman sanırım 7 yaşındaydım.

Hatırlıyor musun?

89- Ablamı hatırlıyorum ama gidişini hatırlamıyorum. Biz evdekilere öfkelenmiş iki üç gün eve gelmeyecek sanıyorduk. En son bir gün telefon açtığında ablam, "sen neredesin?" diyor; "siz benim nerede olduğumu bilmiyor musunuz, daha beni niye arıyorsunuz" diyor. Zaten ondan sonra hiç haber alamadık ondan da. O bizi aramadıktan sonra biz de ulaşamadık. Öyle derken, tabii büyük ağabeyim onun gidişine dayanamadı. O daha çok kendini dışarı vurmaya başladı. Öyle böyle derken, aradan iki yıl geçtikten sonra ağabeyimi de kaybettik. Öyle bir aile faciası yaşadık.

Onu hatırlıyor musun?

89- Evet. O zaman 9 yaşındaydım, biraz daha büyümüştüm. Bir pazar günüydü. Evdeydik biz. Ağabeyim dışarı çıkmıştı. Bir patlama sesi duyuldu ama biz sandık ki ufak tefek bir şeydir, öyle ciddiye almadık. Kız kardeşim kapıya geldi. Anne diyor "abimin olduğu yere bomba atmışlar", biz de şaka sandık. Dışarı bir çıktık ki millet hep sokağa dökülmüş, bir biz yokuz orada. Biz oraya varana kadar zaten ağabeyimi hastaneye kaldırmışlar.

Ben ağabeyimin yandığını görmedim ama bomba atıldığı zaman ağabeyimin bütün vücudunu alev kaplamış. Caddede sadece insanlar o ateşi söndürmeye çalışmış. Hastaneye falan kaldırıyorlar. Bir hafta hastanede kaldı. İşte bir hafta sonra vefat etti.

…

Bu hepimizin hayatına çok yansıdı. Annem 12 doğum yapmıştı. İki ağabeyimi burada kaybettik. Birini (…)'de kaybettik. O göç esnasında yoksulluktan, cahillikten dolayı. Hastaneye götürmesini bilmiyordular, o da orada öldü.

Zaten annemin ilk çocuğu doğarken ölmüştü. Köydeydi, bir çocuk köyde nasıl bakılabilir ki?

O ikisinden sonra zaten artık annem de pek öyle şefkatli bir anne olmadı bize karşı. Geriye sekiz kardeş kalmıştık ama işte iki kişi olmayınca çok büyük bir eksiklikti. Hem annemiz tarafından hem babamız tarafından.

Onlar annemin eli ayağı olmuştular. Annem de onlarla birlikte sanki öldü. Yani aramızda ama hiç ne bir gün duygu olarak, ne düşünce olarak bir annelik şefkatini hiç ama hiç yaşayamadık. Çünkü hep her şeyinin onlarda kaldığına inanıyordu.

Her seferinde zaten dile getiriyor. O dile getirdikçe, bilmiyorum, bizde öyle bir hal alıyordu ki, biz bunu nasıl ifade edeceğimizi şaşırıyorduk. "Hani anne biz de senin çocuğunuz. Onlarla kendini gömmemeliydin" diyemedik bir güne bir gün. Aramızda hiçbir zaman bir anne-evlat ilişkisi o günden sonra hiç yaşanmadı zaten. Yaşanamadı. Çünkü annem annelik duygularını tamamen yitirmiş

gibiydi. Halen de öyle. Pek bir anne gibi yaklaşamıyor bize. Çünkü anne çocuğunun bir yerde bir eksikliğini gördüğü zaman görmezden gelir ama annemde böyle bir şey yoktu. Aksine gördüğü eksikliği biz görelim diye siyah bir bez parçası üzerine beyaz leke kalır ya aynen öyle düşün, her seferinde onu görün diyordu. O yüzden anneden, anne şefkatinden eksik…

…

Baba da tabii aynı şekilde. Baba evin direğidir derler ya. O zaten hepten yıkıldı.

Öyle böyle derken, birbirimize tutunduk, bugüne geldik. Ama hiçbir zaman bir aile olarak geldiğimize inanmıyorum. Çünkü o dağılan parçalarımızı bir türlü toplayamadık. Hâlâ da toplayamıyoruz. Her geçen gün biraz daha uzaklaşıyoruz birbirimizden.

Bu nasıl bir genç yarattı sende?

89- Hep eksik bir duyguyla yaşadım bir şeyleri. Bir anne vardı ama onu kendi dünyamda ben yaratmıştım. Sürekli onlara bir şeylerimi anlatabildiğim, bir şeylerimi yaşayabildiğim bir anne vardı. Hatta bir gün bir şey yazmak istiyordum, "anneme mektuplar" adlı bir başlık aklıma geldi. Dedim eğer bir gün bir şey yazarsam hep anneme mektup tarzı bir şeyler yazacağım.

Hep hayalimde yarattığım o kadını, o mücadeleci, o direnişçi, o yılmayan kadını ben yaratmak istiyordum. O kadın benim hayatıma da yön verecekti. Vermeliydi. Ama olmadı. Sadece o benim için bir hayalde kaldı.

Bunu biriyle paylaşamazsınız. Çünkü sizi anlayabileceğini zannetmiyorum. Belki siz de anlatamazsınız. O da var. Ama eksikliği hiçbir zaman kapanmıyor. Kapanmaz da. Ölseydi bir insan, dersin tamam öldü, ama var; sen onu hiçbir şekilde hissetmiyor, yaşayamıyorsun. Bu ne kadar yaşanabilir ki?

Peki sen o kadın olmaya uğraşıyor musun?

89- Ben o kadını mı yaratmaya çalışıyorum, kendimi mi o kadında bulmak istiyorum; hep bunun sorusunu zaten kendime

sormuştum. Hangisi diye. İkisi de var sanırım. Hem o kadını istiyor, hem o kadında kendimi bulmak istiyorum. Çünkü o kadın gerçekten de çok şey görmüştü, çok şey yaşamıştı, onun yaşadıkları onun tohumları için birer nasihatten de öte olmalıydı. Birer yol olmalıydı onun için. Onları yönlendirebilecek bir lidere ihtiyaç vardı ve o kendi köşesine çekildi. Hiç düşünmeden. Ve ben bunu yapmayacağım. Yapmayacak. Yapmamalı. Çünkü bunun eksikliğini gördüm, bunun eksikliğini yaşadı ki o kadar dirençli bir kadın yaratmak istiyor. Bu kadar mücadeleci bir kadın... Hem yaşayan hem yaşatmak isteyen bir kadın... Yaratmalı. Çünkü bu toplumda o kadına da ihtiyaç vardır.

Sen nasıl bir kadın yaratacaksın?

92- Ben şu anda annemde hiçbir eksiklik görmüyorum. O zaten hep benim istediğim profilde. Hep mücadele ediyor. Hiç yılmıyor. O yüzden öyle bir eksiğim yok. Ama hani annemden farklı şunu yapmak isterdim, imkânım doğrultusunda, kendi çocuklarımla daha ilgilenirdim, daha farklı şeylere yöneltirdim onları. İmkânlarım doğrultusunda tabii. Annemin hiç öyle bir imkânı yoktu. Sadece eşini kaybetmiş 22 yaşında dul bir bayan! Sadece geçim derdi içinde! Sadece o sorunlar, hep o sıkıntılar... Hani çocuğuyla ilgileneyim değil, sadece geçim derdi. Bu çocukları nasıl büyüteceğim, diye…

Onun dışında eksik kalan, senden götüren, senin payına ne düştü buradaki savaştan?

92- Benim için bazen şey, bir tutukluk, bir güvensizlik var bende. Bunun tek sebebi bence babamın olmaması. Ve yaşadığımız zorluklar. Sadece buna bağlıyorum. Bazen çok kötü cesaretsizim, güvensizim. Bir yere gittiğimde birini de yanımda istiyorum.

Köyden ayrılışım…

Küçük bir çocuğu nasıl toprağından edebilirsin ki; çok kötü bir durum. Bendeki en büyük eksiklik o. Bazen çok cesaretsizim.

Sadece benim hayatımdaki en büyük eksikliğim babamın olmaması. Bazen arkadaşlarım babalarını falan anlatıyorlar, çok çok kırılıyorum. Ağlamak istiyorum ama olmuyor, yapamıyorum onu da. Babam olsaydı nasıl bir yaşam, nasıl bir karakter sahibi olurdum bilmiyorum ama olsaydı çok iyi olurdu.

Nasıl oldu?

92- O zaman köyler yakılıp yıkıldı. Herkes oradan ayrıldı merkeze geldiler. Benim babam da sürekli amcamlarla, tarlalar ekilmişti, oraya gidiyorlar. O sırada galiba amcam babamı yalnız bırakmış. Babam da bir kayanın altına uzanmış, gün ortası dinlenmek amaçlı. O esnada babamın bulunduğu yere, uzaktan, askerler tarafından bomba atılıyor. Hani şey zannediliyor, dağdaki gerilla zannediliyor uzaktan. Ben hiç öyle düşünmüyorum. Bence kasıtlı olarak yaptılar bunu. Uzaktan babamın olduğu yere bomba atılıyor. Ve babamın bulunduğu yer, şu anda hatırlamıyorum kaç metre aşağı gömülüyor. Babamın bir doksan boyundaki vücut yapısı yanarak bir yetmişe iniyor. Hep otopsi raporlarını okuduğumda çok ağlamıştım. Yani insanlık dışı bir şey. Nasıl böyle bir şey yaparlar?

Biz bir ara dava da açtık. Mademki gittiyse bize bir şeyler vermek zorunda devlet. Hep engel çıktı. Ben zaten büyüdüğümde avukat olursam kesinlikle babamın hakkını onlara bırakmayacağım.

Alıştık aslında biraz da alıştık. O otopsi raporunu okuduğumda alıştım biraz. Ama öyle çok zor.

…

Bazen dersaneden çıktığımda arkadaşlarımın babaları falan almaya geliyordu, ben çok, çok yalnızlık hissediyordum, böyle çok daralıyordum onları gördükçe. Bir baba olsaydı, beni almaya gelseydi ne kadar sevinirdim. Hep ben yalnız gidiyordum onlar babalarıyla falan. Kimisinin arabası vardı. Araba da önemli değil, babanın olması çok güzel olurdu.

Ama iyi ki 1 yaşındayken babamı kaybetmişim. İyi ki büyük değilmişim. 5-6 yaşında olsaydım çok zor olurdu, o durumu atlatamazdım.

Baba kelimesi çok uzak geliyor bana. Baba diyorlar benim için baba çok apayrı. Annenin yeri; hem anne hem baba. Hayattaki en kutsal varlık benim için anne. Baba kelimesi çok uzak. Şu anda kullanırken bile çok tuhaf hissediyorum böyle.

Sanki sürekli bir düzensizlik var, değil mi? Sürekli bir şeyleri kurmaya çalışıyorsun, bir anda dağılıyor, sürekli dağılıyor. Öyle hissediyor musunuz?

89- Tabii ki! Kendi ailemin mesela eksikliklerinden yola çıkarak bir şeyler kurmaya çalışıyorum. Ama onlar bile bir düşüncede sağlam kalmıyorsa diyorum, ben bunu hayata geçirince bana acaba ne kadar sorun yaratacak! O bile ne kadar zor geliyor bir insana. Bir şey hayal ediyorsunuz, o hayalinizde bile bir engel. O engeli kaldırmadıkça o hayal hiçbir şekilde gerçekleşemeyecek. Gel de o engeli çöz bakalım. Ona öyle bir çözüm yolu üreteceksin ki o hayal orada gelişsin, daha da büyüsün, daha da yayılsın. Sarsın böyle herkesi.

Kalkacak mı o engel? Bu gençler kaldırabilecek mi? O kadar güçlü zeki cesur görüyorum ki. Ben bu engeli o gençliğin kaldırabileceğini düşünüyorum. Ben o konuda umutluyum.

89- Eğer ki o umut olmasa zaten hepimiz yarı yolda pes etmiş olacağız. Gençlik, geçmiş yıllara oranla daha iyi. Daha bilinçli davranıyor. Daha kuşatılmış vaziyette hazırlanıyor hayata. Hayata böyle atılmayı aslında öğrendi de. Her yerde adının bangır bangır duyurulması için kendini ona hazırlıyor. Ve onu yapacak da elbette.

Onun birer parçası biz de varız, her şekilde varız. Bu zincirin bir halkası da biziz. Birbirimize öyle kenetlenmeliyiz ki, öyle bir kuşatmalıyız ki, hiçbir şekilde bir şey bizi çözemesin. Toplumsal bir çözülme olmasın. Toplumsal bir bütünlük yaratmalıyız, yaratabilmeliyiz –ki yaratacağız da zaten. Çünkü bazen duyuyoruz gazeteler olsun, haberler olsun, bir insan çıkıp da buradan ta nerelere gidiyor ve ne kadar şeyler başarabiliyor. Kendi kültürünü yayabiliyor… Bu öyle rastgele olmadı, şans eseri olmadı; o bunu istedi. O geçmişteki

eksikliği, yokluğu gördü ki geleceğe kendini böyle hazırladı. Orada bir kültür yaydı ya, tek biri; ama yaşatabiliyor sonuçta, o gittikçe de çoğaldı, çoğaldı ki buralarda duyuldu. Bunu hep birlikte yapacağız. Değil ki birimiz.

Birine bir şey yükleyelim, diğerleri izlesin. Böyle olmamalı. Hepimiz kendimizden bir şeyler vermeliyiz. Vermeliyiz ki bir şey için canımızın acıdığını bilelim ve hissedelim, o verdiğimiz şey uğuruna daha mücadeleci duygularla hareket edelim. Hep birlikte yaptığımız zaman o bizim ortak görüşümüz olacak. Bu daha etkili. Böyle olması önemli. Ve bunun da zaten tek çıkar yolu eğitim. Eğitilmek. Kendi kültürünü iyice sindirdikten sonra başka kültürleri de öğrenme çabası içinde olmak. Düşüncede gelişeceksin. Bakış açısından gelişeceksin. Gelişeceksin ki senin de düşüncelerin birileri tarafından ilgiyle dinlenilsin. Dinlenilsin ki sen varlığını ispat edebilesin. Bu olmadıktan sonra zaten sen varsın yoksun önemli değil. Hep birlikte hareket etmeliyiz.

Nasıl yapıyorsunuz? Bu kadar acıdan, yokluk yoksulluktan hem ayrılıktan sonra nasıl böyle bir şey yaratabiliyorsunuz, nasıl dayanabiliyorsunuz, nereden güç alıyorsunuz? Benim aklım almıyor.

89- İşte hayat! Hayat demiyorum, çünkü ben varsam hayat da vardır benle. Ben yoksam benden sonra hayatın olup olmaması o kadar önemli değil ki! Ben o hayatı yaratabiliyorsam, ki ben eğer geçmişte bir şeylerimi yitirmişsem, gelecekte onları günyüzüne çıkartmak istiyorum. Çünkü ben bir kimliğim, ben bir düşünceyim, ben bir dilim, ben bir insanım. Hani ben bir yıldızım! Beni orada birileri görmeli. Onlar beni görmek istemezlerse bile ben orada kendimi onlara hissettirmeliyim.

Bunlar karşısında eğer ki bu kadar ailemizden yana, arkadaşımız olsun, komşumuz olsun, bu kadar ezildikten sonra, ben durup bunlar karşısında neler yapabilirim derken yola baş koymadan pes etmiş olacağım. O yüzden bu yaşanmışlıklar bize sadece birer basamak. Biz o basamakları teker teker çıkıp zirveye ulaşmak istiyoruz. Çünkü biz kendimizi birilerine ispatlamak zorundayız.

Kendimizi birilerine göstermek zorundayız. Varlığımız ile biz de burada varız demek istiyoruz.

O atılan taş, tam da onun simgesi değil mi? Yaşıtların o yüzden mi taş atıyor?

89- Kesinlikle. "Ben buradayım" deme düşüncesi olmasaydı, o küçücük eller o taşlara yönelmezdiler. Ve o taş öyle hırçın bir şekilde havada sallana sallana gidip birilerinin ayakları dibine düşmeyecekti.

Senin taşın ne?

92- Hani ben de taş atmış olsaydım, tek amacım şey olurdu; sizin yaptıklarınıza karşı bizim de verebileceğimiz cevaplar var. O kadar kolay yenecek lokma değiliz biz de. Bunu bilsinler.

Ama bir taşı birine atarken, o insani duygu var, sonuçta karşımdaki bir insan. Benim için o da insanlık değeri olan saygı görmesi gereken biri. Ama onlarda bu yok, hiç yok.

Sabah Roj TV'yi açtım, biraz izledim, bir Kürt genci olaylarda taş atarken ayağı takılıyor, düşüyor, orada yalnız kalıyor, bütün polisler hepsi vahşice vuruyor. İnsanlık dışı... Sanki bana vuruyorlar onlar, o acıyı hissedebiliyordum. Anlatırken kelime bulamıyorum. Çok hırslıyım onlara karşı böyle yaptıkları için. Biz öyle olmazdık; Türk genci Kürtlerin arasında olsa öyle olmazdık. O kadar vahşi değiliz biz.

89- En son 2007 olaylarında, en çok burada büyük olaylar yaşandı. İşte biz okuldan dönmüştük. Arkadaşımızın evine gittik. Sekizinci katta oturuyordular onlar. Aşağı baktım, küçük çocuklar taş atıyorlardı. Gerçekten çok küçük, 9-10 yaşlarında. Balkondan izlerken onları, o küçük çocuk ellerine geçti, öyle bir dövdüler ki, ben o an balkonda öyle bir çığlık atıyorum ki, kimse beni duymuyordu. Orada sanki ben bir taş parçası olsam, ben kendimi fırlatmak istiyordum oraya karşı. Onu görmemek için o an ölebilirdim. El kadar derler ya o kadar küçüktü. O çocuk o darbelere nasıl

direnç göstersin ya! O çocuğun psikolojik durumu ne olur acaba? Kim onu anlayabilir ki, o kadar işkenceden o çocuğu geçiriyorlar. Hiç mi onlar çocuk olmadılar? Hiç mi arkadaşlarıyla kavga etmediler? Hiç mi bir şeye hırslanmadılar, hiç mi bir şeye kızmadılar? Hiç mi birilerini sırf oyunlarını bozdu diye dövmek istemediler? Ama böyle miydi küçüklükte? Bu çok farklı bir şey... Bu öldürmek ister gibi. Bu yok etmek ister gibi bir duygu.

92- Bir de küçük çocuklar taş atıyor olabilirler, siz koskocaman insanlarsınız. Bu küçücük çocuklarla karşılıklı atışmak, aklım almıyor benim.

O yüzden bence Kürt gençlerinin hepsinin okuması gerekiyor, zorunlular buna. Türkler zaten cahil bırakıp ezmek istiyor. Türkiye Cumhuriyeti diye isim varsa ve bu ülkeyi Kürtler de oluşturuyorsa, onların hakkını göz ardı edemezsin. Ben özgürce Batıya gitmeliyim. Orada ben Diyarbakırlıyım deyip, kendi dilimi konuşabilmeliyim. Hiç kimsenin hakkı yok beni ezmeye. O yüzden hep korkuyorum batıya gitmeye.

Bu gidişle de gidemeyeceğim hiç.

89- Bu küçük çocukların taş atışı var ya; bu birilerinin yönlendirmesi olarak algılanmasın. Birileri onları yönlendiriyor düşüncesiyle, insanları o çocuklara kışkırtmamalılar. Sonuçta o bunu yapabiliyorsa, kendi iradesiyle yapabiliyor. Taş atma işlemi kolay bir şey değil. Öyle basit değil. Orada bir birikmişlik var, onu dışarıya vuruyorsun. Bu konuda nasıl ki bizler duyarlı evet duyarlı, bu konuda biraz eksik olacak ama çünkü gerçekten de insanımız çoğu yerde çok duyarlı davranıyor.

En son olayda Ahmet Türk'e yapılan saldırıda, o hâlâ orada sağduyu çağrısında bulunuyorsa; bu duyarlılığın da ötesinde bir şeydir. O dönemde en ufak bir şeyde, bütün şehir yıkılabilirdi. Gençlik bunu yapsa bile yine de rahatlamayacaktı. Öfkesini öyle yönlere boşal tmak isteyecek ki, akıl almaz olaylar da gerçekleşebilirdi. Yine de kendi insanından böyle bir şey isteyebiliyor, kendi gençliğinden bir şeyler umuyor. Bir hareket uğruna feda edilmesin istiyor. Eğer ki o hareket uğruna bir şeyler yapılsaydı, binlerce genç

yakalanacaktı, işkenceden geçirilecekti, cezaevlerine zaten kapatılacaklardı. Ki yapmadıkları şey değil.

92- Bir de küçük bir çocuğa bir şey yaptırmak çok zordur, bir de işin sonunda o çocuk dayak yiyeceğini biliyorsa… Bir küçük çocuk taş attığında, sonucunun dayak olduğunu bilir. O yüzden çocuklar yöneltilmiyor başkaları tarafından. Bir içgüdüdür onların yaptığı. Ben buna sonuna kadar inanıyorum.

Şimdi siz küçük bir çocuk olsanız. Ve bir şey söyleyeceksiniz, bütün dünya duyacak, dinleyecek, anlayacak… Ne söylerdiniz?

89- Eğer ki ben o olayın içindeysem, bir insanın bana yönelmesini ve beni o dünyada görmesini isterdim. Nasıl? Eğilirdim küçük bir taşı ona fırlatırdım, büyük ihtimalle kafası kırılırdı. Ne yapacaktı, o da, gelip elini kafama mı sürecekti? Hayır, o da bana bir tane patlatacaktı. Çünkü onun da canı acımış. Hıncını çıkartmak isteyecektir. Ona derdim ki o esnada, "demek ki bak sen bana vurdun çünkü ben senin canını acıttım, ben sana vurdum çünkü sen de benim canımı acıtmıştın. Birbirimizin canını acıtmamak adına, birbirimizin yaralarını saralım. Ne sen bana vur, ne ben sana vurayım. Ben bu taşı indireyim, sen de gel elini benim başıma sür. Ne çıkar bundan? Hangimiz kaybederiz? Hiçbirimiz. Aksine hep birlikte kazanacağız bunda".

Olacak mı peki sence?

89- Olacak, çünkü biz hiçbir şekilde bu ayrımcılığı yapmadık. Buraya batıdan gelen binlerce insan var. İçimizde öyle barınıyorlar ki… Kendilerine yönelik bir şey gördükleri zaman, bunu dile getirirler. Bunun böyle olmadığını görmeleri, yaşamaları gerekiyor. Sırf birileri söyledi diye buna inanmamaları, önyargılı yaklaşmamaları lazım. Birileri orada şunlar oluyor, olaylar oluyor, böyle şeyler yapılıyor dediği zaman onlara evet böyledir demek yerine acaba neden böyle şeyler oluyor, gerçekten de var mı diyebilmeliler.

Bir şeyleri sansürlememeleri gerekiyor. Her şey tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmeli. Hem biz açısından hem onlar açısından.

"Biz-onlar" ayrımı da olmasaydı, keşke dilimize böyle bir sözcük yerleşmeseydi. "Biz" demek önemli! Çünkü biz bir birlik ancak böyle oluşturabiliriz. Yoksa içimizdeki bu ben-sen çatışmasıyla zaten bir iç savaş yaratacağız. İster düşünce olsun, ister bir sıcak savaş dönemi olsun, bu ben-sen varsa... Ama "biz" duygusu olduğu zaman bunun yerini zaten ki düşünceler alamaz. Geleceğe daha sağlam adımlarla yürümüş olacağız, hep birlikte.

Ben hep birlik ve beraberlikten yanayım. Hiçbir zaman ben duygusu demiyorum, çünkü istiyorum ki elimizi hep birlikte taşın altına sokalım ve o acıyı hep birlikte yaşayalım. Onu görmeliyiz. Benim baktığım yerde o ak görüyorsa benim kara görmemem lazım. Ben de onu görmeliyim. Ben işime geldiği için bunu göreyim, o işine geldiği için bunu görsün; değil. Ben ve o; aradaki o iki çizgiyi tam tamına saptamalıyız ve onun ortasını bulmalıyız.

Biz buralarda birkaç yıl sonra daha farklı bir hayat, çocuklar daha farklı bir atmosferi solusunlar diye istiyoruz. Bu koşullar altında değil. İster istemez gündemde neler yaşanıyorsa, yine yansıyor. En küçüğüne kadar yansıyor. Ve bunlar olmasın. Evlere baskınlar olduğu zaman bile bir çocuk bundan ne kadar yara alıyor. Çocuk kendi kendine soruyor ama bir türlü cevabını bulamıyor. Büyüyor, hâlâ o soruların cevabını bulamıyor. Çünkü ona bunu izah edecek bir zihniyet bulamıyor karşısında. Bulamadığında ne yapsın? Suçu o çocukta mı arayalım? Olmaz böyle.

O bittikten sonra o kadar çeşitli bir kültür, o kadar renkli bir topluluk olur ki, hani hiç bitmesin istediğiniz bir rüya gibi ha, öyle bir şey olmalı.

Böyle.

Aydınlık güzel günlere!

Hep birlikte yürüyelim!

Hep birlikte!

Çocuklarımızın gözlerinde o ışıltıyı görelim. Onlara öyle bir çocukluk yaşatalım ki, bu onların geleceğine yansısın. Özgürlüğün ne demek olduğunu içinde yaşaya yaşaya öğrensin. Gökyüzünde bir güvercin gibi. Onun gibi kanatları onu götürebildiği yere kadar gitsin. Nerede son bulursa. Ama özgür olsun. Özgürlük için yaşasın.

Bir çocuk annesine, seni seviyorum diyebilmeli. Bir çocuk annesine sarılabilmeli. Bir çocuk annesine o annelik duygusunu yaşatabilmeli, bir anne çocuğuna annelik şefkatini verebilmeli. Bizim toplumumuzda sevgi farklı şekilde ifade ediliyor. Birazcık daha hır gür. Çocuk gidip direk annesine sarılmaz. Önce bağrır çağrır, o vurur o vurur, annesinin sinirlendiğini gördüğü zaman hemen kendini atıyor omuzlarına, işte bu olmasın. Geldiği zaman karşısında gerçekten de anne görsün ya! Bir anne. Var eden. Çünkü ilk toplum anaerkilden geliyor. O anaerkil ki nelere dayanabilmiş, nelerden gelmiş. Onun gibi olsun. Sağlam. Bir ağaç gibi köklerini toprağına öyle derine gömmeli ki onu hiçbir şekilde hiçbir şey yıkmasın. Dalları bir orman gibi gür olsun. Herkes bir yerinden tutunabilsin diye. Herkese bir şeyler verebilsin diye. Bir anne yaratmak gibi olmalı. Bir anne yaratmak gibi…

Sen ne derdin? Çocuk olarak nasıl bağırırdın?

92- Onların birkaç haftalığına benim yerime geçmesini isterdim. Buralarda, yaşadığımız zorlukları, nelerle mücadele ettiğimizi bu çocuk yaşta, bunları görmelerini isterdim. Çünkü sadece duyduğu şeylerle hareket etmek, yorumlamak, sadece medyada duyduklarını yorumlamak; öyle olmaz. Yaşamalı. Benim yaşadıklarımı yaşamalı.

Herkes beni dinlemiş olsaydı, tek şey derdim: eşitlik istiyorum, eşit bir ortam istiyorum. Kim ister ki başka bir insan kendisinden daha fazla haklara sahip olsun? Hiç kimse böyle bir şey istemez. Niye ben bir ortama girdiğimde tutuk olayım ki? Bir davranış yaparken, bir eylemde bulunurken niye tutukluk hissedeyim ki? Niye şu anda güvensizlik ya da cesaretsiz olayım? Niye yani niye?

İçim çok dolu yemin ediyorum içim çok dolu. Çok sinirleniyorum bazen. Eşitliği sağlamaları gerekir. Onlar sağlamadığı sürece… Hani bir bina inşa edersin, alttan küçük bir parça oynatırsın ya hepsi çöker, her zaman bunu yapıyorlar. Sürekli bunu tekrarlıyorlar. Bir şeyler diziyor diziyor, tam son noktaya geliyor, olacak olacak diyoruz ama alttan bir taş oynatılıyor mutlaka. Yapmasınlar bunu yapmasınlar. Bunları yaptıkça, bizdeki umut her geçen gün biraz daha azalıyor.

Ama geçmişe oranla çok farklı şeyler yapıldı. Bunlar böyle devam ederse olacak. Eşit bir ortam olacak ama belki biz göremeyeceğiz. Olsun, bizden sonraki kuşaklar görsün.

Üşüdün mü?

89- Konuştukça, insan boşaldıkça…

İşte böyle!. Nereye baksanız böyle! Nerede bir genç, nerede bir çocuk, nerede bir yaşlı, hepsinin hayatı bunlarla dolu.

Öfkeyle yaptığınız bir şey var mı? Sıkıldığınızda, canınız acıdığında?

89- Ben sinirliysem o an sadece yazarım. Çünkü başka gün gelip onları okuduğum zaman, yeniden bir şeyler çağrışıyor bende. İnsanın gerçek kişiliği öfke esnasında ortaya çıkıyormuş. Doğrudur, insan içindekini o an tümüyle dışarı yansıtabiliyor. Ben sadece yazıyorum. Bunu pek kimseyle paylaşmadım.

Peki o acıları dile getirmek, görünür kılacak mı? Burada kılıyor mu?

89- Aslında son birkaç yıldır daha da görünür kıldı. Çünkü bilinçli insanlar kendilerini bir yerlerde gösterdiler ve o insanlara ulaşmaya çalıştılar. Giden ailelerin evlatları olsun, şehit aileleri olsun; onlar hep birileri doğrultusunda yönlendirildiler, bilgilendirildiler, bilinçlendirildiler. Ve eskiden buralarda bir Kürtçe şarkı

bile söylenmezken şimdi öyle mi! Arabaya biniyorsunuz Kürtçe şarkı, kafeler Kürtçe şarkı çalıyorlar. Kürtçe konuşuyorlar. Bu bir yerde bir şeyleri görünür kıldı ki bunlar yaşanıyor.

Elbette birilerinin canı yandı.

Tabii ki yanacak.

YANSIN!

Yansın ki yaşananlar insanlarda anlam bulsun. Görünür kılmasaydı bugün insanlar bu kadar rahat olmazdılar, bu kadar rahat konuşamazdılar. Elbette istenilen düzeyde değil ama o da olur. Olacak.

Bir dönem insanlar sırf düşüncelerini ifade ettikleri için hapislerde idam edildiler, hapislerde çırılçıplak vaziyette işkencelere maruz kaldılar, hapislerde açlık grevinde insanlar öldü. Bunlar görünür kılınmasaydı, bugün bu duyarlılığa gelinmezdi. İstenilen düzeyde değil ama o da elbette olacak.

Peki o oyuncağın acısı geçecek mi?

89- Hiçbir zaman geçmeyecek. Hiçbir zaman. Ben köyden geldiğimde, Diyarbakır'dayken de, 7 yaşındayken de o vardı; 15 yaşındayken de o vardı. Tırmalandıkça tırmalandı geldi bu yaşa kadar. O öyle bir şeydi ki... Çok farklı bir şey ya!

İnsan bazen o kadar haykırmak istiyor ki. Çık bir yere bağır, belki rahatlarsın. Ama olmuyor. Bunu ne kadar anlatsam, ne kadar haykırsam yine de bu beni mutlu etmiyor. Çünkü o bebeğin yanışı bende inanılmaz bir iz bırakmış. Çünkü o bebek benimdi ya o benimdi! Ben o bebeği alırken, kardeşlerimden uzaktım, anne babamdan uzaktım. Her şeyin hasreti ona yüklenmişti. Halen, aynısı değil ama var bir tane, halen bile ona sarılıyorum ya öyle gerçek bir insan gibi geliyor bana. Bazen o kadar çok sevdiğim insanlar bile gözüme gelmiyorlar, annem bile o kadar gelmiyor. O bebek gibi, cansız bir şey değil mi, plastikten bir şey, ama gelmiyor işte ha, mutlu etmiyor beni. Çünkü ben çocukluğumda onu buldum. Onunla ben bir çocukluk yarattım.

Onun yerini doldurmuyor ama en azından o beni mutlu ediyor. Onun varlığı bana yetiyor. Bazı şeyleri unutturuyor. Ama o bebeğin acısını da unutturmuyor. Bu nasıl ki unutulursa, o bebeğin acısı da bir acıdır içimde.

Hani ciğerim yanıyor derler ya, aynen öyle. O kadar yandı ki onun için, halen de yanıyor.

Ki yanacak da!

YANSIN DA!

ÖYLE BİR YANSIN Kİ, ÖYLE BİR YANSIN Kİ VERYANSIN ETSİN!

Ama hiçbir zaman susmasın, dinmesin yani. Onun acısı her zaman bende anlam bulmalı. Bulmalı o bebek bende anlam ya! Çünkü ben çocukluğumu yaşamamıştım ki!

Senin ne bitmeyecek? Her şey bitse; hem savaşa dair, hem ekonomik, hem çevresel birçok olumsuz koşullara dair bittiği gün, biteceğine umudun varsa tabii; senin ne gitmeyecek içinden?

92- Bilmiyorum, hiç düşünmedim.

Bitmeyen, gitmeyen tek şey olur o da şey; ne çocukluğumu, ne gençliğimi hiç yaşayamadım. Bunu biliyorum ben. Kayda değer olan hiçbir şeyim yok. Şöyle düşünüyorum da, hiçbir şey yok.

…

Çok yalnız hissediyorum kendimi ya. Bir baba kavramı benim için çok önemli gerçekten. Tekrar değiniyorum. Benim için çok önemli. Her çocuğun yetiştiği ortamda, idol olarak seçtiği tek kişi bence babası olur. Arkadaşlarımda bunu görebiliyorum. Unutamayacağım tek şey; yaşamak isteyip de yaşayamadıklarım ve babam.

Benim de hakkım vardı ya. Benim de hakkım vardı babamı tanımaya.

…

89- Ağla bence hiçbir şekilde içinde tutma. Çünkü gözyaşları insanın anlatamadıklarını zaten ifade ediyorlar. Onları da içine gömersen, bence hiçbir şeyi anlatamazsın. Bir seferlik de olsa, onları salıver. Hiç kimse sana bunu neden yaptın demez. Çünkü bunu sormaya onların cesareti olmaz. Sen bunla onların cesaretini kırıyorsun. Ve kır kırabildiğin kadar…

…

92- şu anda çok kinliyim.

Şu anda babasız yaşamama sebep olanlara var ya, çok kinliyim onlara.

Annemin 22 yaşında dul kalmasının sebebi onlar, buna kimse sebep olamazdı, olmaması gerekiyordu.

Bize bunları yaşatanlara çok kinliyim.

…

Bir kereliğine keşke babamı görseydim…

Birileri anlatıyor, babanı anlatıyor sana. Ama sen hiç nasıl, kim, nasıl biri... bunu bilmek çok zor ya!

Benim hayattaki en büyük kaybım zaten babamı kaybetmek. İnşallah bunun dışında hiç kimseyi kaybetmem.

Bilmiyorum, annemin yerinde olsaydım, ben ne yapardım acaba? 5 çocuk, hepsi küçük, ne yapardım ben? Hayata tekrar gelmiş olsaydım, yine bu hayatı isterdim. Çünkü öyle bir annem olduğu için çok, çok mutluyum. Tabii ki eksiklikleri vardır, mutlaka vardır ama kimse onun yerini tutamaz bu hayatta. Ama kimsenin hakkı yoktu, o kadını yalnız bırakmaya. Yapayalnız. Çok zor.

Sıkıldınız mı?

89- İlk defa kendimizi bu kadar…

92- Rahat hissettik.

89- Samimi bir şekilde anlatabildik. Bu sadece bir yüzü... Ya onca ailenin, ya onca insanın? İşte onlar kendilerini anlatmaya kalksalar. Neler anlatacaklar, neler anlatabilecekler? Acaba anlata-

bilecekler mi? İnsanlar boğazına kadar acıya dolmuşken, yeniden bir şey yaratmak, ne kadar sağlanır? Biraz o zor olsa gerek.

Alınlarından öpüyorum her ikisini de…

İkisi de Türkiye'nin en iyi üniversitelerinde okuyor şimdi. Göz-yaşları hâlâ var ama öyle güzel iki kadın yarattılar ki…

"TAŞ ATIYORUM, BİZ DE BURADAYIZ YANİ, GÖRSÜNLER DİYE"

O, attığı taşı anlattı.

Yoksullukla, ezilmişlikle örülmüş bir taştı; fırlattı gitti. Yine bir parkın toprağı üzerinde, yaşamının nelerle filizlendiğini muzip gülüşüyle anlattı. Bir çatışmanın ortasında tanışmıştık onunla. İlk önce o sormuştu bana; "Hiç taş attın mı?" diye. "Denize taş atmışlığım var" demiştim. Karşıdaki lacivert üniformalıları göstermişti; "Farz et ki burası kocamaaan bir deniz!" Denizini anlattı bana ve o denizde neler biriktirdiğini…

İlk ne zaman taş attın, hatırlıyor musun?

Çocukluğumdan beri herkese taş atıyorum. Kime attığın önemli.

Bizim komşu topumu patlatmıştı onlara atmıştım. Camlarını kırmıştım. Çok kötü sinirlenmiştim. Çocukları oynuyor, ben oynadığımda kızıyorlardı.

Niye öyle? Bak o zamandan beri haksızlığa karşıyım.

Kaç yaşındaydın hatırlıyor musun?

Dördüncü sınıftaydım herhalde.

Başka var mı böyle hikâye?

Çok var ya! Kavga etmiştim. Çingeneler beni dövmüştü. Onu hatırlıyorum. Çok kişiydiler. Taş attım kaçtım.

Bizim yan mahalle vardı, onlarla da kavga ediyorduk. Bayramda kardeşimi yakalamışlardı. Gittim onların mahalleye.

'Taşı kime attığın önemlidir' dedin ya. İlk başta haksızlığa karşı olarak başlamış yani, değil mi?

Bir ara kardeşimi yakalamışlardı dedim ya, o zaman gittiğimde onlar beni taşlamıştı. O zaman taş atmanın, insanın ne kadar zoruna gittiğini anladım. Gerçekten de işe yarıyormuş. Ben de etkilendim orada. İlk orada anladım zaten. Ben de yapınca, 'karşıdaki herhalde böyle hissediyor' diye, hoşuma gitti.

Sonra büyüdün…

Keçi burcunun orada daha önce park falan yoktu, orada sürekli konserler vardı, Aram Tigran falan gelirdi. Benim babamın hala tarafı çok yurtseverdiler. Babam da mahalle komisyonundaydı. Onunla geziyordum. Mahallede bildirge dağıtıyorlardı. Slogan attılar. Merak ettim. Yavaş yavaş öğrenmeye çalıştım. Öğrendim. İki tarafın da gerekçelerini öğrendim. Bu tarafı seçtim işte. Bu tarafın haklı olduğunu düşündüm. O yüzden tarafımı seçtim. Sonra kitap falan okudum.

Neler okudun?

Ortaokulda fazla bir şey yapmadım. Ortaokulda bir arkadaş vardı, sonra kendisi dindar olmuş, Hizbullah örgütüne katılmış. Bizim bir arkadaş vardı, DEHAP'ı savunuyordu. Tarikatçılar bize "boş işlerle uğraşıyorsunuz" diyorlardı. Sürekli biz onlara karşı konuşuyorduk. O zaman DEHAP vardı yanlış değilsem. Biz de onu savunuyorduk. Benim fazla bilgim yoktu. (…) vardı o iyi konuşuyordu. Daha sonra onun da kanına girdiler. Cennet meselesi, "yok yanacaksınız" falan, can korkusundan o da Hizbullahçılara girdi (gülüyor). Bir tane (…) vardı, ortaokulda. Bilgi veriyorlardı. Yavaş yavaş ben de merak ettim.

Fazla okumayı sevmiyorum. Daha çok, nasıl diyeyim. Bizim orada Özgür Yurttaş vardı, oraya gidiyordum. Onlar konuşuyordu. Ben daha çok dinliyordum. Bu konularda konuşmayı sevmiyordum. Halen de sevmiyorum gerçi. Onlar ile yavaş yavaş şey oldu.

Bir keresinde (…)'da, bir marketçi azarladı bizi, "Kürt müsünüz?" diye bağırdı. Hocalar falan geldi. Tartıştık biraz, "Kürdüz falan n'oldu?" diye. Orada daha çok anladım.

Sonra dört kişi okul komitesini kurduk. Aramızda çürük çıktı. Bir arkadaşımız yakalandı, bir arkadaşımız da gözaltına alındı, daha sonra bıraktılar. Arkadaş yakalandıktan sonra isim verilmişti, korktum geri çekildim. Karışmadım içine. Eylemlere katılıyordum zaten. Sonra gençliğe tekrar gittim. Yavaş yavaş kendimi geliştirmeye çalıştım. Sohbetlere, tartışmalara katıldım.

Gençlikten de soğudum. Gençlik, düşünce üzerine kurulmuş sözde, kimsenin düşüncesini kabullenmiyorlar. Oradaki insanların baskıcı tutumlarını hiç desteklemedim, hoşuma gitmedi.

(…) eylemsellik olacaktı. Bana dediler "gruba sen öncülük edeceksin". Tam çıktığımızda hepimiz yüzümüzü kapattık. Aramızda sivil polis vardı. (…) önüne gittik, çıkarttı silahını patlattı, herkes kaçtı. Bizden birkaç kişi yakalandı. Polisler üstüme geldi. Kovaladılar beni. Surların oradan kaçtım.

İki tarafı tanıdın, bu tarafı seçtin. Peki neydi haklı olan tarafı?

Ben bunu örnek vereyim. Öğretmen geliyor sınıfa. Tamam, biliyoruz rütbece mesela bizden üstündür, istediğini yapar, sınıfa istediği sözü geçirir. İstediğin şeyi yapabiliyorsun diye karşındakini dinlemiyorsun! Bugün mesela kalkıp da bir öğrenciye sormamış 'sen ne istiyorsun, şöyle yaparsak mı daha iyi olur?' Karşı tarafın düşüncelerini hiçbir zaman sormadan, karşı tarafın haklarına el koyarak, kendi isteğine göre hareket etmesine karşıydım ben de.

O yüzden ben ezilen mi diyeyim artık, ezilen tarafı seçtim. Haklarıma el koymuştular. Haklı tarafı da seçebilirdim. Haklı taraf, güçlü taraf! Seçebilirdim, o olayın basit kısmı. Önemli olan haklı olanın haklarını elde etmekti. Sadece kendim için değil çevrem için de, senden sonra gelenler için de. Hiç değilse sen kendi haklarını yaşayamıyorsan hiç değilse onlar yaşasın. Bu yüzden ben bu tarafı seçtim.

Sizin ailede var mı kaybınız?

İki tane var. Bir tanesi bizim evde yakalandı. Dağdan gelmişti, vücudunda kurşun parçaları vardı. Geldi bizde kalmaya.

Akrabaları zengindi, onlardan bir şeyler istedi. Annesi korkmuştu, gidip polise şikayet etmişti, bizim evdedirler diye. Sabah 4-5 civarıydı. Özel timler evimize geldi. Kafamıza silah dayadılar, "depreneni öldürürüz" falan, babama küfür savurdular, bana küfür savurdular.

Oradan çok etkilenmiştim. Herhalde kilit nokta orasıydı. Ondan sonra aldılar götürdüler. Babamı yakaladılar.

Bizim evde kaldı polisler. Babam bir süre içeride kaldı. İşkence falan yapmıştılar. Serçe parmağına, bir de afedersin cinsel organına bağlamışlar kabloyu, elektrik vermişler. Kollarının altı yırtılmıştı, askıya almışlar. Saatlerce öyle tutmuştular. Sürekli dövüyorlardı falan. Zaten hastaydı. Tam çöktü o zaman.

Partideydi işte. O da benim gibiydi. 20 yıldır partinin içinde, partinin içindeki şeyi kabul etmiyordu. Ben bir ara partiyle tartıştım. Arkadaşların hepsi yardım için partinin etrafındaydı. Tartıştım onlarla. İşte ben de onun gibi şey yaptım. O da kabul etmiyordu.

Bir de onun bir akrabası var. Şehit düştü o da.

Şu anki kuşak biraz daha o savaşın sonuçlarını yaşıyor. O konuda ne söylersin? Çünkü babanın yaşadığı hayatla senin yaşadığın hayat daha farklı?

Şimdi yoksulluk… Gerilla mesela ilk kurulduğunda silahları yoktu onların. Boyunlarına ip ile tahta bağlıyorlar, gazete falan koyuyorlar, ses çıksın hani millet korksun diye. Önce öyle yapmışlar onlar işte. Yavaş yavaş bunlar kendini toparladıktan sonra tam işte hareket olmuş. Allahtan olmuş. Olmasaydı şimdi yani onların o dönemde yaşadığını biz de yaşardık şimdi. Ben zaten onun için belki bu hareketin içindeyim. Onlar onu yaşadı, bugünler oldu. Hiç değilse o günlere göre biraz daha iyi. Öyle değil? Biz de şimdi yaparsak, belki daha daha iyi olur. Belki ortada hiç sorun kalmaz. Bizden sonra gelenler daha rahat eder. İstedikleri gibi yaşarlar. Haklarını elde ederler.

Biz sonuçlarındayız. Halen etkileniyoruz. Çünkü daha sorun çözülmüş değil. Olay bitmiş değil. Biz de o yüzden, ben daha doğrusu, o yüzden içindeyim. Onlar yaptı, o günlere göre bugünler daha rahattır. Biz de yaparsak, belki ilerisi daha da rahat olur. Rahat olacak da. Ben inanıyorum yani. Bu inancımdan dolayı kopmadım hiçbir zaman. Daha da güzel şeyler olacak.

Aslında halkımız bunun bilincinde olsa, şimdiye kadar bitmiş olacaktı. Halkın korkusu vardır bir de. Devlet haklarımıza el koyar, hiçbir şeyinden faydalanamayız korkusu olduğu sürece zaten hiçbir yere gelemeyiz.

Bizim yaşımız diğerlerine göre küçük ama bizim neslimiz büyüdükten sonra hiç değilse, hepimiz bilinçli bir şeklide, birlik olup sözlerimizi dayatmaya çalıştığımızda, eminim sözlerimizi dinlerler o zaman. Sözümüzü o zaman daha çok geçiririz. Ben öyle düşünüyorum açıkçası.

Bir yandan sonuçlarına doğdunuz, bir yandan eskiyi görüp o bilinci de öğrendiniz…

Kendi adıma konuşayım: Onları gördüğüm için ben zaten bunun içindeyim. Şayet ben onları görmeseydim, o direnişi, o hareketi görmeseydim, ben kendi başıma böyle bir şeyi yapamazdım. Kendimi önder olarak göremezdim. Onca insan yaptı, bir önder bir şey kurdu, destekleyen kişiler oldu. Onlardan cesaret alıp bir şeyler yapmaya çalıştım. O yüzden yavaş yavaş…

Şimdiki gençler eskisine nazaran daha bilinçli. Mesela dedeme bakıyorum, korkuyorlar, "yapmayın etmeyin" diyorlar. "Devlet yarın öbür gün bütün haklarınızı elinizden alır, sigortan olmaz sürünürsün" falan. Şimdiye kadar diğer haklarımız olmadı, bunlar oldu ne faydası oldu ki bize? Şimdiye kadar bu hakların ne faydası oldu bize. Bir şey başarmak için herhalde sonuçlarına katlanmak lazım. Gençler onun bilincindedir aslında. Yavaş yavaş!

Sen korkuyor musun peki?

Yok. Hiçbir korkum yok. Tek korkum bizimkilerdendir.

Bizimkiler dediğin ailen mi?

Aile değil, bizim halkımız. Bir anda silip kopacak gibi. Her şey yarı yolda kalacak. Ondan çok korkuyorum işte. Kendi kendime hiç korkmuyorum. Ölene kadar Kürdüm, Kürt doğdum, Kürt yaşadım, Kürt öleceğim. Bunu da herkese kabul ettireceğim, etmeyene de zorla ettireceğim.

Kendi halkımdan da korkuyorum aslında. Millet bırakacak diye korkuyorum ben.

Eyleme giderken, sabah uyandın, o ruh halin nasıl oluyor, biraz anlatır mısın?

Yemin ederim hiçbir şekilde inanmıyorum ben o heyecanı anlatayım. Acayip heyecanlıyım. Bayram günleri olur ya bütün herkes bayramlıklarını yastığın yanına bırakır, yarın sabah bayram var; benim için de öyle. Yarın sabah bir direniş var. Tek bir şey düşünürüm: "Bugün acaba ne kadar direneceğiz?"

Eskisine göre az olmasın. Az oldu mu, karşı diyecek bizim baskımız daha çok arttı. Baskımız hâlâ üzerlerinde var. Korkuttuk onları, çekindiler falan. Bir onu düşünüyorum başka bir şey düşünmüyorum. Normal bir günmüş gibi gider eylemimi yaparım.

Tek başıma gittiğimde hiçbir şekilde korkum olmaz. Grup ile gittiğimde çok korkuyorum mesela. Söylerler diye falan değil ha! Bir arkadaşım yakalanacak diye ben acayip korkarım. Bir yakınım içeri girecek diye... ben en çok ondan korkuyorum. Bir onu düşünüyorum.

Onun dışında heyecanlıyım mutluyum.

En çok mutlu olduğum yer zaten bir orasıdır. Başka hiçbir şekilde ben mutlu olmuyorum. Asıl mutluluk orada. Bir amacın var orada.

Ne giydiğine, başına bir şey gelirse ne yapacağına nasıl hazırlık yapıyorsun?

Dayak umurumda değil.

Puşimi takarım, yüzümü kapatmak için. İki kıyafet üst üste giyerim. Olayda giyerim. Olaydan sonra onu atarım. Yürüyüş olduğunda normal gidiyorum ama eylemsellik olduğunda yanımda kıyafet taşırım.

Onun dışında korkum arkadaşlarımın yakalanmasıdır.

Mesela kardeşimi bir eylemde gördüm, ben korktum. Bir şey olacak da buradakiler zarar görecek diye ben korktum. Kendimden hiç korkmadım.

Bir de şundan korkuyorum, ben yakalansam da ben belli başlı birkaç arkadaşıma söylemişim, siz direk aileme gidip oğlumuzun eylemle ilgisi yoktu diyecekler. Şimdi gitseler, önceden bilinçlendirmişim, konuşmaya çalışsalar hiçbir şekilde konuşmayın. Onun tedbirini de alıyorum.

Normal yürüyüş de yasal olduğu için bir şey yapamazlar.

Taş atarken nasıl hissediyorsun?

O anda ben bir şey düşünmüyorum ki. Mesela bazılarına sorsan diyecek, "ben sinir olmuşum polise, sevmiyorum. Ben taş atıyorum rahatlıyorum". Benimki o rahatlıktan değil. Ben taş atıyorum mesela; o taşı karşıdaki zarar görsün diye değil. Emin ol yüzüne bile değse, bir tarafına bir şey olsa, üzülürüm ben. İnsandır sonuçta. Ben o anda atıyorum; direnişin olduğunu görsünler, biz de buradayız yani, görsünler diye. Biz hâlâ buradayız. Gelecek nesil de bu düşünceye sahiptir bunları biliyor, bunun farkındadır; bunu bilsinler diye atıyorum. Yoksa karşı taraftaki zarar görsün diye değil, benim meselem o değil. Zarar görse ben de üzüleceğim yani. Sonuçta insandır. Ne mutlu insanım diyene! (Gülüyor)

Asker ölüyor üzülüyorum da. Açıkça söyleyeyim ben üzülüyorum. Mesela bir rütbeliye bir şey olsa ben üzülmem. Gönüllü olarak gitmiş, bu kadar şeyi biliyor, bu kadar insanın üzüldüğünü biliyor, sen gönüllü olarak bu işi yapıyorsan, sen her şeyi hak etmişsindir, ölümü bile hak etmişsindir. Ama bir askerin, emir altındaki kişinin ölmesine üzülüyorum mesela. O da insandır, biz de insanız.

Senin hayalin nedir?

Benim hayalim nasıl söyleyeyim. Önce şeydi, sürekli diyordum hukuk okuyacağım. Önce çevreme, sonra aileme katkım olsun, diye. Yavaş yavaş bazı şeylerin farkına vardım. Meslek seçimi olarak başka bir meslek istiyorum. Önce aileme, sonra başkalarına diye düşünüyorum. Ailem aradan çıktıktan sonra çalışsam bir şeyler yapsam, çalışırım kendime güveniyorum, hukuku yine okuyabilirim. Okuduktan sonra bazı haksızlıklara karşı, yani nasıl söyleyeyim, hiç değilse bir yetki sahibi olabilirim.

Sen ne hissediyorsun?

(Gülüyoruz)

Diğer illerdeki gençler ile karşılaştırıyor musun kendini? Onların yaşamı nasıl? Onlar, senin gibi gençlere nasıl bakıyorlar?

Onlar görmemiş ki! Gören insan bilir. Ben şunu örnek vereyim: Mesela biz diyoruz ya asıl din Müslümandır, buradan örnek vereyim, zaten anlarsın. Hıristiyan birinin ailesi onu farklı şekilde büyütüyor. Ona onu öğretiyor, o öyle büyüyor. Bizim dinimiz Hıristiyanlıktır diyor, onlar bizi dinsiz görüyor, biz de onları. Niye? Valla ailem bana bunu öğretmiş. Sosyal ortamdan çevreden, ben bunu kapmışım. Okulda olsun, dışarıda olsun, arkadaş ortamı olsun, aile olsun, onlar bana bunu benimsetmiş. Onun ailesi de onu benimsetmiş. Hangisinin asıl olduğunu bilmiyor. Ben de bilmiyorum, o da bilmiyor.

Bazen tereddüte düşüyor ha insan. O yaşamış mesela orada. Ailesi onu öyle büyütmüş. Siyasetten uzak büyütmüş. Kendilerine göre büyütmüşler. Bizleri haksız olarak göstermişler. Bize de farklı öğretilmiş. Biz nasıl diyorsak, asıl din Müslümanlıktır, onlar da diyor Hıristiyanlık. Onlar diyor biz doğruyuz, biz diyoruz biz doğruyuz. Kabullenmiyoruz.

Cezaevinde arkadaşın var mı şu anda?

Var.

Mektuplaşıyor musunuz?

Yok. Bilmiyorum. Utandım. Yazmaya kalkıştım, utandım, ne yazacağımı bilemedim. Sonuçta beraber o kadar eyleme girdik, o yakalandı, ben acayip utandım. Ağladım hatta onun yüzünden. Mahkemede yanımdaydı, polis bırakmadı. "Kardeşimi öpmek istiyorum" falan dedi, bırakmadılar, laf falan söylediler, hakaret ettiler, bırakmadılar.

Sevdiğin biri var mı?

(Gülüyor)

Var. var.

Onunla beraber gidiyor musunuz eylemlere?

Biz konuşmuyoruz. Harekette nasıl söyleyeyim, eylemselliğe karşıydı o. Bazı şeylerden dolayı ayrıldık da. Harekete karşıydı, sürekli kızıyordu. Zarar göreceğim diye. Aydın Erdem öldürüldükten sonra, "bunun gibi mi olsun istiyorsun sonun, hiç mi aileni, çevreni düşünmüyorsun?" demişti. Öyle dediği için ilişkimi kestim, uzak durdum. Kafamı karıştırdı. O mu, bu mu; bunu seçtim.

Yürüdüğün yolda sevgiye, hayallere ne kadar yer var?

Dediğim gibi o vardı işte, ondan sonra herhalde kimseyi sevmem ben ya. Aşk anlamında. O anlamda kimseye iddiam olmaz herhalde. Bir defa âşık oldum. Bir ona âşık oldum zaten

Daha küçüksün olursun…

Olmam ben. İnsan kendini biliyor. Valla kendimi biliyorum ben.

Okulla aran nasıl peki?

Okulla aram iyidir. Desem, inanmazsın, kötüdür. İyidir işte.

Dersler?

Zaten kızlarla çok uğraştığım için dersten uzak kaldım ben. Gençliğe gitmenin faydası bu yönde oldu bana. Mesela arkadaşlar vardı orada, bayan arkadaşlar, aynı ortamda kala kala o arkadaşlık kavramanı benimsedim. "Başka gözle bakmam" gibisinden. Kız arkadaşlara daha önce farklı bakıyordum mesela. 9. sınıfta ergenliğe insan girdiğinde, o zaman abazaydı (gülüyor), yanında kimi görse çıkmak istiyor. O arkadaşları gördükten sonra yavaş yavaş değiştik.

O yüzden derslerden biraz uzak kaldım. Başını çok kaçırdım ben.

İpin ucunu kaçırdım ama toparlanacağım.

Denizi dalgalanmaya devam ediyor… Dalgaları büyüyor… Aslında ipin ucunu kaçırmamış, onu fark ediyor. Aslında hayat buymuş ve o bu hayatın en güçlü kavgacılarından biri...

"KAZANDIKLARIMIZ KAYBETTİKLERİMİZDEN FAZLA OLDU"

Onlar, taş'ı, gözaltını, cezaevini anlattılar.

Bir kafede buluşmuş üç yakın arkadaşın; arkadaşlık, yakınlık ve "üç kişiydik" hikâyesi onlarınki! Yoksulluk düşmese de bu defa dillere, yoksunluk çoktu ve baş eğmezlik! Yaşların küçüklüğü, hayallerin küçüklüğünü eşitlemiyor; büyük hayaller geçiyor en inatçı gözlerinden. Üç delikanlının öyküsü cezaeviyle, gözaltılar ile hüzünlense de zaman zaman, ellerinde tuttukları "ortak taş" onları umutlandırmaya ve neşelendirmeye yetiyor.

Yakın arkadaşlar olduğunuzu biliyorum. Senin bir cezaevi, senin de bir gözaltı deneyimin olduğunu, senin de arkadaşlarını gözünün önünde yitirmenin acısını yaşadığını biliyorum. O yüzden böyle üçlü bir görüşme olsun diye düşündüm.

Kendi hayat hikâyelerinizden başlayabiliriz teker teker.

91- Kimlik, mesela bugün cebimizde taşıdığımız bir kimliğimiz var. Kimlik de biraz tanıtmaya yarayan bir araçtır. Benim kimliğimde doğduğum yer, kaç yılında doğduğum yer yazılıdır. İlk sorgulamayı bu şekilde öğrendim. Benim kimliğimde farklı bir yer yazıyor, ben ise bugün farklı bir yerde yaşamımı sürdürmek zorundayım. (…) doğumluyum. Ama ömrüm boyunca iki kere görebildim. Gözlerimi Diyarbakır'da açtım. Bu sokaklarda çocukluğum geçti, büyüdüm. Buna hiçbir zaman anlam veremedim. Sordum soruşturdum. En son şu gerçeklikle karşılaştım; biz köyümüzden kovulmuşuz. Bu bölgede, insanlar, doğdukları yerleri göremiyorlar. Mesela bugün şehir yaşamına bakalım; viraneyiz, ailede hiç kimsenin işi yok, aile bilinçsiz. On tane çocuk var mesela. Böyle olunca, ne yazık ki Kürt çocukları, daha çocuklukları döneminde çalışmak zorunda kalıyorlar.

Bunun en temel nedeni, burada 30 yıldır süren hafif yoğunluklu savaş diyebileceğimiz çatışmalı ortamdır. Mesela biz köyümüzde olsaydık, köyümüz yakılmamış olsaydı, köyümüzde her şeyimiz

vardı, evimiz, ekebileceğimiz toprağımız vardı, ekmeğimizi çıkarabileceğimiz tandırımız vardı. Sosyal ve kültürel ortamda paylaşabileceğimiz değerlerimiz vardı. Doğanın içindeydik. Bu nedenle, hiçbir hastalığa yakalanmazdık. İnsanlar birbirlerini severlerdi, sayarlardı. Ama birden ne olduysa artık 95'ten 98'e kadarki süreçte köy yakılmaları oldu. 3 bin köy yakıldı. 3 milyon insan evlerinden şehirlere sürüldü. Bu insanların toprakları hayvanları vardı. Bu insanların umutları, talepleri, düşleri vardı orada. Bu köylerle birlikte insanları toplumdan soyutlamayı amaçladılar. Sadece insanların köyleri yakılmadı. Aynı zamanda insanların yarınları, umutları, gelecekleri de yakıldı.

Şimdi bir çocuğu düşünelim. Bir çocuk hayata gözlerini açıyor. Annesiyle babasıyla Kürtçe konuşuyor. Sokağa gidince Kürtçe. Okula gidiyor. Birdenbire dünyası değişiyor.

Senin de öyle oldu mu?

91- Evet. Her ikisi bir arada yürütülebilir. Bazı ülkeler var, dört dilli eğitim alıyorlar. Kürtçe zengin bir dildir. İnsanlar Kürtçe konuşmalıdırlar. Hatta devletin bunu teşvik etmesi lazım. Çünkü dil canlıdır. Her bir dil yok oldukça insanlıktan kültürden bir şeyler kopuyor demektir.

Şimdi hastaneye gidiyorum. Hastanede kendimi ifade edemiyorum. Bana hayvan gibi davranıyorlar.

Öyle başına gelen bir olay var mı?

91- Nenemle gittim hastaneye. Kendini ifade edemiyor. Doktor Türkçe soruyor. Nenemin herhalde bir yerini açması gerekiyor, açmıyor. Çünkü içinde büyüdüğü kültür, haliyle açmıyor. Doktor muayene etmiyor. Doktor bizi hayvan yerine koyuyor.

Okula gidiyoruz. Okulda Türkçe konuşuyoruz dayak yiyoruz. Benim birçok arkadaşım Kürtçe konuştuğu için dayak yemiş. Bize kendi kültürümüz kendi değerlerimiz verilmedi. Hep başka bir kültürün eksikliğiyle büyüdük. Şehir yaşamının açmış olduğu tah-

ribatlarla birlikte, kişiliğimizde muazzam derecede bir dönüşme değişme oldu.

Mesela çocukken, evde kardeşlerimle aram çok iyiydi ama biz ne zaman şehre geldik, yabancı dille karşılaştık dünyamız da tamamen değişti. Farklı bir dilde farklı bir kültürde yaşadık, travma yaşadık.

Sen var mıydın o zaman?

91- Ben bebektim. Ailemin anlattığı, çevremizdekilerin aktardıklarına dayanarak söylüyorum. Çoğu insan, binlerce köylü koruculuğu kabul etmedi. Ondan sonra da bu bölgede yaşayıp da bedel vermeyen aile kalmadı.

Hangi eve gidersek gidelim, hangi sokağa gidersek gidelim, muhakkak orada yaşayan insanları, çocukları, yeğenleri, amcaları, ağabeyleri gitmiştir.

Benim babamın amcasının oğlu var. 90'da yaşamını yitiriyor. Ondan sonra köylüler ayaklanıyor. Direniş başlıyor.

Hiç, bir çocuğun dünyasında, minibüste köyden şehre gelirken, yol çizgilerini gördünüz mü? Çocuk yola bakar, yol çizgilerine bakar ve sonsuza doğru gittiğini zanneder. Oysa o çocuk nereye, neden gittiğini bilemez. Bir bakmışsınız minibüste biri var, kaşı gözü patlamış, niye? Askerler vurmuş. Bir kadına bakıyorsun, ağlıyor. Niye? Çocuğu öldürülmüş. Birine bakıyorsun, yetim kalmış. Biz çocukken bunların içerisindeydik. Mesela Avrupa'da 70 yaşında insanların yaşadığı trajedileri, acıları durumları biz 7 yaşında öğrendik.

Seni de tanıyalım…

93- Ben 93 doğumluyum. Diyarbakır'da doğdum. Şimdi ben doğduğum zaman, bilmiyorum, bilinçlenme dönemi derler ya, hiç bilinçlenme dönemi yoktu. Kürt olarak doğduk, Kürtçeyle büyüdük. 5-6 yaşına kadar babamla gecelere kadar Siyaset Meydanı'nı izlerdik. Babam bir yorumcuya küfrederdi, ben de o yorumcudan

nefret ederdim. Bilincimiz o kadardı. Mesela ablam derdi, "bak şerefsize", ben de ona küfretmek isterdim. Böyle büyüdük.

Ben küçükken, Kürtçeyi çok güzel, çok hoş konuşurdum. Benim o güzel konuşmam 7 yaşıma geldiğimde birdenbire yok oldu, yok edildi. Hani bildiklerimi unuttum. Benden birkaç yaş büyük olanlar, küçükken ne kadar güzel Kürtçe konuştuğumu, ne kadar güzel şarkılar söylediğimi söylerlerdi bana. Şimdi düşünüyorum da o günler yok olmuş gibi, düş olmuş gibi geliyor.

Artık bu döneme geldik. Toplumsal olaylardır, şudur budur. Vedat Aydın cenazesi… Mesela bizimkiler anlatıyor, cenazeye giden insanlara su veriyorlarmış. O an kafamda canlandırıyorum, düşünüyorum işte acaba 'nasıl yaşandı falan'. Amcamlar mesela büyük kayıplar vermişler. Hem arkadaşları, hem kendileri; onlar bazen anlatıyor.

Biraz da oradan öğrendik. O yılları yaşamadık, görmedik ama psikolojik olarak yaşadık dersek daha doğru olur. Benim amcam, hâlâ anlatırken gözleri doluyor. Ona Kürtçe şarkı söylediğimde gözleri doluyor.

Artık o kadar acı yaşanmış ki. Bizim bu dönemde yaşadıklarımız kolay tarafıymış gibi geliyor. Öyle düşünüyorum. Bize kolay yanı kaldı.

Bunları ne zaman düşünmeye başladın?

93- Bilinçlenme dönemim 14 yaşında oldu. Bir gün televizyonda, Amerika'nın bir eyaletinde yangın çıkmıştı. Oturuyorduk. Dedim, "yansın gavurlar". Amcam da dedi "Niye oğlum? İran gibi Müslüman kardeşim olacağına, onlar gibi gavur dostum olsun". O gün bir şeyler düşünmeye başladım. Benim aklımda bir şeyler canlandı. Bir şeyler görmeye başladım. O bir şeyleri gördükten sonra keşke görmeseydim der ya insan, o zaman farklı hissetmeye başlıyorsun. Burada yaşadığın hayatı, o hayatla kıyasladığında ne kadar boş bir hayat olduğunu hissediyorsun ve bu zoruna gidiyor. Buna karşı yöntemin, çözümün de yok. Bunu sana yaşatıyorlar, dayatıyorlar.

Böyle bir ortamda bir çocuğun taş atması ne kadar doğru, ne kadar yanlış?

Sen neler yaşadın?

94- Ben Diyarbakır'da doğdum. Burada, babamın kanlı ellerine doğdum ben. İlk bebek halim babamın kanlı ellerineydi. O kanlı eller, sürekli kanlı kaldı. Sürekli öyle devam etti. Hep kan gördüm, kanla büyüdüm. İster istemez insanın aklında gelişen hayaller, çocuksu masum olan düşler bile kanlı olmaya başladı.

Doğumdaki kanı mı kastediyorsun?

Evet.

Ben sonraları annemle babamın evlenmelerinin müthiş bir zenginlik olduğunu gördüm. Annem inanç olarak Aleviydi. İnanç olarak. Burada ırk olarak gösteriliyor ama inanç olarak Aleviydi. Babamın bana küçükken anlattığı bazı masum hikâyeler vardı, duygulandığı zamanlar. Onlar (…)lı, sürekli köy değiştirmek zorunda kalıyorlardı. Annesiyle yüksek dağlardan un bulma, buğday bulma telaşını, o dağların zirvesindeki anı, o halleriyle büyüdüm ben.

Biz önceden (…) semtinde oturuyorduk. Oradaki arkadaşlıklarım gelişmeye başladı. Önceden biz birbirimize top atardık. Bu gitgide sert cisimlere dönüşmeye başladı. Bunun neden olduğunu da bilmiyorduk ilk başlarda.

Mesela 21 Mart günleri, Newroz sabahları müthiş bir coşkuyla ailem uyanırdı. O zaman ben 5-6 yaşlarındaydım ve büyük bir kalabalığa girerdim. Şaşkın şaşkın etrafıma bakardım. Yaşlı anneler, elleri nasır tutmuş, gençler, halay çekenler... Böyle bir ortamı gördükçe, ben de mutlu olmaya başladım.

Bir şeyler yapma isteği olur ya; onlar halay çekiyor, ben de istiyorum, onlar partinin bayraklarını taşıyorlar, ben de sallamak istiyorum. Mitingler böyle devam ediyor. Sürekli annemin babamın omuzlarında. Sürekli konuşan biri vardı onu izliyordum. Gitgide bu hayaller artık çocuksu olmaktan çıkıyordu.

Artık daha farklı şeyler yaşandığını görebiliyordum. Barikatları görüyordum genellikle. Sonradan bunun aslında insanların duygularına, aşklarına, sevgilerine örülmüş barikatlar olduğu gözümde canlanıyordu.

Ve karşımda bir anda barikatların arkasında sert, kızgın görünümlü, gözleri siyah… Sanki öyle canlanıyordu. Herkesin gözü çok güzel olur. Kendine göre güzelliği vardır, bakışı insanı etkileyebilir. Ama o gözleri ben göremiyordum onlarda. Çünkü çok kızgın bakıyorlardı. Sanki onlara farklı şeyler yapıyormuşuz gibi bakıyorlardı. O zaman ben küçük olduğum için ağlardım, zoruma giderdi. Acaba neden? O bakışlar etki tepkiyi doğuruyordu. O bakışlar size baktıkça bizim bakışlarımız da gitgide sertleşiyordu.

Köylerimizde yaşanan anılar, güzellikler; babam, halam hep aralarındaki sıcak ilişkilerden bahsederlerdi. Kardeşleriyle oyun oynayışı… Toprağı ekişi... Aslında o filizin daha çok anlamlı olmaya başladığını anladım. O filizlerde insanların hayalleri, umutları gerçekleşiyordu. O filiz varken, sanki baharın getirdiği bir özgürlük, bir ferahlık vardı. Ama artık baharlar öyle yaşanmıyor. Baharlar sürekli sis bulutlarıyla kaplı sanki. Hani sis bombaları olur ya! Sanki bütün baharlar öyle kaplı. Güneşi çıplak gözlerle görmek derinlemesine izlemek, güneşin batışını izlemek, köydeki gibi olmuyordu.

Babam… annem… ben iki dili tamamiyle bilmiyorum. Bu çok acı bir durum.

Benim gözaltından sonraki eve geldiğim zaman müthiş bir mutluluk gözyaşları vardı. Ve (…)den gelen teyzemler anneannem vardı, babaannem vardı. Bakıyordum bir tarafta (…) bir tarafta (...) konuşuluyor. Bunların beraber olması kadar güzel bir duygu olmadığını gördüm.

İlk ne zaman taş attın?

94- Dediğim gibi o kara gözlerden sonra artık dünya daha başka yöne doğru evriliyordu. Arkadaşlarımızla top oynardık.

Attığım en hırçınca, en sert şekilde attığım top, hani can oyunu vardı, birbirimizi yan etmek için, oyundan atmak için atardık. Ondan sonra artık bir şeyler yaşanmaya başlandı benim olduğum yerde. Bir şeylerin nasıl bana doğru geldiğini hissettim.

Ben ilk başta taş atmadım. Bana doğru gelen şeyler vardı. Gözümü yaşartan. Belki göz yaşarması gerçekte de oluyormuş gibi geldi. Etkinin tepkisi olarak. Sürekli etrafımda hiçbir yeri göremediğim şekilde bulutlar oluşmaya başlamıştı. Ve artık onun tepkisiyle, çocuksu tepkisiyle ben de taş atmaya başladım.

Bunun altında büyük bir toplumsal mesele vardı. Çünkü onlar benim küçük hayallerimi bile elimden alıyorlardı. Masum çocuksu hayallerimi. Arkadaşlarımla top oynamama izin vermiyorlardı. Gece yatmama izin vermiyorlardı. Sürekli bağrış çağırışlar. Ev baskınları. Gecelere kadar sokaklarda barış sloganları atmaları. Artık ailelerin kayıp vermek istememeleri. Bu sloganlar beynimde işlemeye başladı. Artık beynimde bir şeyler uyanmaya başlıyordu. Ve ne yazık ki uyanıyordu diyebilirim.

Ve insanın nerede doğacağı, nerede büyüyeceği, nasıl bir ülkede doğacağı elinde değildir. Doğarsın ve yaşarsın. Belli bir nokta yoktur. Ben bu olaydan sonra taş attım.

Bu olay değildir aslında. Ta en başından beri. 40 yıl önce de 100 yıl önce de taş atılıyordu. Ve ben doğduğumda da ne yazık ki yine taş atılıyordu. Çevremde, ailemde çok güzel zenginlikler oluştu. Kültür zenginlikleri. İki ailenin evlenmesi kadar güzel bir olay yoktur. Buna gitgide engel koyulduğunu gördüm. Annem babam çok farklı zenginlikler, paylaşımlar yaşardı. (…) gideriz, çok güzel doğa, çok güzel su, öğrendim ki kanla boyanmış ve hâlâ kanla boyanıyor. Ve ilk tepkim böyle oldu.

Biz doğduğumuzdan beri taş atmanın farkındaydık. O psikoloji... Onu anlayabilmek, keşke anlamasaydım demek çok ağır bir şeydir. İnsana çok koyuyor.

Mesela ben psikolojikman taş attım. Gerçekte de taş attım. Ve her zaman da taş atıyorum. Çünkü istek doğuyor. Bunu yapmak istiyorum.

93- Ben doğduğumdan bugüne kadar babam, ailem, çevrem, herkes "okuyun" der. Niye yani, sebebi ne diye düşünürdüm. Fakiriz, paramız yok; paramız olsun diye okuyun derlerdi. Mesela oyuncağımız olmazdı, oyuncak almak için para gerekirdi, okuyun zengin olun kendinize oyuncak alın, çocuğunuza oyuncak alın. Sonradan anladım ki "okuyun", "bir şeylerin farkına varın, o farkına vardığınız şeyleri insanlara anlatın" oldu. Onu anladıktan sonra çok duygusal anlar yaşandı. Mesela 2000 yılında Ahmet Kaya öldüğü zaman oturup Roj tv'de yayın izlerdik. Herkes ağlardı ben de ağlardım. Niye ağladığımı bilmezdim ama ailedeki herkes hüngür hüngür ağlıyor. Neden o kadar gözyaşı döktüğümü şimdi anlıyorum. Sonradan anladım ki bu gözyaşı acının, kanın, yaşanmış olan trajedik olayların gözyaşı. Bu gözyaşları bir müddet sonra bilinçlendirmeye başladı insanları.

Bugün aile, bazı şeylerin içinde olunca tepki gösteriyor ya. Ben babama "bunun sebebi sizsiniz" dedim, "bana benliğimi öğreten, bunları yapmam gerektiğini söyleyen sizlersiniz, katlanacaksınız". Bugünlerde benim babamın bana verdiği en büyük şey, dedikleri gibi terbiye, saygıdan önce, bana göre, kendi benliğini, kendi kültürünü öğretmesidir. Ve ben bunu tam anlamıyla çocuğuma öğretemeyeceğim için çok üzgünüm. Ben babama hangi kelimeyi sorsam karşılığını veriyor, teker teker anlatıyor. Kürtçeden tutun da felsefi bütün kelimeler. Belki ben olayın sadece felsefe boyutunda kalacağım; o kadar.

Bu üzüntüden dolayı taş atıyorum. Bu üzüntüden dolayı karşımdakine ne gül verebiliyorum, ne de top verebiliyorum. Bir de artık o oynadığım oyunlar, bilyeler o zevki vermiyor bana. O çocukluğu yaşasaydık, bir Türk çocuğuyla bilye oynasaydık, şu bilinçle daha hırsla oynardım. O bilye oyununu bir özgürlük oyunuymuş gibi nitelendirirdik.

Biz görmeyeceğiz, ben bundan eminim. Dünya ne kadar demokratikleşme yönünde ilerlese de, ben yaşamayacağım. Belki beşinci kuşak yaşar bunu. Kendi kuşağım ve benden sonraki kuşak bunu yaşamayacak. Umutsuzum bu yönden. Ben

yaşamasam da benden sonraki kuşak yaşayacak. Ben bunun ümidiyle taş atıyorum.

94- Bir söz vardır: "İnsanların ümitlerini asla çalmayın, belki de sahip olduğu tek şeydir!" Ama bizim umutlarımız da çalınmaya başlamış. Kafamızdaki düşlerimiz kanlı bir oyuna alet edilmiş gibi geliyor.

Diyarbakır'da oturuyoruz. Bazı şeyleri görebiliyoruz. Bağlar, Suriçi, Ofis, Yenişehir vardır. Ofis'te büyüyen biri, memur ailelerinde müthiş bir zenginlik olabilir. Ve çocuk o babadan doğar. Bağlar'da doğan çocuk onun kadar şanslı değildir. Burada bir adaletsizlik vardır. Oysa herkes der; "hepimiz aynı şekilde büyüyelim, hepimiz aynı şeyleri paylaşalım". Hayattaki en güzel şeydir paylaşmak ve öğretmek. Biz yaşadığımız koşullar gereği üretemiyoruz, paylaşamıyoruz. Birbirimizin acılarını dahi paylaşamayacak noktaya geldik.

93- Ve bilinçle ağlamaya başladığımız zaman, bir annenin on saniyelik bir feryadı bile gözlerimi doldurmaya, beni ağlatmaya yetiyor artık. Benim ağlamak için çok büyük bir sebebe ihtiyacım yok. Sadece "eyvah lawo, eyvah keçamin" dediği zaman beni ağlatmaya yetiyor. Ne olursa olsun, en mutlu an'ımı yaşıyor olsam da. Ben 100 yaşına gelsem de bir anne feryat etse yine ağlayacağım.

Nelerin etki ettiğini ve verdiğiniz tepkileri de anlatıyorsunuz. Mesela ağlamak da bir tepkidir. Sendeki o tepki ne zaman açığa çıkmaya başladı?

91- Ben 8 yıl ilkokul, iki yıl lise okudum. 15 yaşına gelene kadar ben, kendi dilimi konuşamıyordum, hatta ayıp görüyordum. Çünkü sistemin bana kattığı, onun istediği bir kişilikti. Bir Türk'ten bile daha fazla Türkçülüğün propagandasını yapardım. Bir Kürt konuştuğu zaman, ben onlara karşı çıkardım, herkes ortada herkes eşittir, hiçbir şey talep edilmemesi gerekir"i ben de savunurdum.

Ne zaman ki ben asimile olduğumu gördüm, o zaman 15 yaşındaydım verdiğim ilk karar dağa çıkmak oldu. Çok net bir şekilde. Duygusallık denilirse denilsin, bir anlık karar denilirse denilsin. Benim ilk düşündüğüm şey; ben yarın dağa çıkacağım. Çünkü ben asimile olduğumu anlamıştım.

Ondan sonra kendi dilimi, kendi kültürümü anlatan eserler okumaya çalıştım. Araştırmaya çalıştım. Sonuçta kendi özüme dönmeyi bir nebze de olsun başardım.

Ben gözaltındayken hatırlıyorum. 11 kişi yakalandık. Ben 2,5 ay okulumdan uzak tutuldum. Ailem acı çekti. Ailem cezaevine geldiği zaman, beni camın arkasında gördüğü zaman bana dokunamamanın acısını yaşadı. Ve bana şunu dedi, "Sen hırsızlık yapmadın, gasp yapmadın, birinin malına ırzına zarar vermedin" dedi. Ben emniyetteyken diyorlardı ki, "kız mı yok, gidin gasp yapın, gidip hırsızlık yapın. Ama siyasetle uğraşmayın". Niye, çünkü bilinçlenmemizi, araştırmamızı istemiyorlar.

İlk kez mi cezaevine girmiştin?

91- Evet.

Daha önce gözaltına alınmış mıydın?

91- Hayır.

Yaşadıklarını anlatır mısın?

91- Eylemde alındım. Çevik kuvvet yakaladı beni. Kafama vuruyordular. Kafamı kapatmaya çalışıyordum, parmaklarıma vurdu, elimle kapatmaya çalışınca bu sefer ellerime vurdu, kollarımla kapatınca kollarıma vurdu. Artık kendimi koruyacak durumum kalmamıştı. O zaman polis durdu. Ben de insanlık namına mı durdu diye düşündüm. Bir de baktım yorulmuş, soluklanıyormuş meğersem. Yani yorulmasa vurmaya devam edecek. Halbuki kaçacak bir yerim yoktu!

Mesela köyden kente gelen çocuğun köyden gelirken yol çizgilerine bakmasını anlatmıştın, şimdi o çocuk ring arabasında bu defa cezaevine gitti?

91- Çok doğru bir yere değindin. Başka bir yerden başka bir yere çocukken geldik. Çocuktuk. İkinci aşama olarak, kentin başka bir yerine götürülüyoruz.

Ring aracının içi beş bölmedir. Her bölme küçük kutu şeklindedir. 8 kişi bizi sıkıştırdılar oraya. 2,5 aydır dışarıyı görmemiştim. Ben pencereden dışarıya bakıyordum. İnsanlara bakıyorum, ağaçlara, kuşlara bakıyordum, oradaki dükkânlara bakıyordum, arabalara bakıyordum.

Bilmiyorum. İnsanlar o ringde, bir ülkenin geleceğinin taşındığının farkındalar mı acaba? O kadar doğal karşılıyorlar ki gençlerin tutuklanmasını… Beşinci bir element olarak ekleyebiliriz. Su, toprak, hava, ateş olmuşken; beşincisi de bu olmuş (duyarsızlık). Beşincisi yaşam olması, insan olması gerekirken artık insanlar doğal karşılıyor. Cenazeler gelmediği zaman insanlar şaşırıyor. Normalde birisi öldüğü, tutuklandığı zaman şaşırması gerekirken, bunlar olmadığı zaman şaşıracak halde. Yani bir halkın psikolojisi bu denli altüst edilmiş durumda.

Yakalandığında tutuklanacağını düşünüyor muydun?

91- Hayır düşünmüyordum. Polislere de dedim, "Benim bir şeyim olmadığını biliyorsunuz. Beni bırakırsınız herhalde. Okulum var. Okumak istiyorum sonuçta. Ailemi de mağdur etmek istemiyorum." Ama öyle olmadı. Benim için büyük bir hayalkırıklığıydı.

Yaşamım boyunca planlarım vardı. Üniversiteyi okuyacaktım, akademik kariyer yapacaktım, kitaplar yazacaktım, insanlığa topluma faydalı olacaktım. Yaptığım bütün planlar altüst oldu. Her şeyi sil baştan yeniden kurmak zorunda kaldım.

30 yıl önce de taş atılıyordu, 30 yıl sonra da atılıyor. Bunu sormak gerekiyor, bir 30 yıl sonra daha taş atılacak mı? 30 yıl sonra da mı insanlar birbirini öldürecekler? Gerçekten de artık savaşların bitmesini, ağıtların sonlanmasını, eşit bir şekilde barış yollu

kardeşçe yaşam istiyoruz. Biz bugün gerçekten de yaşamamamız gereken şeyleri yaşadık, tatmamamız gereken acıları tattık.

Televizyonda izlemiştim. Filistinli çocuklar İsrail'e taş atardı. Nedense, o zaman da şimdi de basın olsun, devletin her katındakiler, şunu derdi: "kahraman Filistin çocukları yine taş attı". Buradaki çocuklar taş attığı zaman "falanca örgütün kandırdığı çocuklar yine sahnede, ya da çocukları öne attı". Şimdi burada bir çifte standart yok mu?

93- Dünyanın hiçbir ülkesinde zorla mutluyum dedirtilmez, sadece burada dedirtilir.

91- Edebi yönüm de var mesela, çok duygusal davrandım mesela. Tutuklandığım zaman mesela, yağmur yağıyordu. İşte 11 arkadaş gidiyoruz. Ofis'in önünden geçtik. Bir dönem ben orada çalışıyordum, maddi kazanç elde etmek için. Oradaki insanlara bakıyorum. İşte dün onlara çay götürmüşsün, dün biriyle tanışmışsın, dün ben burada oturuyordum, dün burada arkadaşınla oturmuşsun, dün burada alışveriş yapmışsın, dün burada biriyle kavga etmişsin… Yani bilmiyorum, geçmişi görüyordum orada.

Ondan sonra yağmur yağıyordu. Ben yağmuru çok severim. Ben dışarı çıkıp ıslanmak, yağmurda koşmak istiyordum ama yapamıyordum. Ellerim kelepçeli, yanımda bir polis vardı.

Cezaevine gittim. Müşahade diye bir odası var, ilk gün orada, yerler pis, tuvalet açık, cam kırık üşüyorduk, bir ufak battaniye vermişlerdi. Sırtımızı birbirimize dayayıp ısındık.

Hiçbir şeyin farkında olmadan, bir şey yapmamışken cezaevindeydik artık. 2,5 aylık süre zarfında çıktım. Hani orası kendimi de biraz eleştirdiğim bir yer oldu. Ben bile içinde olmama rağmen, burada böyle insanlar olduğunun farkında değildim. Evet, birileri bizim için orada yatıyor ama ne olduğunun farkında değildik. Artık sıradanlaşmış gibiydi. Mesela 18 yıl yatan insanlarla tanıştım, yaşamı bizden daha çok seviyorlar, bizden daha çok bir şeyler üretme hevesi içindeler, bize bir şeyler vermeye çalışıyorlar. Birçok güzel anılarım oldu ama her zaman dört duvar arasında, tel örgüler arasında.

Sadece bir güneşim ve gökyüzüm vardı, bir de hava. Geriye kalan her şey betondu. Toprak yoktu. Ben topraksız yaşayamam, çok severim. Uzanabileceğim, koşabileceğim bir toprak yoktu. Her taraf beton, demir. Düşünsenize sizin üşümeniz, hasta olmanız için yaratılmış gibi. Kışın tam soğuk, yazın ise tam sıcak.

2,5 ay sonra mahkemeye çıktık. 50 kişiydik. Hiçbir cam açık değil, hava alabileceğimiz yer yok, kelepçeleri çıkarmıyorlar. Yemek yemek istiyorsun, sigara sarmak istiyorsun ellerin kelepçeli. Sonra mahkemeye çıktık.

Senin de bir gözaltı sürecin vardı…

94- Benim gözaltı sürecim sabah ev baskınıyla olmuştu. Demin de anlattım, bana aktarılan travmayı kendim de yaşamış oldum. Sabaha karşı güzel rüyalar görürken, bir anda kapının çok sert çarpıldığını duydum. O an yerimden sıçradım. Büyük bir şaşkınlık, kaygı, korku içinde. Babam kapıyı açıyor. Ev aramasıydı falan… Korku, kaygılar içinde. Anneme bakıyorum, onda müthiş bir üzüntü, kardeşim yine öyle, babam yine öyle. Babam bana sürekli "Bir şey olmaz, korkma, bir şey yok" gibi telkinlerde bulunarak, içindeki kaygıyı bir nevi dökerek ifade etmeye çalışıyordu. Ev aramasından sonra kapıda annem ve babamla vedalaşıyordum. Babam benim yanımda ağlamaz, ağlamadı. Ama annem ağlıyordu. Önümü döndüğümde gülen birini gördüm. En çok zoruma giden bu oldu. Benim annem ağlarken başka birinin anneme bakıp gülmesiydi.

İşte arabaya bindirdiler. El salladım, kardeşime, anneme, babama. İşte arkadaş da bahsetti, her zaman geçtiğiniz yollardan farklı bir şekilde geçiyorsunuz.

Savcı ifademi alacaktı ama öyle olmadı tabii. Çocuk şubeye götürülür normalde, beni götürmediler. Terörle mücadele vs. orada kanuna aykırı bir sorguya aldılar. Kendi kanunlarını çiğnemeleri de garip bir durum. Şuna buna küfür at, şuna buna yalan at diye kurtulman için bunları yapacaksın falan… bazı şeylere göre çocuksunuz, ama orada bırakın çocuk, insan gibi davranmıyorlar. 6-7

saat sorgu devam etti. Avukatım yok, hiçbir şeyim yok. Sadece siz ve onlarsınız.

Ondan sonra çocuk şube. Oradaki polisler… Sana bakınca küfretmiş gibi. Hırsızlıktan yakalananlar falan onların arasına atıyorlar. Nezarethanede yalnızdım. Sabah 5-5 buçuk gibi uyandırıyorlar.

Evden götürürlerken, o sırada annem bana yemek vermek istemişti. İzin vermediler. Sorguyu da ayakta geçirdim, bir şey söylemiyorum diye. 10-12 saat ayaktaydım, hiçbir şey yememiştim, onu düşünecek durumda da değildim. Sadece kaygı ve korkularım vardı. Ondan sonra babam geldi, "nasılsın iyi misin?" "İyiyim" dedim ama aslında iyi değildim. Bana yemek getirmişti. Yiyemedim tabii. Ne kadar aç, yorgun olmama rağmen yiyemedim.

Sonra birkaç kişi daha yanıma verdiler. Sonra battaniye verdiler. Yatamıyorsun. Zaten yatma gibi bir olanağın yok, battaniyeler pis kokuyor. Sert bir plastiğin üzerindesin. Zaten kıştı. Genellikle kimse yatamıyordu. Gece yorgun düştüğün zaman, oturmaktan yoruluyorsun ya öyle yatabiliyorsun. Seni o zaman bile yatırmıyorlar. İlginçtir, gece 2-3 gibi gelirler, parmak izi, fotoğraf için. Gündüz yapabilecekleri halde... Senin düşlerini baltalamak adına…

Arkadaşlarına karşı tedirgin olursun, okula gittiler mi, bunun gibi kaygılar yaşıyorsun tabii. Ondan sonra ek gözaltılar. Gözaltı süresi bitiyor. Büyük bir umutla. Buradan çıkmak istiyorsun, cezaevi de olsa, ne olsa çıkmak istiyorsun.

Dört gün gözaltında kaldım. Normalde, arkadaş iki gün kalmıştı. İki gün sonra ya cezaevine ya dışarı çıkacağım diye umuyordum. Bu işte bende büyük bir umutsuzluğa yol açtı. Dört gün tuttuklarına göre bir şey vardı. Bütün çevrem, ailem, arkadaşlarım vesaire perişan olmuş oldu.

Beni o halde savcının karşısına çıkardılar. Kalleşçe iddialar diyebileceğimiz şeyler var. "Savcılığa çıkmadan önce ben sana bir tane sigara vereyim. Burada kimse yok. Sen bana bir şey söyle. Kimse duymaz. Sorun olmaz" gibi çirkin teklifler de oldu.

Kafana soğuk su döküyorlar. Ayakta bekletme, küfretme. Çapraz sorgu vs. "Annen o kadar ağlıyordu, bir şey söyle seni hemen çıkaracağız, annene yazık değil mi?" vs.

Savcının karşısına çıkınca bir tedirginlik oluyor. "Baban gelmiş, annen gelmiş seni bekliyorlar aşağıda." Buradan çıkmalıyım diyorsun, onları düşünerek.

Savcının karşısına çıktığın zaman, polislerden daha farklı bir göz gördüm. Sanki bin tane terörle mücadele polisi birleşmiş bir tane savcı olmuş gibi bir durum var. Anlatıyor sen bunları şunları yapmışsın vs. "Hayır" diyorum, "sözümü kesme" diye bağırıyor.

Tabii çıktığın zaman. Ailem vardı. Onları görüyorsun ama her şeyden önce aklından şey geçiyor, arkadaşın gözaltındayken o adliyeye gitmiştim ve çıkmıştım. Şimdi farklı bir şekilde girip çıkmışım.

Bir insanın bir insana yapmayacağı şeyler yapılıyor. Ben bunu babamdan, ailemin değişik çevrelerinden de biliyordum zaten.

Aileni düşünüyor muydun?

94- Babam yaşadığı şeyler gereği bir şeyler görmüştür. Vedat Aydın dönemini, köylerin yakılmasını yaşamıştır. Ama ona rağmen sonuçta ben evladıyım, ciğeriyim. Mesela annem bana anlattı. Sen gittiğin zaman odaya girince baban hemen içeri gitti dedi. Evlat duygusu bambaşka oluyor. Benim babam normalde erken kalkmaz, erken kalkmaktan nefret eder. Çocuk şubede, gelin oğlunuza kahvaltı getirin demişler. Hemen erkenden kalktı geldi, bu da beni gerçekten mutlu etti.

Sonra çıktım. Ben eve gittiğim zaman annem beni görür görmez ağladı, sevindi. O zaman ister istemez benim de gözümden yaşlar aktı. Onu korkuttum, kaygılandırdım diye bunlar geçti aklımdan. Hemen anneme dedim, "güzel bir yemek yap da sıcak bir yemek yiyelim." Normalde ben hazır şeyler yemeyi çok severim. Bu fast-food dediğimiz şeyleri. Ama orada nefret etmiş oldum. Bu da aslında bir kazanımdır (gülüyor).

Sen arkadaşın cezaevindeyken görüşlere de gidiyordun galiba?

94- İğrenç bir durum gerçekten. Can yoldaşınız dediğiniz arkadaş tutuklu. Arada cam var, parmaklıklar var. Sesini telefondan duyabiliyorsun.

Ben de erken kalkan biri değildim. Ama ilk görüşe gideceğimde heyecandan gece yatamadım. Arkadaşımı uzun süre sonra göreceğim. Ben koklamayı, sarılmayı, selamlaşmayı planlıyordum ama olmadı. Nasılsın, gerçekten iyi misin diye soramadım, aradaki duvarla bir şekilde ortadan kaldırılmaya çalışılıyor.

Bizim ülkemizi dörde bölmüşlerdir ama en önemlisi bizim beyinlerimize, duygularımıza parmaklıklar atmışlardır. Vedat Türkali'nin bir kitabında vardı. Fransa'da burjuvalar avlanmaya giderler, o avlanma sırasında kuşları vuramazlar, yeteneksizlikten dolayı. Avlanma sezonu gelmeden önce kuşların yaşadığı yerlere parmaklıklar sererler. Sezon gelince onu kaldırırlar. Ama kuşlar alıştığı için uçamazlar, kaçamazlar. Onlar da vururlar. Bizim beyinlerimize de öyle aynısını yapıyorlar.

Bir yaşayan vardır, ancak yaşayanın yanındakinin yaşadıkları da ağırdır. Dışarıda olup da yaşamak nasıldı?

93- İlk başta arkadaş tutuklandığı zaman, onunla en son görüştüğümüz zaman aklıma gelmişti. Yılbaşı yaklaşıyordu, bir iki ay vardı, yürüyorduk beraber. Eğer kar yağarsa, biz bir yerlerde oturup konyak içecektik (gülüyor). Bunun hayalini kuruyorduk.

Okey oynadığın an bile seni duygulandırmaya yetiyor. Zaten ilk defa öyle yakınımdan biri gözaltına alınıp tutuklanmıştı. Çok ağır gelmişti. Ne kadar çaresiz olduğumu gördüm o zaman. Onunla görüşememe, onunla yaşayamama, duyguları paylaşamama... İçeride yaşadığı anı kucaklayamamanın acısını anlattı. Sen o anı yaşamak istiyorsun onunla beraber. O acıyı hissetmek istiyorsun. Ama ona sorsan asla der. Ve hiç yaşamamı istemez. Ama sen istiyorsun.

Ve dışarıdasın. İnsanlara bakıyorsun. Kimsenin umurunda değil. Ve bu çok ağrına gidiyor insanın. İnsanları boğasın geliyor. Benim

arkadaşlarım içeride ve insanlar rahat rahat dolaşabiliyor, gülebiliyor, eğlenebiliyor. Bu çok zoruma gidiyordu. Bu çok ağırdı gerçekten.

Ailenin anlattığı bazı şeyler vardı ya, onları yaşıyorsun sen de artık. Anlatmak kolaydır ama yaşamak çok zordur.

Babam anlatıyordu, "oğlum bizim arkadaşlarımız öldü". O kadar acı veriyor ki insana! Öldü yani! Bu kadar kolay yani! Öldüler. Bir dünya yok oldu. Ergenlik dönemindeki bir genç ailesinden çok arkadaşlarını kendisine daha yakın görür, ve o paylaştığı kişiler yüksek duvarlar arkasında kara gözlerle ona bakıyorlar, aslında sana da bakıyorlar. Düşünüyorsun düşünüyorsun; onu görmek aradaki camı yıkmak istiyorsun, duvarı yıkıp geçmek, onunla ne paylaştığını öğrenmek istiyorsun.

(…) eğer bırakılmasaydı ve hemen röportaj olsaydı, ilk defa burada söyleyecektim. Bu kadar acı bir şeydir. Röportaj yapan muhabirle en yakın arkadaşı aynı ortamda bunları dinliyor ve o arkadaşın yapabileceği hiçbir şey yok.

Arkadaş gözaltında alındığında da o gün normal işte okula gitmiştik. (…) gelmedi okula. Okula gitmediğimiz günler aynıdır, kaçtığımız günler aynıdır. Arar der ki "yarın okula gitmeyelim, okeye gidelim, arkadaşlarla görüşelim, internete falan". Gelmeyince, uykuda kaldığını ya da gelmek istemediğini düşündüm.

O gün bir kız arkadaş ile ikimiz okula gittik. Ben sabah enerjik, neşeli olurum. Yine neşeliydim. Onların yüzünde bir ağırlık. İşte o gün de şarkı söylüyorum, bir anda o soğukluğu tenimde hissettim. Bana şunu söylediler (…) gözaltına alınmış. Düşünsenize, o an güzel bir şarkı söylüyorsun ve o şarkı bir anda kesiliyor derin bir sessizlik içinde. Ve daha birinin acısı tazeyken, diğeri... En yakınındaki insanlar. Gözlerim doldu. Ağlamamak için kendimi zor tuttum. Arkadaşlarını ağlattık dememeleri için ağlamadım, asla ağlamadım da. Gözlerim doldu o kadar, insanlık halidir derler ya, kendiliğinden bir şeyler geldi. O an böyle nasıl diyeyim, sanki yıkılmıştım o an. İki defa insan üst üste yıkılır mı diye düşündüm. Neyse eve geldik. Arkadaşlar mesajlaşıyor, ben kimseyle konuşmak istemiyorum. İçeriye oturmuşum. Çok ağırdı gerçekten. Kimseyle

de bu ilişki içinde kalmak istemiyorum. Ailem soruyor bir şey yaptın mı diye, o yapmışsa sen de yapmışsındır. Hayır diyorum, biz bir şey yapmadık.

Bir sonraki gün yine okula gittim. Tabii şarkı bile söylemiyorum, o derece olmuşum. Benim moralim bozuk olduğunda şarkı söylemem.

Ertesi gün okula gitmişim, arkadaşlar da anlamış, herkes anladı. Ben derin bir boşluktayım zaten. O okuldaki bir hafta, yıkıntının bir eseri gibiydi. 4 günlük gözaltı ve 2,5 aylık tutukluluk benim için yıllar gibi geçti.

(…) bırakıldı. O, oradayken ben bir dahaki yılbaşına yapacağız onu dedim. Bir eksiğim var diyorsun. Onun da mahkemesi olduğu günü sabırsızlıkla bekliyorum. Bırakıldı haberi geldi. Yine bir sevinç.

Hemen evlerine gittik. Merdivenleri ikişer üçer çıkıyorum ki bir an önce kucaklaşmak istiyorum. O anları yaşamak, o toplum sanki özgürleşmiş gibi geldi. O acı çeken insanlar özgür olmuş gibi geldi. Sanki bütün tutsaklar çıkmış gibi geldi. O derece mutlu oldum. İkisi bir arada böyle.

Yan yanayız.

Ben (...) isminin nereden geldiğini biliyorum. (...) gözaltına alındığında, öyle duygular yaşadım ki acaba babasının yaşadığı şeyleri ben de mi yaşayacağım, diye. Acaba benim çocuğumun adı da (…) olacak mı, ya da (…) olacak mı? Onlara her baktığımda onlar aklıma gelecek mi? Öyle felaket bir şey. Ama yıkılmayacağım. Her zaman da ömrümüzün yettiği kadar, yaşamımıza Allah ne kadar süre tanıdıysa o kadar yaşayacağım. Çocuklarıma da anlatacağım. Eğer bunu yapabilirsem ne mutlu bana, bize.

Bu sürecin size kazandırdığı, kaybettirdiği neler var sizce?

93- Kaybettirdiği bana göre bir şey yok. Ne vardır kaybettirdiği; o gün kaybedeceğim bir kelime, onu öğrenmemişimdir. Ama kazandırdığı çok şey olmuştur. Daha çok bilinçlenme ve bilinçlendirmeye yönelmek ve hayatın ne kadar basit olduğunu anlamak,

bir şeyler kazandırdı bize. İdeolojik ve insan olarak, o hayata insan olarak bakma yönünden çok şey kazandırdı. Bir yağmuru bile kucaklamanın ne kadar değerli olduğunu o zaman anlamışızdır. Babalarımız derdi "gözaltına alınırsan böyle böyle", ve biz "böyle böyle"leri yaşadık. Bir daha yaşamamak ve yaşatılmaması için elimizden ne gelirse yapacağız. Bu yönde de çok hayallerimiz var. O hayaller devam ediyor olacak.

Bence kazandırdığı çok şey var. Anlatmakla bitmez bence.

94- Kazandıklarım kaybettiklerimden daha fazla oldu. Böyle de olması gerekiyordu. En başta şunu öğrendim teori ve pratik apayrı şeyler. Bir şeyi duymak, öğrenmek ve yaşamak çok çok farklı şeyler.

Resmî olarak çocuk görünebilirim, ama artık çocuk olmadığıma inanıyorum. Çocuk olan biri annesi ve babasının koruması altında olur, ama beni evden aldıkları zaman, ne annem ne babam bir şey yapabildi. Yalnız karanlık bir yerde kalmayı öğrenebildim. Yalnızlığın ne olduğunu anlayabildim. Tanımadığın insanlar, farklı boyutlarda insanlar. O sorgudaki durumdan çok farklı görünüyor, on metre yirmi metre gibi görünüyor boyları. Daha büyük korkuların olduğunu anladım. Arkadaşlarımın ne kadar değerli olduğunu anladım. Yalnız kalmayı öğrenebildim.

Beni öldürmeyen acı büyütür, geliştirir. Öyle oldu. Acıyı bir nebze olsun tanıyabildim. Hep çevremde görmüştüm. Babam küçükken böyle olmuştu, akrabalarımdır, hep anlatırlardı. Bunları dinlerdim, öğrenmeye çalışırdım ama yaşadım. Duyguları derinlemesine yaşamayı öğendim. Sadece önceden ve sonradan olaya baktığımız zaman hayatı yüzeysel olarak görürdüm. Ama öyle olmadığını gördüm. Bir duygunun ne anlama geldiğini; kardeş, arkadaş, dost sevgisinin ne olduğunu gördüm. Daha iyi anladım.

O oda sana şöyle geliyor: "Ben dünyadan uzağım. Uzay içinde karanlık olmasa bile uzay içinde boşluk var ve o odada yalnız benim. Ve benim için görevlendirilmiş, bana azap çektirmek için görevlendirilmiş, copla demirlere vurmak için görevlendirilmiş insanlar var". İşte bazen üst katta, sanki top oynuyorlar ki o sesler geliyor, yatamayacağım derecede ses geliyordu. Bir de farklı tek-

nikleri var, yan odadan, sorgu odasından bağırma çağırma sesleri geliyor. Aslında o kaset, teyp. Sana soruyor, "o sesleri duyuyor musun, birazdan senden de o sesler çıkacak". Hani Pardon filmi vardır, bana şunu söyledi, "bilmiyorum tanımıyorum" deyince, baktı "birazdan sana da pardon olacak". O tür şeyler de vardı.

Bunların hepsi kazançtı. Normalde benim düşmanım değiller. Ama bana kendilerini öyle gösterdiler. Aileme, halkıma o tür şeyleri yapan insanlara artık 'düşman' diyorum. Çünkü ızdırap çektiriyorlar. Onları daha iyi tanıdım. Düşmanı daha iyi tanıdım diyebilirim. İnsanları, kendimi daha iyi tanıdım diyebilirim.

Beni ayakta tutan; içimde müthiş bir güneş doğan aydınlıktı. O karanlıkta benim gizli güneşlerim, aşklarım, sevgilerim vardı. Ve o odanın karanlık olmadığını gördüm. En küçük şeylerden ne kadar büyük şeyler yaratabileceğimi öğrenmiş oldum. Üretmenin, paylaşmanın ne anlama geldiğini anladım.

Oraya aynı suçtan gelen insanlar vardı. Bazen onların aileleri onlara yemek getiremeyecek kadar yoksuldular. Ben onlarla yemeğimi paylaştığımda ne kadar güzel bir duygu olduğunu orada anladım.

Kaybettiklerim içinde, dört gün boyunca stresliydim. Kaybettiğim; hayatımın dört gün stresli olmasıydı.

Bir de bazen rüyalar, kabuslar görürsün. Çıktıktan sonra bu oluyor insana. Tekrar oraya gitme korkusu geliyor insana, tekrar tutsak olma duygusu, korkusu… Dışarı çıktığımda, şüphelenirdim bu sivil polis midir, diye. Aslında saçmasapan olan ama koşullardan dolayı oluşan bir psikoloji vardı. Bu yine de devam ediyor. Ama az olarak. Şizofreni gibi olur ya, çok çok çok çok basit hali bir şekilde.

Ama artık umursamıyorum. Akıl Oyunları vardı, orada John Nash vardı, "Umursamıyorum" derdi. Benim de öyleydi.

Hayatta gelen acıları içimde biriktirmiyorum. Önemsiz olduğunu ve benim gelişimim için bana yardımcı olabileceğini biliyorum. Kazandıklarım müthiş, kaybettiklerim küçük, beni büyüten şeyler.

91- Ben hayatım boyunca Diyarbakır'dan çıkmadım. En son 4 yıl önce kar görmüştüm. Dört yıl boyunca kar'ı bekledim. Bekliyorsun, bir şey bekliyorsun, ocak ayını, şubat ayını bekliyorsun. 2010'da kar yağdı. Ama çıkıp dışarı havalandırmaya, onun senin saçlarında beyaz bir örtü oluşturamamasının acısını insan yaşıyor. Pencereden kar yağıyordu. Sanki yeniden doğmuş gibi oldum. Herkes şaşırdı. Herkes kitabını gazetesini bırakıp bana baktı. O kadar çocukça, o kadar saf bir duyguydu ki! Demir parmaklık var, kapı kilitli. Onu kucaklayamıyorsun.

94- kar yağdığında onu düşünmüştüm ben de. Her taraf beyaz örtüyle sarılıyor. Baksana sanki kar dünyadaki bütün pislikleri örtme adına yağıyor. O anda arkadaşım aklıma geldi.

93- Ben de o olmayan günü bir an düşündüm. Gerçekten kar yağıyor ama biz bir arada değiliz. O kadar ağır bir şeydi ki bir arada olmamak. O kucaklayamadı, ben kucakladım. Ve onun kadar acı hissettim. Eminim ki hayatımın geri kalanında kar yağdığı zaman aklıma bugünler gelecek.

91- Şunu çok önemle gözlemledim. Biz çocuktuk, benim halamın çocukları, amcamın çocukları vardı, dayılarımın çocukları, teyzelerimin çocukları. Biz bir kuşaktık, çocuktuk. Biz büyüdük. Ben içeri düştüm. Haberler geliyor, bir hafta halamın, bir hafta amcamın bir çocuğu olmuş. Oturup düşünüyorum. Bizim on yıl önce yaşadığımız duyguları, yarın onlar yaşayacak. Bizim yaşadığımız şeylere bak, yine yaşanacak şeylere bak. 17-18 yaşına gelince, onlar da alınacak.

Orada gerçekten de daha önce yapmak isteyip de yapmadığım şeyleri yapmadığım için çok pişman oldum. Bir bebekle oynamalıydım, kardeşlerimle oynayabilmeliydim, anneme vakit ayırabilmeliydim, ailemi tanıyabilmeliydim, arkadaşlarımı geliştirebilmeliydim. Çevremi değiştirmekten önce, ben kendimi değiştirmekten başlamalıyım işe. Kaldı ki ben en son yapmam gereken şeyi en başta yapmıştım.

Bir artısı da, içeride insan istese de istemese de bir olgunluk kazanıyor. Ben artık 18 yaşındaki bir insanın düşündüğü şeyleri

düşünmüyorum. Ben şu anda 100 yaşındaki insanın düşündüğü şeyleri, hissettiği şeyleri yaşıyorum. Fiziksel olarak 18 yaşında olabiliriz ama sosyolojik olarak 100 yaşındayız. Yaşadığımız her acı, bize eklenerek olgunlaştırıyor, büyütüyor.

Mesela içeride yapılacak şeyler bellidir. Gazetesi, tartışması… Ben dışarıda okumadığım kitapların hepsini içeride okudum. Zamanın her dakikasını değerlendiriyordum.

Şunu da söyleyeyim. Kendimi yaratmanın formülünü ben orada öğrendim. Oradan almış olduğum formülü yaşamıma ben uygulayacağım. Yaşamı bütün yönleriyle görmeme neden olmuştur.

Bir filozof var Adorno diye. 70 yaşına geliyor, bir cümle kuruyor "yanlış hayat doğru yaşanmaz". O güne kadar yazmış olduğu bütün kitapları yakıyor, zoruna gidiyor, çıldırarak ölüyor. Ben de içeride öyle dedim, "Ben 18 yıl boşuna yaşamışım". Önemli olan 18 yaşından sonrasını dolu geçirmektir, her dakikasını her saniyesini güzelliklerle geçirmektir. En azından ben kendimi Adorno'dan daha şanslı görüyorum. O 70 yaşında anladı. Belki çok şey yapabilirdi, yapamadan öldü ama ben yapacağım.

Cezaevinde insanların uğraşı alanı olur. Ben orada düşüncelerimin ve duygularımın gerçekten demir parmaklıkları delecek, yırtacak denli güçlü olduğunu anladım. Düşünsel duygusal anlamda beni asla tutsak edemediler, edemeyecekler de.

Ben daha önceden düşünmeyi bilmezdim. Ben düşünmeyi öğrendim. Daha doğrusu ben öğrenmeyi öğrendim ya! Nasıl öğrenmem gerektiğini, kendimi nasıl geliştirmem gerektiğini bilmiyordum. Şimdi biliyorum. Kendimle uğraşmaya başladım içeride, kendimle hâlâ uğraşıyorum. Taa ki kişiliğimi özgürleştirene kadar, kendimle uğraşacağım.

Aile anlamında sadece kaybım olmuştur. Ailem iki buçuk ay üzülmüştür. Bayağı bir şok etkisi oldu onlara da. Ama benim açımdan olumlu olmuştur. Zaten yakalanmam her şeyi sil baştan yapmama neden oldu. Bu moralimi bozmadı. Orada ayakta durmaya çalıştım.

Okula devam edebiliyor musun?

Evet.

Sınavlar?

Evet. İyi geçiyor. Derse giren biri 30 alıyor. Ben 90 aldım.

Gelecekten ne bekliyorsunuz? Ne olmak istiyorsunuz?

94- Geleceğe dair çok umutluyum, umutsuz değilim, beni umutsuz yapamadılar. Bir üniversite okumak istiyorum. Psikoloji veya uluslararası ilişkiler. İstanbul veya Ankara'da. İyi bir üniversite bitirip, dünyayı gezmeyi planlıyorum. Kültürleri, insanları, inanışları tanımayı. Sonra ülkeme gelip bölünmüş olan dört tarafına gidip oradaki insanları tanımayı planlıyorum. Ondan sonra film düşüncem var, kitap yazma, tiyatro vs.

Sanatın en büyük ürünü insandır. Ben de insana dair bütün her şeyi yapmayı planlıyorum. İnsanlık namına. Yaşamını klasik bir şekilde değil de, düzen içinde bozulmuş bir şekilde değil de topluma insanlara hizmet ederek geçirmeyi planlıyorum. Artık ne zaman öleceğim sorun değildir. Geç ölmek erken ölmek sorun değildir.

Son olarak bir şeyi çok iyi anladım. Bahar gelir. Çiçekler doğar. Çiçekleri köklerinden sökersiniz, öldürebilirsiniz ama çiçekler yeniden doğar; o yüzden baharı öldürmek mümkün değildir. Çiçekler ölür ama baharlar ölmez!

93- Küçüklükten beri doktor veya öğretmen olmak istedim. Bir de mühendislik ağır basıyor şu anda hayatımda. Doktor olmak hastalarımı, Kürtçe tedavi edebilmek, onlara hayvan muamelesi değil de insanmış gibi tedavi edebilmek, onlara insan olmanın ne kadar büyük bir şey olduğunu gösterebilmek için, o hastalığı unutturmak için.

Mühendisliği ise sağlam binalar yapmak, o yıkıntı viraneliği halkımızın bir daha görmemesi için düşünüyorum. Bir sürü alan var, o alanlara kaymak istiyorum. Eksik olduğum her alanda bir

düşüncem birikimim olsun istiyorum. Elimde olsa bütün üniversiteleri okur, bütün bilimleri araştırırım. Bunları başarabilirsem ne mutlu bana. Ne mutlu halkıma!

91- Üniversitede sosyoloji bölümü okuyup, araştırmalar yapmak, buradaki acıları, yıkıntıları gözlemlemek... Benim amacım ileride bir kitap yazmak, şiir olur, roman olur. Şiir de roman da birer araçtır. Asıl amaç oradaki toplumun seslerini, çığlıklarını duyurabilmektir.

Ağzımızda bir şey eksik olmaz, o da umut türküsüdür. Asla eksik olmayacaktır, umudunu yitirmiş insan onurunu yitirmiş insandır. Onurunu yitirmiş insan, her şeyini yitirmiş insandır. Onun gibi insanlar olmak istemem. Olmayacağım da. Bu toplumların sesini bütün dünyaya duyuracağım.

Amacım yeni bir edebiyat akımı yaratmaktır. Çünkü edebiyata baktığımız zaman her türlü alan yeterince kirlenmiştir. Buna karşı geliştireceğimiz hiçbir alternatifimiz kalmamış. Herkes bir alan tutmuş. Ben de edebiyat alanından tutacağım. O alandan yaşamla mücadeleme devam edeceğim. Sanatı, insanları yok etmenin aracı olmaktan çıkarıp, insanların işine yarayan bir araç olmasını istiyorum. Şu anki uğraşım bu, gücüm de var.

93- Ben bir şey diyeceğim. Hayal ettiğim umutlara karşı kurduğum bir cümle:

"Sana gelebilir miyim bilmiyorum ama, Kabe'ye yürüyen bir karınca misali hiç yoktan yolunda ölürüm."

Onlara gidebilir miyiz bilmiyoruz ama hiç yoktan Kabe'ye giden bir karınca misali yolunda ölürüz. O umutla yaşıyoruz. Bu röportajda hep acıları dindirmek amaçlı konuştuk. Artık acılar bitsin diye. Ben (...) gözaltından çıktıktan sonra ona söyledim ama (…)a bir uzun hava söylemek istiyorum.

Böyle acılarla dolu bir röportaj oldu, bari güzel bir son olsun!

Bu ağıtta bu sefer umut vardı, hüzne karışmış…

Hâlâ beraberler… Farklı illerde üniversite sıralarında olsalar da, en güzel ortak sözlerini yine kendi hayatlarında söylüyorlar… Nice yılbaşı kutlamalarına, nice güzel haberler ekleme gayreti içinde...

"KATLEDİLEN İNSANLARIN İSİMLERİYLE YAŞIYORUZ"

O'nunla, benim için de onun için de hâlâ içimizde yanan bir ateş olan yerde buluştuk. Fiskaya'da, Dicle Nehrinin kıyısında, 15 Şubat 2010'da bir arkadaşı bedenini ateşe vermişti: Mustafa Malçok. Mustafa'nın kendini yaktığı yerde, arkadaşlarının ağaçlarla ve taşlarla süslediği o yerde; buz gibi bir havada buluştuk. Titrerken, içimiz yanıyordu. Çok ilginçti, ses kayıt cihazı hem nehrin sesini, hem de bir ateşin hışırtısını kaydetmişti, O'nun sözlerinin arkasında… Ne yalan söyleyeyim, en zor görüşmeydi… O, Mazlum'un da arkadaşıydı: Çocukken taş atmış, gazeteciyken gerilla olmuş ve gerillayken ele geçmemek için el bombasını patlatmış Mazlum Erenci'nin. Katledilen akrabalarının hatıralarıyla, resimleriyle, ismiyle büyümüştü ve bugün de değişen bir şey yoktu, içinde büyüttüğü duygu ve düşüncelerinin dışında… Öfkesine Türkçe kelime bulamadığında küfretti… Yaşadıklarına karşı anlatacak bir şey bulamadığında sustu…

Kaç doğumlusun?
1993.

Nerede doğdun?
… (ilçe) merkez.

Kaç yılına kadar oradaydın?
94.

Nereye gittiniz ondan sonra?
Diyarbakır'a.
Neden?

O dönem …'un jandarma karakol komutanı vardı, … diye biri. İşte o dönem babam gözaltına alındı. Dört gün falan gözaltında kaldı. Komutan da takmıştı ona, ya buraya gelecekti ya da ölecekti. O da buraya geldi. Geldikten sonra bizi aldırdı.

O zamandan beri Diyarbakır'daydınız...

Evet. Köyümüz de var. Köy kalmadı. Boşaltıldı. Ama sadece bir ev yandı, o da bizim ev. Roketlerle, havanlarla evi havaya uçurdular. Can kaybı da olabilirdi ama sadece evi yaktılar.

Orada neyle geçiniyordunuz?

Tarla marla, köy işleri. Buraya gelince, önce kahvede falan çalıştı babam, sonra bir iş kurdu, hâlâ o iş devam ediyor.

Okula başladın…

Okula başladık ama zor. Okula başlayıncaya kadar Türkçe bilmiyordum. "Ali ata baksın" da, "Emel süt içsin", çok iş! İşte Türkçeyi sökene kadar ikinci sınıfa geçtik. İkinci sınıfta çat pat Türkçeyle o şekilde geçti.

…

Farkındalık yoktu. Hiçbir şeyin farkında değildim, çoğu şeyi hatırlamıyorum. Hatırladığım, en çok zorlayan Türkçe Kürtçe meselesiydi. Onun dışında ilçe merkezindeydi o bir iki yıllık süre. Ondan sonra burada büyüdüm. Dil hariç pek zorluk olmadı. Maddi zorluklar oldu tabi, onların farkında değildim. Baba uğraşıyordu onlarla.

Peki o dönem, nasıl bir ruh halin vardı? Kızıyor muydun, yoksa utanıyor muydun?

Utanma yoktu. Neyinden utanacağız ki?

Birinci sınıfa yeni başladığımda, müstakil bir evdeydik iki katlı. …'tan geldikten sonra babamın peşini yine bırakmadılar. Sabaha

karşı yine kapı çalındı, özel harekâtçılar falan. Babamı çıkardılar dışarıya. O sırada masanın üstünde Özgür Ülke gazetesi var. Kapı çalındığı gibi annem gazeteyi dolabın arkasına atıyor. Polisler anlıyor bir şey sakladığını. Ama bulamıyorlar. Bulamayınca da kuduruyorlar. Babamı çıkardılar dışarıya, o esnada uyandım. Babam temiz bir dayak yiyordu dışarıda.

Ondan sonra da zaten kin ve öfke gelişmeye başladı.

Durmadan da büyüyor.

Baban girdi mi cezaevine?

Bir yıl kaldı.

O dönem ilçede, … (iki devlet görevlisi) öldürülüyor. Epey bir eylemi bizimkilerin üstüne yıkıyorlar. Yurtsever bir aileydi bizimki. O eylemlerden sonra bizim bütün aileyi aldılar. Bir itirafçı sonradan her şeyi itiraf etti, yoksa idama kadar yolu vardı.

Zaten babam gözaltındayken o … geliyor oraya. O dönem, …'ta yaşayanların hangisine sorsanız, tanır. Geliyor oraya. İnsaflı bir astsubay nezaretin anahtarını saklıyor. Elinde silahla geliyor oraya, "açın kapıyı" diyor, diyorlar "anahtar kayıp". O içeri giremesin diye. Girse herkesi tarayacak, öldürecek.

Öyle bir dönem geçirmişler. O dönemden sonra da işte Diyarbakır başladı.

Bunlar sana anlatılanlar. Senin hatırladığın ne var?

Bir gün okuldan çıktım. Eve gittim. Telefon çaldı, karakoldan arıyorlarmış. 99 süreciydi galiba. O dönem de her ne kadar 90'lı yıllar kadar olmasa da, o dönemde de faili meçhuller var. Karakoldan aradılar, babamı sordular, annem dedi "akşam geliyor". "Peki tamam akşam geliriz" dediler. Telefonu kapattığı gibi beni babamın yanına gönderdi. Babam hemen çıkıp eve geldi. Yine aradılar karakoldan. Bu sefer babam açtı telefonu. Dediler "müsaitsen evine geleceğiz". Babam dedi "eve gelmeyin, bir yere gelin". Bir çay bahçesine otur-

dular. Babam enişte lerini falan çağırdı, her biri başka masada, ne olur ne olmaz, götürebilirler de. Orada oturdular. Sonra bir baktım ortalıkta yok. Demek bu … acıkmış, rüşvet olarak yemek istemişler. Gittiler. Ondan sonra ses soluk çıkmadı. Bu defa eve kâğıt geldi, mahkeme falan... O da öyle kapandı.

Sizin ailede kayıp var mı?

8 kayıp var.

Küçükken, nenemgil de buraya taşınmışlardı. Geldikten sonra bir gün evlerine gittik. Duvarda resimler asılı. Dayımın, annemin amcası, oğulları falan filan. O resimlerin dibinde yürüdüm, baktım. Nenem geldi. Dedim "nene bu kim?". dedi "dayın". Dedim "ne oldu ona?" dedi "polisler öldürdü". "Öbürü?", "dayın", "ona ne oldu?", "onu da İstanbul'da polisler öldürdü", "Öbürü?", "O da dayın. Onu da polisler öldürdü".

Böyle polislerin öldürdüğü insanların hikâyeleriyle büyüdüm.

Hâlâ da öldürülüyor.

Kaç yaşındaydın o zaman?

Birinci sınıfa yeni başlamıştım.

Bir gün okula giderken, arabaların üstünde resim gördüm, "aranıyor" diye. Resme baktım, bu tanıdık gibi. İsme baktım … Eve koştum, dedim "... dayının resmini asmışlar". Dayımın resmini her tarafa asmıştılar. O zaman gerillaydı, PKK'li. Zaten o resimlerden yaklaşık iki üç ay sonra şehit düştü. Kimyasalla katletmişlerdi.

İsmimi de öbür dayımdan aldım. …'da şehit düştü. 4-5 gün sonra getirdiler. İlçeye getirdiklerinin ertesi günü ben doğmuşum. Onun kod ismini bana verdiler.

Katledilen insanların ismiyle yaşıyoruz, öyle söyleyeyim.

Bir çocuk, hep kötü şeylerden uzak tutulmaya çalışılır. Korunmaya çalışılır. Burada neden çocuklar her şeyi biliyor, hatırlıyor?

Uzak tutmaları mümkün değildi, çünkü her an yanı başında bir şeyler yaşanıyordu. Bunlara ister istemez tanık oluyorsun. İstemesen bile gözünün içine sokuyorlar. Yanı başımızda insanlar öldürüldü. Görmek istemesen, her ne kadar uzak da tutsan, illaki duyacaksın; kaçarı yok.

Küçüklükten beri polislerin birilerini öldürdüğü hikâyeleriyle büyüdük. Küçükken, her polis gördüğümde, batıdaki bir çocuk olsa, ne bileyim korkar ya. Bendeyse alıp bir sopayı kafasını yarmak, taşı alıp atmak gelirdi. Hep o algı vardı kafamda. Bunlar benim dayımı öldürdü, bunlar benim amcamı öldürdü. Hepsi aynı… Küçüklükten beri…

Değil ki aile, değil ki anne baba yapıyor. Onlar kendi kendilerini bize canavarca gösterdiler.

Ne yaptın o öfkeyle?

Bacak kadar çocuk ne yapabilir ki?

Ancak küfreder. Küçükken küfreder ama büyüdü mü, elinden geleni yapar.

Sen ne yaptın?

Küfrettim (gülüyoruz).

Belli bir öfke birikiyor. Yaş ilerledikçe ona bir anlam biçiliyor mu?

Onun dışında elinden bir şey gelmiyor ki zaten. Ben liseye başladığım dönemlerde, o öfkeye anlam vermeye başladım. Lise 1 anlam vermeyle geçti, lise 2 artık pratiğe dökme dönemiydi. Lise 2'de, vurdulu kırdılı olmadı, belki bayağı bir laf ama; demokratik yollar arıyorsun. E yok!

Girdim gençlik çalışmalarına. Epey çalıştım gençlikte. Çevremdeki herkes tutuklandı. Legal yoldan bir şey yapamıyorsun. Beni illegal yöne iten de devlettir. Demokratik kanalları kapatan devlet, seni illegale teşvik ediyor. Bizim de biraz öyle oldu. Biz de biraz illegale kaçtık.

Lise 3'ün ikinci döneminin başında, şubat ayında, toplumsal bir olayda alındık. Millet bize "taş atan çocuk" dedi ama, o taşın arkasındaki gerçeği görmediler. O taş, ne bileyim oyun olsun diye, kalkıp kendi kendine yapılan bir şey değil ki! İşte bugün medyada taş atan çocukların mağduriyetleri giderilsin deniyor. Tamam mağduriyetleri giderilsin de bir de sorulsun bu taşlar niye atıldı!

Bizim de işte öyle bir taş atma olayımız oldu. Acısını tabii iyi çıkardılar. Bir yıl cezaevi falan filan derken, bir taş yüzünden hâlâ 40 seneyle yargılanıyoruz.

Eylem sırasında aklından geçenlerden bahseder misin biraz?

O polisi gördüğüm zaman, ben kendi adıma söyleyeyim, direkt o anneannemle geçen muhabbet aklıma geliyor. "Şunu kim öldürdü? Polis. Şunu kim öldürdü? –Polis". Dayılarımı, amcalarımı resimlerden tanıdım. Hiç görmedim. Sadece resimlerinden tanıdım. Onların kanına giren de polis... O taşı elime aldığım zaman o resimler aklıma geldi. O taşı, iman kuvveti derler ya o kuvvetle salladım. Belki ölsün istemem ama canları yansın isterim. Dayımı öldürdüler. Bağlar'ın ortasında kafasına tek kurşun sıktılar. İki tane çocuğu yetim kaldı. Ya onların evlatları?

Çok insan öldü. Çok insanın canını yaktılar. Şu an burada Hevsel bahçelerinde bile çok can aldılar. Bu toprakların her parçası kan. Bütün bunlara karşı nasıl taş atmayayım? Hatta taş değil kocaman kayalar atmam lazım.

O iman kuvveti dedin ya, o imanda ne var?

O imanda kin vardı, nefret vardı.

Başka?

Kan var. Gözyaşı.

En son ne zaman ağladın?

Mazlum'un şehadetinde.

…

Bu topraklardaki gençler peki bu anlattıklarının neresinde? Bütün bunları gören de var…

Görüp de aldırmayan da var!

Nasıl olacak sence?

Buradaki gençlerin çoğu işte benim gibidir. Ama bir yerden sonra şehrin hayatına, o yoğun temposuna alışamayan da var. Adamı yerinden yurdundan etmişsin, göç ettirmişsin, rahat toprağından kovmuşsun; buraya geldiği zaman kocaman bir şehir. Her türlü pisliği var. O pisliğin içine itersen, kendini koruyabilen de olur, o pisliğin içine boğazına kadar batan da olur. Kendini koruyabilen gençler ya toprağın altında ya da dört duvar içinde. Kendini koruyamayanlar da ya sur diplerinde ya da polislerle haşır neşir pis işlerde. Yani işin o boyutu da var. Devlet eliyle yapılan bir şey. İnsanı, az önce dediğim gibi yerinden yurdundan edersen, adam ne yapacağını bilemez. Köyde rahat yaşam, ekip biçiyor, karnını doyuruyor. Buraya geldiğinde mecbur olarak çalışmak zorundadır. Bağlar'da, Sur'da tur attığında bir sürü çocuk var, hikâyelerini dinlediğinde yerinden edilmişler, bir türlü hayata tutunmaya çalışıyorlar. Tutunamayanlar da pis işlere bulaşıyor. Kendini koruyamıyor.

Daha geçende Saraykapı'da adam, Diyarbakır ağzıyla, torba tutuyor. Polis geldi yanına, dedi "hayırdır". Dedi "Hiç. Bekliyoruz hele bir şey düşer mi?" Polis göz yumuyor böyle şeylere. Fuhuş almış başını gidiyor. Uyuşturucu almış başını gidiyor. Tarlalarda esrar ekiliyor. Görmüyorlar mı? Sadece işin ucu batıya dokununca yapıyorlar, ama sadece Kürdistan esrar, eroin, kokain o tür şeyler yapılır satılırsa, adamların hiç umurunda olmaz.

Taş atanlar kendini koruyanlar çocuklar grubuna mı giriyor?

Kesinlikle öyle. Yani bu kadar şeye tanıklık etmişsen, bu kadar şeyi yaşamışsan, birtakım hayallerin varsa o sınıfa girmek zorundasın. Girmelisin değil, girmek zorundasın. Zorunluluktur bu. İnsani açıdan, ahlaki açıdan zorunlu bir şeydir. Yapmazsan demek ki o zaman insan değilsin. Hem kişiliğinde hem ahlaki olarak toplumsal olarak da varsın demektir.

Nasıl yakalandın?

Taş attıktan sonra (gülüyoruz). O esnada yakalanmamak için her şeyi yaparsın. Hem küçükken hem büyüdükten sonra o vahşi canavarların ne yapabileceklerini biliyorsun. Onun için yakalanmamalısın. Yakalansan bittin. Ben de büyük bir hata yaptım, binaya girdim. Sağolsun bir kadın şikâyet ediyor …. Polisler girdi içeriye. O esnada ben de iman kuvvetiyle koşuyorum (gülüyoruz). Tam kapıyı çaldım, küçük bir çocuk kapıyı açtı, boyu yetişmediği için zinciri açamadı, ben de elimi attım zinciri açmaya çalışıyorum. Zincir açılmadı. Adamlar geldi, "yat yere yat yere!". Mermiyi verdi silahın namlusuna. O zaman dedim "buraya kadar işim bitti". Elimi kaldırdım, yere yatacaktım, kafaya bir indirdi, yerdeydim. Yere yatmaya gerek kalmadı, adamlar yatırdı yere. Adamlar orada başladılar tekmelemeye. Temiz bir dayak yedim. Bir tane burnuma geldi, burnum çatlamıştı. Oradan aşağıya nasıl indim, nasıl arabaya bindirdiler hatırlamıyorum. Gözümü açtığımda kırmızı bir Toros'un içindeydim. Öndeki namussuz sürekli kafama indiriyordu, "sürme o pis kanını koltuklara" diyor bir yandan da. Karakola gidene kadar orada yedik yiyeceğimizi.

Çarşı karakoluna aldılar. Saat 4 civarı alındım. 15 Şubat 2009. Saat 4'ten akşam 10'a kadar aralıksız adamlar hiç mola vermediler. Demek ki onlarda da varmış iman kuvveti (gülüyoruz). Orada da aralıksız 6 saat dayağımızı yedik. Orada bir polis geldi yanıma, eğildi, epey bir küfür savurdu. Kalkacakken ayağımdaki ayakkabı dikkatini çekti herhalde, üzerinde Adidas yazıyor, "senin örgütün kapitalizme karşı sen kapitalizm malı mı giyiyorsun lan!" deme-

siyle sırtıma postalıyla tekme atması bir oldu. Hâlâ ağrısını çekiyorum. O an elimi duvara vermesem, beyin meyin kalmayacaktı. Orada kalktı, bir yazı hazırladı.

Orada, bir çaycının dövmediği kalmadı, rütbelisinden rütbesizine kadar…. Bir kâğıt hazırladı, masanın üzerine koydu, "imzala lan!" dedi. Kalemi aldım elime, okumaya başladım. Okurken kafama artık cop muydu, tahta mıydı, yumruk muydu bilmiyorum, direk suratım kâğıda yapıştı. Yüzümün fotokopisi çıktı. O kâğıt öyle pis olunca bunlar daha da azdı. Yeni kâğıt gelinceye kadar da dayağımı yedim. Bu defa dedim en azından nereden geleceğini göreyim, kalemi bıraktım dedim "okumak istiyorum". Öyle dememle çeneme bir tane almam bir oldu. Sandalye bir tarafa, ben bir tarafa. Orada da kudurmuş gibiydiler. O an sadece bunların insan olmadıkları kafamdan geçti. O kadar dayak yemiştim, uyuşmuştum artık. Bu kadar mı duygudan, merhametten uzaklar? Sanki acıma duyguları yok adamların. Orada da temiz dayağımızı yedik.

Akşam 11 civarı çıkardılar. Ağır yaralı bir arkadaşı fakülteye götürdüler. Çevik kuvvet arabasında da dayak yedik. Devlet hastanesine götürdüler. Bir tane polis sedyenin üstünde, ayağına taş gelmiş bacağı kırılmış. O an "bu taşı kim attıysa elini öpeceğim" dedim. Beni gördüğü gibi doğruldu. Yanındaki polis, "devrem bak sana taş atanlardan biri budur" dedi. Adam o kırık bacakla nasıl doğruldu! "Ağabey" dedi "bana versenize bunu iki dakika arkaya götüreyim". Diğeri dedi "Hop bekle, hiç gerek yok rapor alacağız". Bu sefer bana döndü, "Bu defa da kurtuldun" dedi. Hiç ses etmedim, edemem de zaten, çünkü çene çalışmıyor.

Neyse doktorun yanına gittik. Bir an döndüm aynaya baktım. Bir an kendimi o halde görünce kendi halime ağlayasım geldi (gülüyor). Doktor durdu bana baktı "bir şey var mı?" dedi. O an bildiğim ne kadar küfür varsa, içimden o adama saydım. Zor bela orada konuştum. Dedim "doktor bey dalga mı geçiyorsun, gözlerin mi bozuk senin?". Yanımdaki polis kolumu sıktı, sus anlamında. Doktor kabine soktu beni, perdeyi kapattı, "Ne varsa söyle nerene vurdular" dedi. Kafama dikiş attılar. "Burnunda çatlak var önemli

değil geçer" dedi. Onun dışında morluklar vardı, onlara zaten bir şey yapmadı.

Oradan kalktık çocuk şubeye doğru gidiyoruz. Çevik kuvvet otobüsüyle. Raporu aldıktan sonra artık karışmadılar. Çocuk şubeye gittik, adamların yaklaşımları iyi. Çocuk şubede dayağa maruz kalmadık. Herhangi bir şiddete de maruz kalmadık. Ama sonuçta aynı... Her ne kadar farklı cinsten de olsalar hepsi aynı… Çocuk şubede üç gün kaldım.

Alındığımın ertesi günü sabah aileme haber verilmiş. Anne babam da o gün bütün karakolları gezmişler. Çarşı karakolunda olduğum saatte "orada yok" demişler. Çevik kuvvet "bizde yok", TEM "bizde yok"... Babam hastane kaydında çocuk şubede olduğumu öğrenmiş. Üç gün orada kaldık. İkinci günün sonunda TEM'e götürdüler bizi. Orada kısa boylu bodur … bir şey geldi yanıma. Dosyama baktı. Beni çağırdı yanına. "Lan" dedi "sen misin molotofçu?". Her iki eliyle birden öyle bir tokat indirdi ki, şimşekler çaktı. O kadar dayak yedim ama öyle bir tokat yemedim. Beynim sarsıldı.

En son parmak izi falan aldılar. Geri çocuk şubeye. Üçüncü günün sonunda savcılığa sevkettiler. Savcılıkta, adam yanına çağırdı beni. Savcıya anlattım meseleyi. Adam "tamam" dedi "sus", "yaz kızım tutuklama istemiyle nöbetçi mahkemeye sevkedilmesine…" Nöbetçi mahkemeye çıktık. Adam "ifadene ekleyeceğin bir şey var mı? -Yok. -Tamam. Sanığın tutuklanmasına" falan filan. Oradan da cezaevine.

Cezaevinde de polis, düşün, cezaevinin kapısından içeri girmişiz, her tarafta silahlı askerler, kuş olsan uçamazsın orada; kolumu kıracakmış gibi tutuyor... Dedim "e yeter, içeri geldik, kolumu bırak". Dedi "kardeş yanlış anlama ama eşeğini sağlam kazığa bağlaman lazım". Dedim… Neyse oradan askerî bölüme girdik. Bir kabine koydular. "Soyun" dediler. Pantolonu çıkardım pijama vardı. Atletle pijamayla kaldım. Asker dedi "her şeyi çıkar". Ufak tefek biriydi, gözüm kesti onu. Dedim "dalga geçisen?". Dedi "çıkar". Dedim "çıkarmıyam, gel sen çıkar". Zaten yemişim yiyeceğimi, sen de vursan ne çıkar! Neyse komutana seslendi ağlamaklı bir sesle, "komutanım çıkarmıyor". Komutan geldi "çıkarsana lan" dedi. Dedim "yok çıkarmıyorum".

Dedi "neyse bırak Allah belasını versin". Epey bir uğraştılar, yarım saat öyle geçti. Diğer elbiseleri x-rayden geçirdiler. Elbiseleri giyerken, uzman çavuş geldi. Sesleri geliyor. Öbür komutana sordu "kim içerideki neyden gelmiş?". Nöbetçi "teröristmiş komutanım" dedi. Bu da "vallaha mı lan? Bir şuna bakayım" deyip, perdeyi açtı, bana baktı. "Lan manyak mısınız? Bu insana benziyor, terörist olamaz" dedi. İşte böyle saçmasapan kişilikleri getirmişler.

Polislerle birlikte oradan çıktık. Orada zıkkımlandılar, yemek yediler. Ek binanın önüne geldik. Gardiyana teslim ettikten sonra, … döndü bana el salladı, gitti nispet yaparcasına. Gardiyan da tanıdık çıktı, babamın okul arkadaşı. Oturduk orada, adam kaydımı alıyor, parmak izi falan filan. Dosyama bakmadan, kalktı ayağa, hazırlandı dövmek için. "Neyden gelmişin" dedi, dedim "siyasi". Dedi "he tamam", oturdu yerine. İşlemler bitti. Ben merak ettim bu adam niye sordu. Dedim "Ağabey, sen niye az önce öyle yaptın?". Dedi "senden önce senin amcanın oğlu geldi". Amcamın oğlu gasptan içeri girmişti, kendini koruyamayanlardandı. O "gasptan" diye cevap verince, babamın arkadaşı gardiyan vurmuş onu. "Sen de öyle bir şey söyleseydin, seni de dövecektim" dedi.

Bir gün hücrede kaldım. Farelerle. O pis hücreye uzandığım gibi dedim "tamam saray burasıdır". Her taraf pislik içinde, fareler cirit atıyor ama yine de orası rahattı.

Ertesi gün koğuşa verdiler ve böylece cezaevi hayatı başlamış oldu.

Ne kadar kaldın?

Bir yıl. Gözaltıyla birlikte bir yıl üç gün.

Cezaevine alındığım gün 21 Şubat 2009, tahliye olduğum gün 21 Şubat 2010. Adamlar tam bir seneye denk getirdiler yani.

Korktun mu hiç bu süreçte?

Korku… Nasıl korku?... O binanın içinde, silahı çektiği zaman, orada korktum. Dedim "hani böyle olamaz. İçim rahat etmeden ölmem". O korku vardı bende.

Sadece o mermiyi ağzına verdiği zaman korktum.

Cezaevi? Bir yılın sonunda bir yıl önceki senle bir yılın sonundaki sen arasında ne fark vardı?

Gerçek anlamda uçurum vardı. Mesela içeri girmeden önce birçok şeyin farkındaydık. Ama içeride çok daha fazla şeyi anladık. Hele bir de Diyarbakır E tipinin duvarları çok çok şey anlattı. Büyük bir farkındalık oldu yani. Dışarıda düşünmeye pek zamanın yok. Ne bileyim, okul, dershane, aile, arkadaşlar sürekli berabersin ama içeride o yok, rahatsın. Sadece sen, koğuş arkadaşların, duvarlar ve demir. Başka kimse yok. Yapacak işin de yok. Düşünüyorsun. Çok şey düşünüyorsun. Geleceğini, geçmişini, elindekileri… Bir bakıma okul oldu orası.

Bir de geçmişte o cezaevinde yapılanlar… Ve şimdi olmayanlar...

Ondan sonra… Mustafa'yla cezaevinde tanıştım. Mazlum'la cezaevinde tanıştım. Onlar çok şey kattı bana.

Cezaevinin götürdüğü bir şey var mı?

Yok! Hiçbir şey yok! Ama kattıkları çok şey var! Mustafa'dan haykırmayı öğrendim! Mazlum'dan direnişi öğrendim!

Mazlum, düşmanın eline geçmemek için bombasını kendinde patlattı! Mustafa bu halkın iradem dediği insanın yaşadığı komployu teşhir için bedenini ateşe verdi!

Cezaevinden çıktığım gün Mazlum, Mustafa, …., … kapının önündeydiler. Dört arkadaştılar. Diğer ikisi de şimdi kırsalda. Onlar da gittiler. Mazlum'la, Mustafa da gitti.

…

Bunu batıdakilere anlatabilecek miyiz?

Gerçekten akıllıysalar, biz anlatabiliriz. Ama nasıl anlayacaklar?

Mesela bir arkadaş vardı, Balıkesir'den gelen, bana bir soru sordu, ben şok oldum. Dedi "her tarafa Kürtçe isimler vermişler.

E daha ne istiyorsunuz?" O an dedim kafamı böyle duvarlara vurayım. Öyle şok oldum ki, cevap veremedim kadına. "Senin hiçbir şeyden mi haberin yok? Bu kadar mı körsün? Tamam parklara Kürtçe isim verilmiş. Ama sonradan kaldırıldı, yasaklandı". "A öyle mi ben bilmiyordum" dedi. Gelmişsin bu yaşına, benden büyük çocukları var, ben ne anlatayım sana?

Umutsuz musun?

Umutsuzum. Şöyle umutsuzum: Artık bu devletten, hükümetten, ya da Ankara'dan gelişebilecek hiçbir çözüme inanmıyorum! Mümkün de değil zaten. Onların sözde yapacağız dedikleri şeylerden umutsuzum. İnanmıyorum! Yapamazlar! Durum da onu gösteriyor zaten. Ama Kürt özgürlük hareketinin yaptığı şeylerden, eylemlerden umutluyum.

Demokratik çözüm yolu kapandı. Yok artık öyle bir yol! Sen binlerce insanı içeriye kat... Daha dün grup toplantısında, bir adam çıkmıştı, kürsüye, Hasip Kaplan'ın konuşmasından sonra, illaki lafı dolandırıp getirecekler: "Sen Kandil'e silahları bırak diyecek cesarete sahip olduğun zaman gel konuş". Adam Kandil'e gidip görüşebiliyorsa Meclisten atsana onu!

Biraz özgürlükten yana söylemi olanın kaçarı yok; "teröristsin" onların deyimiyle.

Bugün tecritin 138. günü. 138 gündür İmralı'da tecrit var. Çözümün yollarını sürekli kapatırsan, ne kadar demokratik de, kanlar dökülmesin de, neyin çözümü bu? Böyle yaparsan kan da dökülür, ortalık da savaş alanına döner. Otuz yıldır devam eden savaşı sen bir senede mi bitireceksin? Çözüm o kadar basit mi? Aptalca gururları işleri bu kadar zorlaştırır mı? Bu kadar cana mal olur mu?

Çözüm gerçekten zor. Meşru hakları ver, olsun gitsin. Kandil'inden en ufak grubuna kadar hepsi de silah bırakır, giderler. Niye gelmesinler? Ama yok! "Gelip teslim olsunlar, devletten af dilesinler" Devlet bizden af dilesin!

En büyük hayalin bu mu?

En büyük hayalim, polisin olmadığı bir ülke! Devletin el atamadığı bir ülke! Önderinin özgür olduğu bir halk! Savaşı olmayan bir halk! Özgürlüğünü ve rahatlığını yaşadığı bir ülke! Bu kadar kanın ve gözyaşının bedelinin verildiği bir ülke!

Hangi Kürde sorsan en büyük hayali budur. Kendini satanların bile…

Mustafa'ya gelelim mi?

Gelelim.

Sen nasıl aldın haberi?

14 Şubat akşamı, saat 11 civarı. Kitap okuyordum. Halim Demir'in "12 Mart'tan 12 Eylül'e", o kitap elimdeydi. Telefon çaldı. Gece saat 11, … beni bu saatte niye arıyor? Telefonu açtım. "Merhaba nasılsın" falan. Anladım ki var bir şey. Ama tahmin edilemeyecek bir şey. Dedi "internette bir haber dolaşıyor. Dicle nehri kıyısında yanmış bir erkek cesedi". O an kafamdan binlerce isim geçti ama hiçbiri Mustafa değildi. Kafamdan kaynar sular döküldü. Dedim "kim?". "Mustafa Malçok" demesiyle telefonun kitabın elimden düşmesi bir oldu. Yerimden kalkamadım. Neye uğradığımı şaşırdım. Telefona baktım. O an ne hissettim ne yaptım, hiçbir şey… Dondum kaldım. Ben inanmadım. Kesin o değil! İsim benzerliği!

Kalktım televizyona koştum. Roj tv altyazı geçti. "Mustafa Malkoç" diye. O an dedim "o değil". O "Malçok"tu, bunlar "Malkoç" diyor. O değil.

Telefon çaldı. Fiskaya'dan bir arkadaş. "Duydun mu?" dedi. Dedim "yanlışınız var Malkoç diyorlar". Dediler "yok, kimliği çıkmış".

İşte o an bittiğim andı.

Ne yapacağımı bilmiyordum. Çıkıp gideceğim ama nereye?

Evine gittik. Babası alelacele cenazesini köyüne götürüyor,... kesinlikle oraya gömülmeyi istemezdi. Ertesi gün 15 Şubat'tı zaten. Yine ortalık karışıktı. 16'sında, taziyesi vardı.

Mustafa'nın üstünden iki üç ay geçti, tam atlattım derken, bizim bir arkadaş, şehit düştü.

Aradan biraz daha zaman geçti. Yine 2-3 ay. Tamam onu da atlattım derken, kardeşimden öte olmuş Mazlum şehit düştü.

Teyzemin yanına gitmiştim. Bilgisayar açıktı. Mazlum'un resmi. "Ne oluyor. Mazlum'un resminin burada ne işi var?" derken haberi okudum. Çemişgezek'te, çatışmada yaralanmış. Yaralı ele geçmemek için el bombasını kendinden patlatmış.

Mazlum çıktıktan sonra Mustafa'yla bir ara oturmuştuk. "Mazlum'dan haberin var mı?" demişti. Dedim "yok". "Önce kim birbirini görürse o diğerine selam söylesin" demişti. Dedim "Tamam Mıçe. Hele bakalım kim kimden önce görecek."

Mustafa benden önce gördü.

…

Mazlum'un çıkış yaptığını duyduğum zaman diyordum gördüğüm yerde alnından öpeceğim.

…

Yeniköy morgunda gördüm.

…

En yakın kardeşim paramparça yerdeydi.

…

Buz gibi alnından öptüm.

…

O şekilde uğurladım.

…

Sorular, cevaplar, duygular, düşünceler Mustafa ve Mazlum ile dolmuşken, daha fazla konuşamadık. Ateş yaktık. Kuşların sesini

dinledik. Dicle'nin sesini... Mustafa'nın ve Mazlum'un sesini aradık. En çok merak ettiğim "Ne yapacaksın?" sorusunu soramadım. "Gerçekten ne yapacaktı? Nerede olacak?" sorularının cevabını acılar ve direnişlerle dolu zamana bıraktık… Ateşi ve gidenleri izledik…

SONUÇ

"Ben bir taşım!" demişti bir baba. İki oğlunu yitirmiş bir baba… Asla yıkılmaz diyebileceğiniz bir heybetteki baba… "Ben çocuklarımın elini toprağa değdirmiyordum, kıyamadığım için. Bir gün oldu, ikisini yitirdim. Ben buna katlanabiliyorsam, ben hâlâ yaşıyorsam ben insan değilim demektir. Demek ki ben bir taşım!"…

Taş; bu kuşağın bir simgesi… Öldürülen çocuklara yakılan sözlerde, öfkelendiğinde dönüşen bedende, alanda ellerde… Taş, bu kuşağın yaşadıklarına karşı vicdanlarda, gözlerde birer simge olmuş durumda.

Görüşmelerde bütün çocukların buluştuğu ortak noktaydı taş. Kimisi avukat olup taş atmak istiyordu, kimisi bastıramadığı öfkesini taş ile ifade ederken, bir başkası gördüklerine karşı taş olup atılmak istiyordu… Küçüklükleriyle bağlantı kurup, taş ile oynadıklarını anlatıyorlardı, bugün de hâlâ ellerinde taşlar ile…

Kürt gençleri taş atıyor… Sadece elleriyle değil, bakışlarıyla, anlattıklarıyla hatta var oluşlarıyla bile taş atıyorlar!

Ve Kürt gençleri öldürülüyor…

Yaşadıklarını, sırasıyla teker teker anlattıklarında çocuklar da inanamadı: "Hepsini ben mi yaşamışım?" diyerek. 30 yılda yaşananlar bir ömre veya bir çocukluğa veya bir döneme sığdırıldığında işte bunlar çıkıyor ortaya. Beynin, hafızanın, dilin ve otokontrolün süzgecinden geçebilenlerdi bunlar tabii ki. Bu anlatılanlar üstüne siz bir kat daha ekleyin, en insaflısından! Dinleyen için de inanılmazdı: "Nasıl yaşandı bu kadar şey?" ve "Nasıl dayandı bu çocuklar bu kadar çok şeye?" diyerek. Cevabı basitti: "Öldürülmedik işte yaşıyoruz!" Öldürülmedikleri için yaşıyorlardı.

Şimdi önemli olan bu yaşamın nasıl bir şekilde devam edeceği, nasıl bir gelecek yaratacağı ve bundan sonraki kuşağa nasıl devredileceğidir…

Bu çocuklar çok uzağımızda değiller. Mendil satan çocuklar nasıl etrafımızdalarsa… Kapkaç yapan çocuklar nasıl etrafımızdalarsa…

Çöpten ekmeklerini çıkaran çocuklar nasıl etrafımızdalarsa… Ateşe dönüşen yaşamlarında ateşle oynadıklarını gösteriyorlar inatla bu çocuklar. Mendil satması, kapkaç yapması, çöpten ekmek çıkarmasından taş atmasına kadar toplum içinde nasıl "Suçlu" sayılıyorlarsa; sadece kendi yaşamlarının görülmesi, anlaşılmak için bir alan aralıyorlar. Orada doyurulan sadece bir mide veya bir haz değil de tam da topluma asıl "suç"un ve "suçlu"nun gösterilmesi çabasıdır.

Bu yüzden görüştüğümüz bütün çocuklar suç kavramını dillendirdiler. "Biz suçlu değiliz" diyerek. Giden yakınlarının ardından "onlar suçlu değil" diyerek. Kendilerinde de aradılar suçu, en çok da hayatlarını alanları suçladılar.

Bir çocuğun babasının öldürülmesi mi suçtur, yoksa o çocuğun taş atması mı?

Çocuğun çok da çocuk olamadığı topraklarda yaşıyorlar. Çocuk, burada, bir yetişkin gibi, boyu yettiğince yaşamın içindedir. Evin geçiminden başlayarak, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesine kadar çocuk da bu düzen içinde sorumluluk sahibidir. Çocuk, tarlada ne kadar iş sahibiyse, kentte de yeni ve enformel alanlar yaratarak bu görevini sürdürmek zorundadır. Annenin bir türlü doğuramadığı için lanetlendiği erkek çocuk; gün gelir "namussuzluk" karşısında annesine, ablasına, kız kardeşine namlu doğrultur.

Ancak karar alma süreçlerinde kadının arka planda kaldığını ne kadar kabul edersek edelim, çocuğun adını bile dillendirmeyiz. Çocuğun, karar alma, konuşma hakkının kadından sonra geldiği aklımıza gelmez. Çünkü çocuğun da bu süreçte olması gerektiği fikri kafamızda yoktur.

Çocuğun politikliği de buradan gelir. Çocuk, burada, "bir şeylerden uzak tutulması gereken, bir pembe dünyada büyütülmesi gereken" bir "küçük" değildir. Etrafı çizgi filmlerle, sevimli peluş oyuncaklarla, mutlu sonla biten masallarla değil; Yılmaz Güney filmleri, gerçek silahlı adamlar ve sonu acı olan gerçek hikâyelerle donatılmıştır. "O yılları yaşamasalar, görmeseler bile psikolojik olarak yaşadıklarını" söylemeleri gibi. Gerçeği bilen çocuk, gerçeği öğrenen çocuğun yaşama bakışı da farklılaşır. "Babasının ölmediğini öldürüldüğünü

öğrenmesinin" miladı olan çocuk gibi… Köyünden çıkmasının nedeninin, köyünün birileri tarafından yakıldığını öğrenen çocuk gibi… Gerçeği bilmenin miladını yaşar çocuk. Ve bütün kurgusunu, pembe hayallerden değil, "kötü" bir geçmiş üzerinden yapar.

Çocuk, yoksulluğu da yaşar, "çocuk yoksulluğu"nu da yaşar. Kendi küçük elleriyle kazandığı paranın nereye harcanacağına dair istekleri kabul görmez. Ev bütçesinin, eğitimine harcanması için "kavga etmesi" gereklidir. Beslenmesinde, yoksulluktan değil yoksunluktan kaynaklı çocuğa yönelik bir sofra hazırlanamaz.

Bu yoksulluk sadece maddi yaşamda değil manevi yaşamda da kendini gösterir. "Kötü" geçmişin özlenmesi de bundandır. "Eskisi gibi kocaman bir aile olma" özlemi… Manevi yaşamda da kriz yaşayan ailede çocuk, duygusal olarak da yoksulluk yaşar, en çok ihtiyacı olduğu dönemde olsa bile. Çünkü anne, babanın yasındadır, baba, ağabeyin yasındadır… Eskisi gibi kocaman bir aile olmak, her çocuğun düşündedir. Ailede, bir şeylerin yeri doldurulamamıştır. Boş yemek kapları gibi, boşalan koltukların da yeri doldurulmalıdır bu çocuklara göre!

Bu koşullarda kendilerini oldukları yaştan daha büyük hissetmeleri normal mi? Yaşadıkları kaç ömre sığar? Kaç yıla yayılsa acısı bu kadar ağır olmazdı? Bu yüzden mi başta Kürt çocukları ve Kürt kadınları olmak üzere bütün Kürtler daha yaşlı göstermekteler?

Yoksulluğun maddiyat ile sınırlı kalmaması, taleplerin de bununla sınırlı kalmamasını sağlıyor. "Öfkelerini bu denli dile getirme coşkusu", sırf yoksulluktan olamaz! Ekmeğinden yoksul olan insan, coşkuyla-acıyla bağırmaz. Ama oğlundan, annesinden, ağabeyinden, babasından yoksul olan insan için öfke bambaşkadır. Yoksulluğunu anlatan çocuklar, bunun peşinden bir barış özlemini dile getiriyorsa, "bunları bastıran daha derin duygular olduğu" söylemi doğrudur. Devamla bunlar da: "Ki bunlar hep geçmişten geliyor. Ki biz de zaten bunun etkisindeyiz."

Bu çocuklar yoksulluğun yanında dillerini, köylerini, yakınlarını da kaybettiler. Ekmeğinin yerinin dolması, asla babalarını geri getirmeyecek. Köylerine geri döndüklerinde, eskisi gibi kocaman

bir aile olamayacaklar. Bugün devlet eliyle Kürtçe kanal açılsa bile, birinci sınıfta Türkçeyi öğrenirkenki acıyı unutmayacaklar. "Bugün her şey olsa bile; bir şey olmamış demektir" onlar için. "İçleri rahat etmeyecek" belki de hiçbir gün.

Batı'daki yaşıtlarını konuk ettiler, bütün dünyaya seslendiler. Çocuk karınlarını doyurdukları salçalı ekmek ikram ettiler. Çöplüklere götürdüler. Yakılmış köylerine götürdüler. Bazen bir kürsüye çıkıp bütün dünyaya seslendiler. Bazen bir hukukçu olup tüm dünyaya seslendiler. Yine de yetmedi! Yine de anlatamadılar! "Görmek, yaşamak lazım" dediler. "Görmeyen bilmez. Çekmeyen bilmez" dediler.

Yine de çok istediler gelmelerini. Görmelerini… Kendilerini anlamalarını…

Çünkü içlerinde hep bir "ayrımcılık" duygusu var. Nasıl ki taş bir simgeyse, Ankara da bir simgeydi onlar için. Verdikleri bütün örnekler Ankara üzerineydi. "Onlar gelse biz yapmayız, ama onlar bize yapıyor" duygusu hâkim. "Ankara'da bir mahallede bunlar yaşansa ne olurdu?" sorusu hepsinin dilinde. Merak ediyorlar bunun cevabını. Yaşadıklarının kendilerine hak ettirilen bir şey olduğunu, aşağılanmanın, ikinci sınıf vatandaşlığın kendilerine layık görüldüğünü o kadar çok yaşamış ki bu çocuklar!. Diyarbakır dışına çıktıkları her yerde o kadar benzer ayrımcılıkla karşılaşmışlar ki! Ve kendilerine yapılan haksızlığın bedelinin, karşılığının olmadığını o kadar çok görmüşler ki! Sinelerinde o kadar çok çekilmiş acı çekirdeği birikmiş ki! "Ankara'da yaşansa bunlar, ortalık karışırdı, yer yerinden oynardı!" Ama Diyarbakır'da öldürülen o kadar insana karşılık ne yapıldığının cevabını yaşıyorlar.

Evet, onlar yaşıyorlar! Bu hayatı, televizyondan izlemiyorlar. Kitaplardan okumuyorlar. Yaşıyorlar. Mahallelerinde karşılaşıyorlar. Evlerinin içinde görüyorlar. Sokaklarında rastlıyorlar. Onlar: "Kendileri, kardeşleri, arkadaşları"… Ötekiler: "Halam, babam, amcam"… Ne tartışma programlarının yuvarlak masa etrafından, ne haber bültenlerinden izleyip yorum yapıyorlar. Kendi yaşamlarını, bu kadar çok titre sahip konuk ile değerlendirme şansları yok. Konukları da onlarınkine benzer yaşama sahip insanlar.

Aslında bu benzerlik onları bireyselleştirmekten uzak tutan birinci neden. Tek başlarına olmadıklarını biliyorlar. Bu savaşı yaşayan, bu savaşta kaybeden bir tek onlar değil, bunun farkındalar. Her tanıştıkları yeni insan, yeni bir acı demek. Bazen kendilerini boşlukta hissederken, öyle bir yaşamla karşılaşıyorlar ki, kendi yaşamlarına şükredecek hale geliyorlar. Çünkü savaş daha beterini yaratıyor. Çünkü bu toplumsal bir travma!

Cezaevlerinde binlerce insan var. Birinin babası içerideyse, birinin hem babası hem annesi içeride!

Öldürülen binlerce insan var. Birinin ağabeyi öldürülmüşse, diğerinin hiç kimsesi kalmamış!

Travmanın toplumsallığı, olayı bireyselleştirmenin önüne geçen etkenlerden biri. Dolayısıyla bu durum çocuğu da toplumsal düşünmeye itiyor. Kurtuluşu sadece kendi hayatının kurtuluşunda aramıyor. Çalışıyor ki, bir daha kız çocukları kendi gibi yaşamasın! Uğraşıyor ki, bir daha aileler böyle parçalanmasın!

Kendilerini o toplumun bir parçası görebiliyor ve o toplum için kimi ideallerde bulunuyorlar. Kadın üzerine, aile üzerine, savaş üzerine… "Doğru"yu, "yanlış"ını yaşayarak öğreniyorlar. O kadar "yanlışlık" yaşamışlar ki, "doğru" için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

"Artıklı zamanları yaşıyorlar". "Artık bastıramıyor", "artık gülemiyor", "artık anlamıyor", "artık korkmuyor", "artık kaybedecek bir şey kalmıyor"… "Ne kadar sağduyulu düşünsek de bastıramıyoruz"… "Etkiye tepki gelişiyor"… Artık korkmamak demek ve artık kaybedecek bir şeyin kalmaması demek; yolun uzunluğuna tekabül ediyor. Bir çocuğun korkmaması demek, yeteri kadar korku ve kayıp yaşaması demek.

"Bir şeyler durdurulmadan", bu kuşağın ileride bir yerlere gelebileceğine inanmıyorlar. Korkmayan ve kaybedecek bir şeyi kalmayan çocuklar, bu koşulların düzeltilmemesi halinde öfkeyi ve özlemi güce dönüştürebilecek ciddi bir potansiyele sahip. Ve bunu 16-17-18 yaşındaki çok sayıda çocuğun söylemesi demek, geleceğin böyle şekilleneceğine dair bir gösterge.

Çünkü bugün itibarıyla "yarın", "dün"den çok uzak değil. Hepsinde bir öldürülme korkusu! Yarına dair bir belirsizlik duygusu! "Gelecekte ne yapmak istiyorsun?" sorusunun cevabı uzun bir sessizlik oldu. "Bu kadar anlatılandan sonra..." Bu soru, cevaplanması en zor soruydu. "90'lı dönemi yaşayan insanlar, geleceğe dönük nasıl bir plan yapabilir ki, hiçbir şekilde yapamaz" oldu ilk cevaplardan biri. Çünkü yaşamla doğrulanan bir geçmiş vardı ortada!

Yine de çocuk umut demektir! Yolun başındaki bir insan demektir! Katedilecek kilometrelerce yol, aşılacak yüzlerce merdiven demektir!

Gelecek, gülümseme, temizlik, saflık, yenilik, yeni bir yaşam…

İki can'ımız daha var anlatılacak. Onlar, bu kuşağı 10 yıl geriden takip edenler, 2002 doğumlu iki küçük erkek çocuğu. Onların da söyleyecekleri var.

Diyarbakır Bağlar'ın bir gündüz ortası yürüyüşlerinden geldiler. Bir gaz bombasıyla dağılıp, bin sokaktan toplanan çocuklardan ikisi onlar da. Yaşları küçük, yaşamları tanıdık. Bir çocuk parkında görüştük onlarla, ne tesadüf! Onlar Türkçe konuşmakta daha çok zorlanıyorlardı. Onlar yaşadıklarını anlamlandırmakta daha da zorlanıyorlardı. Onlar sloganları anlamakta daha da zorlanıyorlardı. Onlara da sorduk…

Sen Türkçeyi ne zaman öğrendin?

1- Ben okula gittim. Anaokuluna gittim. Sonra orda öğretmenim bana söyledi.

Sen?

2- Benim arkadaşım öğrendi. Ben de öğrendim.

Peki neden evde başka, okulda başka bir dil konuşuluyor?

1- Çünkü onlar Türkçe konuşuyorlar, ıı biz de konuşuyoruz. Biz okula gidiyoruz. Öğretmen Türkçe konuşuyor, biz de öyle konuşuyoruz.

2- Diğer öğretmenimiz Kürtçe biliyordu, ha bu öğretmenimiz Kürtçe bilmiyor.

Niye öyle peki? Senin babaannen Türkçe bilmiyor. Neden?

1- Çünkü okula gitmemişler. Onun için.

Evde Kürtçe konuşuyorsunuz, arkadaşlarınızla Kürtçe oynuyorsunuz da neden okulda başka bir dil var?

2- Çünkü öğretmenler Türk. Onun için onlar bizimle Türkçe konuşuyor. Biz de Türkçe konuşuyoruz.

1- Tatilde Kürtçe konuşuyorum. Evde ııı… Okula gidiyorum, zil çaldı, sonra bizler içeri, Türkçe konuşuyoruz. Sonra şeyce konuşuyoruz. Sınıfa gidiyoruz, sonra öyle konuşuyoruz.

Sizin köyünüz var mı?

1- Evet.

Gidiyor musunuz?

1- Hayır gitmiyoruz. (…)'de var, biraz gidiyoruz, köyde de biraz gidiyoruz. Başka bir şeye gitmiyoruz.

Siz biraz önce neredeydiniz?

Yürüyüş var.

Ne için yapıyorlardı o yürüyüşü?

1- Çünkü onlara küfür yapmışlar. Onlar ııı babaları hapse gitti. Onlar işkence yaptılar. Onun için. Sonra babaları için de. Ağabeyleri için de.

Sonra Apo için de.

Sence?

2- Apocular var, duruyorlar. Gaz atıyorlar, gözümüz yanıyor. "Tanzer" geliyor, biz de "tanzerlere" taş atıyoruz.

1- Molotof…

2- Molotof, havai fişek…

Niye?

1- Çünkü onlar da bize gaz bombası atıyorlar. Gözümüz yanıyor. Sonra açıyoruz. Sokağa çıkıyoruz. Şey oluyor. Biz oraya geri gidiyoruz. Sonra bizi yaka… yakalıyorlar.

Kime taş atıyorsunuz?

1- Tanzere. Onlara.

Onlar kim?

…

Kim onlar? O taş attıkların?

1- Kimdir? Polislere…

Yakıyoruz... Onlar sonra ağabeyimin evine gidiyor… Orada şey oluyor, ıı, yakalanıyorlar. Biz de onlara bir şeyler getiriyoruz. Gömlek götürüyoruz. Pantol götürüyoruz.

Sen babana götürdün mü gömlek?

1- He götürdüm.

Baban kaç kere girdi cezaevine?

1- Beş kere.

Babanın cezaevinde olması nasıl bir şey?

1- Bilmiyorum.

Özlüyor muydun?

1- Özlüyordum.

Cezaevine görüşe de gittin sen. Görüşe gitmek nasıl bir şey?

1- Güzeldi

Onu görüyorsun.

Bir kez gittim ağladım.

Baban burada mı artık?

1- Evet.

Gidecek mi biliyor musun?

1- Hayır. Bazen gidiyor. Onları yakalıyor, sonra bırakıyorlar.

Bir daha giderse n'aparsın?

1- Giderse… üzülecem.

Peki kızıyor musun, sinirleniyor musun ona?

1- Evet.

Kime kızıyorsun?

1- Babama. Gittiği için.

Başka?

1- Ben diyorum gitme, gitme, gitme u gidiyor.

Onu yakalayanlara da kızıyor musun?

1- Evet.

O yüzden mi taş atıyorsun?

(evet anlamında kafa sallıyor)

Senin amcan niye giriyor cezaevine?

2- Bilmiyorum.

1- Ben biliyorum.

Niçin?

1- Dosyaları oluyor.

Niye cezası var?

1- Çünkü oraya gidiyor. Mahkemeye gitmemiş. Iıı, dosyada bir şeyler almış. Oraya kaçmış, buraya kaçmış, şuraya kaçmış, onun için.

Dosya için.

Yine yürüyüş olsa yine taş atacak mısın?

1- Evet.

Taş atarken bir şey söylüyor musun?

2- Biji serok Apo diyoruz.

Öcalan diyoruz. Sonra ateş yakıyoruz.

1- Biji serok Atatürk diyoruz. Bunu yeni öğrendim.

Bir daha söyle.

1- Biji serok Erdoğan. Biji serok Erdoğan.

Bak sonra diyorum; bizim kafamızın belası öyle diyoruz.

Bizim kafamızın mı?

Bizim kafamızın belası, öyle diyoruz.

Gülüyorum. Onlar da gülüyor.

1- Biz çeteyiz ha!

Ne çetesi?

2- Korunma çetesi.

Ne?

1- Korunma çetesi. Bizlerimizi koruyoruz.

2- Biri onu dövse, biz de onu dövüyoruz. Kim dövüyor, biz de onu dövüyoruz.

Okula gittik, bir tane çocuk var, buna kötü şeyler söyledi, küfür etti. Onu yakalacam, dövcem.

Kalktılar. Salıncağa, kaydırağa bindiler. Bir erkek çocuğu, bir kız çocuğunu dövdü, salıncaktan indirdi. Kız, ablasını çağırdı. Abla erkek çocuğuna küfretti ve taş attı…

Evin olduğu sokağa geldik. Gaz bombası kokuyordu.

Onlar da gittiler… Yürüyüşe gittiler…

Bir oyun gibi değil…

Baba için…

Ağabey için…

Şimdi ise çok uzaktalar.

Gittiler.

Uzaklara…

Bu da benim kaybım…